

บทที่ 4

การวิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไท

ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์และเปรียบเทียบให้เห็นในแง่ของ โครงสร้างและเนื้อหาตำนานสุริยคราสและจันทรคราสตำนานต่าง ๆ ของชนชาติไท ทั้งนี้เพื่อที่จะดูว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ของตำนานมีส่วนประกอบอย่างไร หรือมีการผูกเรื่องหรือการจัดวางลำดับความเชื่อมโยงอย่างไร โดยอาศัยทฤษฎีทางคติชนวิทยามาเป็นกรอบในการพิจารณาตีความตำนานสุริยคราสและจันทรคราสกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชนชาติไท

ความแตกต่างหรือคิดพิเศษของตำนานหรือนิทานนั้น นักโครงสร้างนิชมักจะมองนิทานหรือตำนานแต่ละประเภท (genre) ในแต่ละสังคมว่า มีโครงสร้างที่วางอยู่บนแกนอันเดียวกัน นิทานเรื่องต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมนั้นแท้ที่จริงเป็น variation ของกันและกัน (Propp, 1975 ; Levi Strauss, 1978) และถ้าจะพิจารณาโครงสร้างของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่รวบรวมมาได้ ความแนวคิดของนักโครงสร้างนิชม เพื่อดูว่าเมื่อนำเอาตำนานทั้งหมดมาวิเคราะห์เนื้อเรื่อง เราจะหารูปแบบโครงสร้างของตำนานได้หรือไม่ว่า ตำนานจะเริ่มต้นอย่างไร และดำเนินเรื่องไปจนจบอย่างไร เสมือนหนึ่งว่าตำนานเป็น “ภาษา” ของมนุษย์ที่ใช้ติดต่อกัน ซึ่งจะมีไวยากรณ์ที่แสดงถึงองค์ประกอบ (element) แต่ละส่วนที่มนุษย์ต้องการถ่ายทอด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดของนักวิชาการสำนักโครงสร้างนิชมอย่าง โคลด์ เลวี-สเตราส์ และ วลาดิเมียร์ พรอพพ์ มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไท

4.1 วิธีการศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างตำนานสุริยคราสและจันทรคราสตำนานต่าง ๆ

การวิเคราะห์โครงสร้าง เป็นการนำเนื้อหาตำนานมาแยกเป็นเหตุการณ์สำคัญ ๆ ตอนต่าง ๆ โดยพิจารณาว่าเหตุการณ์ใดสำคัญเป็นหลัก หรือสำคัญเป็นรอง ตำนานมีส่วนประกอบต่าง ๆ อย่างไรบ้าง หรือส่วนประกอบเหล่านั้น มีการจัดวางลำดับและมีการเชื่อมโยงกันอย่างไร เพราะฉะนั้น การวิเคราะห์โครงสร้างจึงหมายถึงการศึกษาความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของส่วนประกอบต่าง ๆ ของเนื้อหาตำนานเรื่องนั้น ๆ

ในการวิเคราะห์โครงสร้างตำนานสุริยคราสและจันทรคราส ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดทฤษฎีของวลาดิเมียร์ พรอพพ์ ซึ่งเป็นกรวิเคราะห์โครงสร้างตามแนวนอนหรือที่เรียกว่า “syntagmatic

structural analysis” และทฤษฎีของเลวี-สเตราส์ ซึ่งเป็นความสนใจในรายละเอียดของตำนานหรือนิทานที่ต่างกันในแต่ละวัฒนธรรม หรือ “paradigmatic structural analysis” มาปรับใช้ในงานวิจัยเล่มนี้ แต่ในขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ยังจำเป็นต้องอาศัยทฤษฎีทางคติชนอื่น ๆ มาใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างนี้ด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะเลือกใช้ตามความเหมาะสม เพื่อให้เห็นแนวคิดหรือคติความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับตำนานอธิบายเหตุอย่างเช่น ตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไทยให้ดียิ่งขึ้น

ขั้นตอนแรกในการวิเคราะห์โครงสร้างของตำนาน ผู้วิจัยจะจำแนกเหตุการณ์ (traits) ของเรื่อง ซึ่งจะทำให้สามารถแยกแยะอนุภาค (motif) ย่อย ๆ ของเรื่องต่อไปได้ อันจะช่วยในการจัดแบบเรื่อง (type) และนำไปสู่ผลสรุปเพื่อหาโครงสร้าง (syntax) ของตำนาน

4.2 การจำแนกเหตุการณ์ของเรื่อง (Traits) และอนุภาค (Motif) ในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสตำนานต่าง ๆ

ผู้วิจัยจะได้จำแนกเหตุการณ์หลัก ๆ และอนุภาคย่อย ๆ ที่พบในตำนานตำนานต่าง ๆ โดยจะแทนค่าเหตุการณ์และอนุภาคด้วยตัวอักษร เพื่อสะดวกต่อการเปรียบเทียบรายละเอียดในตำนานต่าง ๆ

ตอนเริ่มเรื่อง จะเป็นการอธิบายความหรือเป็นการเกริ่นถึงการกระทำหรือที่มาของเรื่อง ซึ่งในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสตำนานต่าง ๆ จะเป็นการแนะนำตัวละครหรือสถานที่ ซึ่งในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสมักเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร

A : ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร

เหตุการณ์หลัก จะเป็นเหตุการณ์หรือการกระทำที่ทำให้เกิดความขัดแย้งหรือความยุ่งยากที่เกิดขึ้นกับตัวละครหรือเหตุการณ์ในเรื่อง ในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสจะเป็นการทะเลาะหรือโกรธกัน หรือการไปเยี่ยมเยียนกัน

B : การทะเลาะหรือ โกรธแค้นกัน

C : การ ไปเยี่ยมเยียนกันหรือแสดงความรักใคร่กัน

เหตุการณ์ต่อเนื่อง จะเป็นการให้รายละเอียดเพิ่มเติมต่อจากปัญหาที่เกิดขึ้นเบื้องต้น ซึ่งจะนำไปสู่เหตุการณ์หรือการคลี่คลายปัญหาหรือการอธิบายเหตุของการเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น ดังปรากฏในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสคือ การกลับชาติมาเกิดของตัวละคร อันเป็นที่มาของกำเนิดพระอาทิตย์พระจันทร์และสิ่งที่จะมากลืนกินจนทำให้เกิดสุริยคราสและจันทรคราสขึ้น ซึ่งตำนานบางตำนานอาจจะ ไม่มีเหตุการณ์ต่อเนื่อง

D : การอธิบาย

E : การกลับชาติมาเกิด

การจบเรื่อง จะเป็นเหตุการณ์หรือการกระทำที่เป็นผลมาจากเหตุการณ์หรือเหตุการณ์ต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นเหตุการณ์ชั่วขณะที่ทำให้เกิดเรื่องหรือเป็นการดำเนินเรื่องจนถึงจุดจบของเรื่อง อันเป็นการคลี่คลายของปัญหาหรือการอธิบายเหตุของเรื่องราวทั้งหมด และนำไปสู่การอธิบายถึงการกระทำของตัวละครในตอนจบเรื่อง ซึ่งบางตำนานอาจจะมีธรรมเนียมหรือข้อประเพณีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับตำนานและยังคงเชื่อถือกันมาจนถึงทุกวันนี้

F : กบกินเดือน

G : ราหูอมจันทร์

H : การช่วยเหลือหรือธรรมเนียม

จากเหตุการณ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าเนื้อหาของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสมีลำดับเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่รวบรวมมาได้ทั้งตำนานลายลักษณ์และตำนานมุขปาฐะ ส่วนใหญ่มักจะเริ่มต้นโดยการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครคือ พระอาทิตย์ พระจันทร์ บางตำนานก็มีตัวละครที่เป็นผู้กระทำให้เกิดเหตุการณ์สุริยคราสและจันทรคราสขึ้น ไม่ว่าจะเป็น “กบ” หรือ “ราหู” นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครในเหตุการณ์ตอนเริ่มเรื่องแล้ว ตำนานสุริยคราสและจันทรคราสบางตำนานยังกล่าวถึงสภาพโลกในขณะนั้นว่าเป็นอย่างไรด้วย

ตำนานสุริยคราสและจันทรคราสในแต่ละตำนาน ยังมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปที่สามารถแยกย่อยลงไปได้อีก เช่น บางตำนานกล่าวว่า พระอาทิตย์และพระจันทร์เป็นพี่น้องกัน ผู้วิจัยก็จะแทนคำอนุภาคนี้เป็น “A1” บางตำนานกล่าวว่า พระอาทิตย์พระจันทร์และพระราหูเป็นพี่น้องกัน ผู้วิจัยก็จะแทนคำอนุภาคนี้เป็น “A2” หรือบางตำนานกล่าวว่า พระอาทิตย์พระจันทร์

เป็นที่น้องกัน ส่วนพระราหูเป็นคนที่ ผู้วิจัยก็จะแทนค่านุภาคนี้ เป็น “A3” บางท่านบอกกล่าวว่า พระอาทิตย์พระจันทร์และพระราหูเป็นเพื่อนกัน ผู้วิจัยก็จะแทนค่านุภาคนี้ เป็น “A4” เป็นต้น

ส่วนคำศัพท์เหตุการณ์หลักอื่น ๆ นั้น ไม่ว่าจะ เป็นเหตุการณ์ B,C,D,E,F,G, และ H ซึ่งเป็น เหตุการณ์การดำเนินเรื่องจนกระทั่งจบเรื่องนั้น มีลักษณะเช่นเดียวกันคือ จะมีรายละเอียดปลีกย่อย ซึ่งเป็นส่วนเล็กที่สุดในตำนาน หรือที่เรียกว่าอนุภาคที่แตกต่างกันออกไป เช่น เหตุการณ์ B คือ พฤติกรรมหรือการกระทำที่ทำให้เกิดเรื่องทะเลาะวิวาท คงจะเห็นได้จากบางท่านบอกกล่าวถึง พี่น้องทะเลาะกัน โดยมีสาเหตุมาจากการแย่งภาชนะใส่บาตร ผู้วิจัยก็จะแทนค่านุภาคนี้ว่าเป็น “B1” หรือบางท่านบอกกล่าวว่า พระอาทิตย์ พระจันทร์ ทะเลาะกับพระราหูเพราะการถ่มทัพพิหรือช้อนตักแกง หรือการทำอาหาร ผู้วิจัยก็จะแทนค่านุภาคนี้ เป็น “B2” เป็นต้น

เพื่อให้เห็นอนุภาคซึ่งเป็นรายละเอียดที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเหตุการณ์ที่ปรากฏใน ตำนานสุริยคราสและจันทรคราสตำนานต่าง ๆ ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้จัดแสดงดัชนีการ จำแนกเหตุการณ์และอนุภาคของตำนานตำนานต่าง ๆ ไว้ดังนี้

4.3 ดัชนีการจำแนกเหตุการณ์และอนุภาคในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไท

A : ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร

- A1 : พระอาทิตย์และพระจันทร์เป็นที่น้องกัน
- A2 : พระอาทิตย์พระจันทร์และพระราหูเป็นที่น้องกัน
- A3 : พระอาทิตย์พระจันทร์เป็นที่น้องกันและพระราหูเป็นคนใช้
- A4 : พระอาทิตย์พระจันทร์และพระราหูเป็นเพื่อนกัน
- A5 : พระอาทิตย์พระจันทร์เป็นเทพและพระราหูเป็นอสูร
- A6 : พระอาทิตย์พระจันทร์เป็นเทพและกบเป็นมาร
- A7 : พระอาทิตย์พระจันทร์เป็นผู้ให้แสงสว่างแก่โลกและกบเป็นผู้ทำลายแสงสว่าง

B : การทะเลาะหรือโกรธแค้นกัน

- B1 : การแย่งภาชนะใส่บาตร
- B2 : การทำอาหาร
- B3 : การกู่หนี้ยืมสิน
- B4 : การชิงฉาหรือไม่พอใจการกระทำ
- B5 : การแย่งชิงยาวิเศษ

B6 : การแข่งขันความเป็นใหญ่หรืออวดอ้างความเป็นใหญ่

B7 : การนำเรื่องไปฟ้องพระนารายณ์

B8 : การแก้แค้นหรือแก้แค้น

C : การไปเยี่ยมเยียนกัน

C1 : ที่น้องเคยทำบุญ/สร้างสมบุญบารมีร่วมกัน

C2 : ที่น้องมีความรักใคร่ผูกพันกัน

C3 : แสงของที่น้องบังกัน

D : การอธิษฐาน

D1 : การอธิษฐานต่อพระพุทธเจ้า / พระสงฆ์

D2 : การอาฆาตจองเวร

E : การกลับชาติมาเกิด

E1 : ที่น้องเกิดเป็นพระจันทร์และกบ

E2 : ที่น้องเกิดเป็นพระอาทิตย์พระจันทร์และกบ

E3 : ที่น้องเกิดเป็นพระอาทิตย์และพระจันทร์

E4 : ที่น้องเกิดเป็นพระอาทิตย์พระจันทร์และพระราหู

E5 : เพื่อนเกิดเป็นพระอาทิตย์พระจันทร์และกบ

E6 : ที่น้องเกิดเป็นพระอาทิตย์พระจันทร์และคนใช้เกิดเป็นพระราหู

E7 : ที่น้องเกิดเป็นพระอาทิตย์พระจันทร์และคนใช้เกิดเป็นกบ

F : กบกินเดือนและกบกินตะวัน

F1 : กบเหาะ/ป็นขึ้น ไปกินพระจันทร์

F2 : กบเนรมิตเป็นพระราหูไล่จับพระอาทิตย์หรือพระจันทร์

F3 : น้องเกิดเป็นกบไล่กิน/คาบพระอาทิตย์หรือพระจันทร์

F4 : กบบังพระอาทิตย์หรือพระจันทร์

F5 : พระอาทิตย์พระจันทร์มาใช้เวรกัน/อาฆาตกัน

F6 : พระอาทิตย์พระจันทร์บังแสงกัน

F7 : กบ (พญามาร)กลืนกินแสงสว่างพระจันทร์

F8 : น้องชายบังแสงพี่ชาย

G : ราหูอมจันทร์และราหูอมพระอาทิตย์

- G1 : ราหูอม/กตืน/กิน/คาบ/พระอาทิตย์หรือพระจันทร์
- G2 : ราหูแก้ง/หยอก/บังแสงพระอาทิตย์หรือพระจันทร์
- G3 : ราหูตามจับกุม/ไต่ตามพระอาทิตย์หรือพระจันทร์
- G4 : ราหูขวางทางเดินหรือ โคจรของพระอาทิตย์หรือพระจันทร์
- G5 : ราหูของเวรจองกรรมกับพระอาทิตย์หรือพระจันทร์

H : ธรรมเนียมนิยมในการช่วยเหลือพระอาทิตย์และพระจันทร์

- H1 : การทำให้เกิดเสียงดังเพื่อช่วยเหลือพระอาทิตย์หรือพระจันทร์
- H2 : การทำให้เกิดเสียงดังเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในชีวิต
- H3 : การกล่าวถึงข้อห้ามหรือคติคำสอนข้อประพจน์ปฏิบัติ
- H4 : พระพุทธเจ้า / พระอินทร์เป็นผู้ช่วยเหลือพระอาทิตย์หรือพระจันทร์

อนุภาคเหล่านี้เกิดจากการศึกษาเปรียบเทียบอนุภาคที่ปรากฏในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสตำนานต่าง ๆ ของชนชาติไทย ที่เกี่ยวเนื่องกับบทบาทและพฤติกรรมของตัวละคร รวมทั้งการอธิบายเหตุของการเกิดสุริยคราสและจันทรคราส เพื่อให้เห็นเหตุการณ์ที่เรียงร้อยกันในตำนานแต่ละตำนานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอการวิเคราะห์โครงสร้างตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไทยตามกลุ่มวัฒนธรรม โดยอาศัยเหตุการณ์และอนุภาคหลักข้างต้น ดังนี้

4.4 การวิเคราะห์โครงสร้างตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไทย**ตำนานไทพ่านก**

“กบกินเดือน” จากบทความเรื่องกบกินเดือน ของประเสริฐ วน นร.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
คอนเริ่มเรื่อง	มีชายสามคนเป็นเพื่อนกัน	A4
เหตุการณ์หลัก	ทั้งสามช่วยกันหุงข้าว เพื่อจะไปถวายพระ ในขณะที่คนหนึ่งไปอาบน้ำ อีกสองคนคลกข้าวไปถวายพระก่อน คนที่สามอาบน้ำเสร็จ จึงได้ข้าวใหม่ไปถวายพระ	B2

เหตุการณ์ต่อเนื่อง	จึงได้ถือฐานว่า เกิดไปชาติ ใครขอให้ได้กินเพื่อนทั้งสอง ต่อมาเพื่อนได้เกิดเป็นเดือน เป็นตะวัน ส่วนคนตามได้เกิด เป็นกบ	D1 E5
การจบเรื่อง	และคอยกินเดือนกินตะวัน ในระหว่างมีคราต โทฟ้าเงจะ ไม่กินข้าวและไม่มีการนิยมน ตักตอง ชิงปิ่น	F7 H3

ตำนานไทได้ก่ง

“กบกินเดือนและกบกินตะวัน” จากรายงานการวิจัยลักษณะสังคมและวิถีชีวิตคนไทย
เหนือในเขตได้ก่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน : ภาพสะท้อนจากวรรณกรรม.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	ครอบครัวหนึ่งมีชายหนุ่มที่ น้องสามคน คนโตชื่อสุจินทา คนที่สองชื่อสุริยะ คนที่สาม ชื่อซุหถึง	A2
เหตุการณ์หลัก	ทั้งสามมีปู่เป็นเจ้าต่าง ปู่รัก หลานคนที่สามมาก จึงได้ มอบที่ดินให้ ต่อมาเมื่อที่ ทั้งสองรู้เรื่องที่ปู่ให้ของพิเศษ แก่น้อง จึงได้ขโมยไป	B7
การจบเรื่อง	หลังจากนั้น น้องคนสุดท้ายก็ ออกติดตามเพื่อทวงเอาหญ้า พิเศษคืนมา แต่พอไปถึงตัว ของพี่ชายทั้งสอง แสงของซุ หถึงก็บังแสงของพี่ทั้งสอง ทำ ให้เกิดเป็นกบกินเดือน กบกิน ตะวันขึ้น	F8

ตำนานไทใหญ่

1. “กบกินเคื่อน” เล่าโดยนายชายชื่น คำแดงยอด โดย วิทยากรชาวไทใหญ่ ประจำศูนย์
ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
คอนเริ่มเรื่อง	เข่าว่ามี 3 คน พี่น้อง มีคนอ้าย คนยี่ คนสาม เขาสามคนที่ น้องอยู่ด้วยกัน	A2
เหตุการณ์หลัก	เขาทั้งสามจะทำบุญ จึงได้หุง ข้าวสวยไปตักถวายทาน โดย คนอ้ายเป็นคนใจร้อน จึงได้ ตักเอาข้าวสวยไปตักถวาย พระทันที คนที่สองใจเย็นขึ้น มาหน่อย เลขวามันร้อนเกิน ไป จึงได้เอาไปถวายทีหลัง ส่วนคนน้องสุดท้องเหลือข้าว ใหม่ก้นหม้อเลยเอาไปถวาย เป็นทาน	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	แล้วจึงได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า อ้ายกับยี่สองคนมีบุญคุณ ขนาดไหนก็ช่าง ขอให้คนนั้น เกินกว่าที่ทั้งสอง ทั้งนี้เพราะ ทั้งสองได้กระทำการบังหน้า คน ดังนั้นชาติหน้าขอให้คน สามารถบังเขาได้เช่นกัน พอสิ้นชีวิตความปรารถนา ของเขา คนอ้ายก็ได้เกิดเป็น พระอาทิตย์ คนยี่เกิดเป็นพระ จันทร์ ส่วนคนสามไปเกิดเป็น กบ	D1 E2
การจบเรื่อง	เมื่อทั้งสามมาพบปะกัน คน สามซึ่งเป็นกบ จึงใช้กำลังบัง	

4. “กบกินเดือน” เล่าโดยนางกอบบุญ ชัยชนะ ชาวไทใหญ่ อำเภอเชียงแสน
จังหวัดเชียงราย.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีพี่น้องสามคน	A2
เหตุการณ์หลัก	ในตอนเช้าทั้งสามจะตื่นขึ้นมา เพื่อหุงหาอาหารมาทำบุญตักบาตร โดยพี่ทั้งสองให้น้องคนเล็กหื้อข้าว แต่ข้าวเกิดไหม้ พี่ทั้งสองจึงโกรธน้องคนเล็กมาก จึงได้แบ่งเอาข้าวดี ๆ ไปตักบาตรก่อน เหลือแต่ข้าวไหม้ให้น้องคนเล็ก	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	ด้วยอาณัติสงฆ์ของการไต่บาตรคนใดจึงได้ไปเกิดเป็นพระอาทิตย์ คนที่สองได้ไปเกิดเป็นพระจันทร์ ส่วนน้องคนสุดท้ายได้เกิดเป็นราหู	E4
การจบเรื่อง	ทั้งสามจึงยังคงจองเวรจองกรรมกันอยู่ครานี้	G5

5. “กบกินเดือน” จากหนังสือด้วยปัญญาและความรัก : นิทานชาวเมืองเหนือ.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีพี่น้องสองคน	A1
เหตุการณ์หลัก	ที่บ้านของทั้งสองมีงานเลี้ยงที่คนใดเป็นคนทำกับข้าวและเหน็บทัพพีสำหรับตักอาหารไว้ข้างหลัง และเขาก็ลืม น้องคนเล็กจึงไม่สามารถตักอาหารให้แขกได้ เพราะไม่มีทัพพี ทำให้น้องคนเล็กขายหน้ามาก	B2

การจบเรื่อง	เรื่องนี้ก็เหมือนกับเรื่องกบกิน เดือนเรื่องอื่น ๆ	F
-------------	--	---

ตำนานไทจีน

1. “กบกินเดือน” เล่าโดยแม่ช้อยเขียว ชาวคำ ชาวไทจีน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ค่านิอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีครอบครัวหนึ่ง มีพ่อแม่และ ลูก 2 คน	A1
เหตุการณ์หลัก	วันหนึ่งพ่อแม่ใช้ให้ทั้งสองทำ อาหารแต่ทั้งสองผัดกันทะเล เกาะกันขึ้น ก็เลยเอาปากไขก หัวกันจนตาย	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	คนที่ก็ได้ไปเกิดเป็นกบ ส่วน คนน้องได้เกิดเป็นเดือน	E1
การจบเรื่อง	คนที่จึงคอยไล่กินคนน้อง จึง ได้เกิดเป็นกบกินเดือนมาจน ทุกวันนี้ ชาวบ้านจะช่วยไม่ให้กบกิน เดือนได้ โดยการตีไม้ทำให้ เกิดเสียงดังเพื่อไล่กบร้ายออกไป	F3 H1

2. “กบกินเดือนกินตะวัน” จากหนังสือด้วยปัญญาและความรัก : นิทานชาวเมือง
เหนือ.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ค่านิอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	สองพี่น้องอยู่ด้วยกัน	A1
เหตุการณ์หลัก	วันหนึ่งขณะที่พี่กำลังนั่งข้าว อยู่ น้องเกิดหิวข้าว จึงได้รบ เร้าให้พี่ว่าจะกินข้าว พี่ก็บอก ว่าข้าวยังไม่สุก แต่น้องก็ยังรบ	

	เรือขุ่อก ทำให้ที่เกิดความ โมโห และได้เอาทัพติดข้าว ที่ยังไม่สุกจะคีน้อง น้องโกรธ ที่หาว่าพี่ใจร้าย	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	เมื่อทั้งสองได้ตายไป พี่ได้เกิด เป็นเดือนและตะวัน ส่วนน้อง ได้เกิดเป็นกบ	E2
การจบเรื่อง	เมื่อถึงเวลาที่ทั้งสองมาพบกัน น้องก็จะเอามือบังแสงเดือน แสงตะวัน จึงเกิดเป็นกบกิน เดือนกบกินตะวันขึ้น	F4

3. “กบกินเดือน” จากหนังสือด้วยปัญญาและความรัก : นิทานชาวเมืองเหนือ.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	คตินิอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีพี่น้อง 8 คน พระอาทิตย์ พระจันทร์เป็นพี่ ส่วนราหูเป็น น้องคนสุดท้าย	A1
เหตุการณ์หลัก	พวกเขาทั้งหมดได้ไปทำบุญที่ วัด แต่ไม่ได้เอาทัพติดด้วย จึงให้ราหูกลับไปเอา เมื่อกลับ มาแล้วพระอาทิตย์และพระ จันทร์ก็โกรธที่ราหูมาช้า จึง ได้เอาทัพติดหัวราหู ทำให้ ราหูอายคนที่มาทำบุญจำนวน มาก	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	ราหูจึงอาฆาตเค้นเอาไว้ว่า ถ้า ตายไปขอให้สามารถทำให้พี่ ทั้งสองคนได้อายแก่คนทั้ง ทวีป ในที่สุดทั้งสามก็ได้ตายไป พี่ ทั้งสองได้เกิดเป็นเดือนและ	D2

	ตะวัน ส่วนน้องคนสุดท้ายได้ เกิดเป็นกบ	E2
การจบเรื่อง	ด้วยความอาฆาตแค้นแต่ชาติ ปางก่อน น้องคนเล็กจึงได้ติด ตามกินที่ทั้งสองคนเรือขมา จึงกลายเป็นกบกินเดือนและ ตะวันมาจนทุกวันนี้	F3

ตำนานไทยลือ

1. “กบกินเดือนกินตะวัน” เจ้าโคยพ่ออุ้ยอินทร์ แสงวงษ์ใหญ่ ชาวไทลื้อ เมืองเชียงคอง
สหภาพพม่า

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	คัมภีร์อนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	สมัยโบราณยังมีพระจันทร์กับ พระอาทิตย์ ทั้งสองเป็นพี่น้อง กัน	A1
เหตุการณ์หลัก	อยู่มาวันหนึ่งทั้งสองเกิด ทะเลาะวิวาทผิดใจกัน	B5
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	เมื่อทั้งสองตายไป คนหนึ่งได้ ไปเกิดเป็นพระจันทร์ ส่วนอีก คนได้เกิดเป็นพระราหู	E4
การจบเรื่อง	แต่เรื่องราวในอดีตชาติ ทำให้ ทั้งสองยังคงแค้นเคืองกันอยู่ จึงยังคงจองเวรจองกรรมกัน อยู่เรื่อยไป โดยมีราหูนั้นคอย บังแสงเดือนแสงตะวันไม่ให้ ส่องสว่าง	G5, G2

2. “กบกินเดือน” เจ้าโคยนายขัน อินทร์แก้ว ชาวไทลื้อ เมืองเชียงคอง สหภาพพม่า.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	คัมภีร์อนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีพี่น้อง 2 คน	A1
เหตุการณ์หลัก	ทั้งสองกำลังทำอาหาร และ ได้	

	เกิดเรื่องทะเลาะกัน โดยคนที่ ได้ปาก (ทัฬหี) ส่วนคนน้อง ได้ตากล้ามตักกัน ผิด กันทะเลาะกันจนตาย เพราะ เอาปากและตักตีกัน	B2
การจบเรื่อง	เหตุการณ์ดังกล่าว เป็นเหตุให้ เกิดกบกินเดือนขึ้น คนเฒ่าคนแก่จะเชื่อว่า วันนี้ เป็นวันที่จะทำอันตรายถึงไม่ ดี บางครั้งก็จะตีเพราะทะเลาะไม้ เพื่อให้ถูกผลของต้นไม้ดีดถูก ติดดอก	F H2

3. “ราหู” จากหนังสือด้วยปัญญาและความรัก : นิทานชาวเมืองเหนือ.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีพี่น้อง 3 คน คนหนึ่งชื่อดีด คนที่สองชื่อจัน และคนที่สาม ชื่อราหู	A2
เหตุการณ์หลัก	เมื่อทั้งสามคนกินข้าวด้วยกัน ก็เกิดการทะเลาะกันขึ้น เพราะแย่งข้าวแย่งอาหารกัน ราหูโม โหจึงได้เอาช้อนโขก หัวดีดและจัน	B2 B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	เมื่อทั้งสามคนได้ตายลง เขา ทั้งสามก็ยังอาฆาตจองเวรกัน อยู่	G5
การจบเรื่อง	นาน ๆ ครั้งราหูก็จะกลืนกิน พระอาทิตย์และพระจันทร์ จึง ได้เกิดเป็นสุริยคราสและ จันทร์คราสขึ้น	G1

4. “กบดินเดือนตะวัน” จากหนังสือด้วยปัญญาและความรัก : นิทานชาวเมืองเหนือ.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	พี่สาวและน้องชาย มีคนใช้คนหนึ่ง	A3
เหตุการณ์หลัก	พี่น้องทั้งสองไม่ค่อยพอใจคนใช้นัก เพราะทำงานช้า วันหนึ่งที่น้องก็ได้เอาป้าก (ทัพพี) ตีหัวคนใช้ ทำให้เขาโกรธแค้นสองพี่น้องนี้มาก	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	เมื่อทั้งสองได้ตายไป พี่สาวได้เกิดเป็นพระจันทร์ น้องชายเกิดเป็นพระอาทิตย์ และคนใช้เกิดเป็นกบใหญ่	E7
การจบเรื่อง	คนใช้ซึ่งเกิดเป็นกบใหญ่ ได้ใช้หัวแม่มือของเขาบังหน้าพระอาทิตย์และพระจันทร์ จึงเป็นเหตุให้เกิดสุริยุคราสและจันทรคราสขึ้น	F4

5. “กบดินเดือน” เล่าโดยแม่อยู่มาถึ คำสิงห์ ชาวไทก้อ (เมืองของ) อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	คนโบราณเชื่อว่ามิถุนายนอยู่ 3 คน เป็นพี่น้องกัน	A2
เหตุการณ์หลัก	ทั้งสามคนคิดกันเลขเอาป้าก (ทัพพี) มาโขกหัวกัน	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	เมื่อทั้งสามได้ตายไปแล้ว น้องได้เกิดเป็นกบ ส่วนอีกสองคนได้เกิดเป็นเดือนเป็นตะวัน	E2
การจบเรื่อง	เมื่อพี่น้องได้พบเจอกัน คน	

	น้องก็จะเข้าไปกลืนกินที่ทั้งสอง	F3
	คนโบราณจึงสอนว่า เป็นที่น้องอย่างทะเลาะกัน มันจะเป็นกบกินเดือน	H3

6. “กบกินเดือน” เล่าโดยแม่ช้อยหอม รุ่นอินตะ ชาวไทลื้อ (เมืองของ) อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีเรื่องเล่าตั้งแต่โบราณว่า เดือนนั้นเป็นน้อง ส่วนตะวันเป็นที่	A1
เหตุการณ์หลัก	ทั้งสองทะเลาะผิดใจกันเลย เอาปากจกกันจนตาย	B2
การจบเรื่อง	โบราณว่าเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ดี ก็เลยติเกราะเกาะไม้ ไม้ถึงไม้ คือดอกไป บางคนก็ตีต้นไม้ เพื่อให้ถูกออกผล บางคนปลูก ตะไคร้เพื่อเอามาทำเป็นยา	H2

7. “กบกินเดือน” เล่าโดยพ่อหนานวงษ์ วงษ์ศรี ชาวไทลื้อ (เมืองของ) อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีประวัติว่ามีที่กับน้อง คนที่คืออาทิตย์ ส่วนคนน้องคือจันทร์	A1
เหตุการณ์หลัก	ทั้งสองทะเลาะกันเลยเอาปากจกกันแล้วผิดใจกัน	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	เมื่อตายไปแล้ว เรื่องราวยังคงยังเป็นเวรเป็นกรรมกัน	

	อยู่ คนที่จึงได้มาเกิดเป็น ตะวัน ส่วนคนน้องได้เกิดเป็น เดือน	E3
การจบเรื่อง	ทั้งสองจึงได้มาใช้เวรใช้กรรม ที่เคยทำร่วมกันในชาติก่อน	F5

8. “กบกินเดือน” เจ้าโคยพ่ออุ้ยตา ธรรมหมื่นของ ชาวไทลื้อ (เมืองยอง) อำเภอป่าซาง
จังหวัดลำพูน.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
การจบเรื่อง	เวลาเกิดกบกินเดือนหรือจะ คาดคือเดือน ทางวัดจะตีกลองตีฆ้องช่วย กัน ซึ่งคนโบราณรู้ว่าวันนี้ เป็นวันดีวันวิเศษให้โชคให้ ลาภ	F H2

ตำนานไทยวน

1. “กบกินเดือน” จากแถบบันทึกเสียง ตถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
คอนเริ่มเรื่อง	สมัยก่อนมีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่ง มีสมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกัน 4 คน คือ พ่อแม่ และลูกสาว 2 คน	A1
เหตุการณ์หลัก	พ่อแม่สอนลูกสาวทั้งสองทำอาหาร ทั้งสองค้างริมอาหารของกันและกัน แล้วว่าอาหารของอีกฝ่ายหนึ่งไม่อร่อย จนเกิดการเถียงกันขึ้น คนที่เปีย (คว่า, จับ, ฉวย) ได้ปีกมาโขกหัวน้องสาว น้องสาวได้ครกมาทุบหัวพี่สาว จนทั้งสองได้	

	ตายไป	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	เมื่อทั้งสองตายไป แล้วคนที่ ได้เกิดเป็นเดือน คนน้องได้ เกิดเป็นกบ	E1
การจบเรื่อง	เมื่อทั้งสองไปเกิดแล้ว ก็ยัง อาฆาตของเวรกันอยู่ พอเวลา พบกัน คนน้องก็จะถามคนที่ ทำให้เกิดเป็นกบกินเดือน เหตุการณ์ดังกล่าว จึงทำให้เรา มองเห็นอยู่จนทุกวันนี้ จึงมีคำ กล่าวที่ว่า ถ้าพี่น้องคนใดผิดกัน ก็จะบอกว่าถ้าตาย ไปก็จะตาย ไปเป็นกบกินเดือน	F3 H3

2. “ราหู” เรื่องแทรกในคัมภีร์อนาคตวงศ์ตำนานรามเกียรติ์

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	เมื่อก่อนเขาเกิดเป็นที่น้องกัน มีสุริยะเป็นชาย จันทิมะเป็นผู้ กลาง ราหูเป็นน้องคนสุดท้าย	A2
เหตุการณ์หลัก	ทั้งสามจะทำบุญให้แก่พระ เป็นเจ้าเขตช่วยกันหุงข้าว แต่ ข้าวเกิดไหม้ พี่ทั้งสองโกรธ ราหูเอาด้ามไม้ที่คันข้าวดี หัวน้อง ทำให้ราหูโกรธแค้น	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	ราหูจึงได้อาฆาตแค้นและ อธิษฐานว่า ขอให้คนได้ กระทำให้พี่ทั้งสองให้อายแก่ คนทั้งโลก ด้วยแรงอธิษฐาน ทั้งสามจึง ได้ไปเกิดเป็นพระอาทิตย์และ พระจันทร์ ส่วนน้องสุดท้าย	D1

	ได้เกิดเป็นราหูชื่อ "เวโรจโน"	E4
การจบเรื่อง	เวรกรรมที่กระทำไว้เมื่อชาติปางก่อน ทั้งตามจึงยังคงจองเวรจองกรรมกันทุกกัปไป	G5

3. "ตำนานสุริยคราสและจันทรคราส" จากหน้าคำนำในคัมภีร์ถาวรภัท.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	กบตัวหนึ่งเหาะขึ้นบนท้องฟ้า	A
การจบเรื่อง	กบตัวนั้นได้ไปกัดเอาดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ จึงทำให้เกิดสุริยคราสและจันทรคราสขึ้น	F1

4. "พระอาทิตย์พระจันทร์" จากหนังสือด้วยปัญญาและความรัก : นิทานชาวเมืองเหนือ.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	แต่ก่อนนานมาแล้วมี 2 พี่น้องอยู่เมืองมนุษย์	A1
เหตุการณ์หลัก	ทั้งสองทะเลาะกัน คนพี่ใช้ไม้ค้ำ คนน้องใช้ไม้ปาดค้ำกันจนตาย	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	ทั้งสองได้ไปเกิด โดยคนพี่ได้เกิดเป็นพระอาทิตย์ คนน้องได้เกิดเป็นพระจันทร์	E3
การจบเรื่อง	ปีหนึ่ง ๆ ทั้งสองมาพบกัน แต่เรื่องในอดีตนั้น ยังทำให้ทั้งสองไม่พอใจ และยังคงผิดใจกันจึงทำให้เกิดอุปราคาขึ้น	B5

5. “กบกินเดือนตำนานที่ 1” จากหนังสือด้วยปัญญาและความรัก : นิทานชาวเมืองเหนือ.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	พระอาทิตย์กับพระจันทร์เป็นพี่น้องกัน	A1
เหตุการณ์หลัก	เมื่อเป็นคนอยู่นั้นได้เกิดทะเลาะกัน	B
การจบเรื่อง	เมื่อตายไปแล้วทั้งสองยังคงค้างกันอยู่ จึงทำให้เกิดสุริยคราสและจันทรคราสขึ้น คนเรากลัวว่าพระจันทร์กับพระอาทิตย์จะพ่ายแพ้ ก็จะช่วยโดยการตีเกราะเคาะไม้ บางคนก็ตีคันทวย เพื่อให้มีลูกมีผล บางคนก็เชื่อว่าวันนี้เป็นวันดี	B9 H1,H2

6. “กบกินเดือนตำนานที่ 2” จากหนังสือด้วยปัญญาและความรัก : นิทานชาวเมืองเหนือ.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีเศรษฐีคนหนึ่งมีลูกชายคนมีลูกสาว 2 คน	A2
เหตุการณ์หลัก	ต่อมาพ่อแม่ตาย ลูกจึงอยากทำบุญให้พ่อแม่ จึงได้เตรียมข้าวของไปตักบาตร แต่น้องคนสุดท้องลืมเอาทัพพีมา จึงทำให้พี่ทั้งสองโกรธ และคำว่าให้อับอาย	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	น้องคนเล็กอาชวมาก จึงได้ตั้งจิตอธิษฐานด้วยความโกรธ	

	เช่นกัน ในชาติภพต่อมา สองพี่น้องจึง ได้เกิดเป็นพระอาทิตย์และ พระจันทร์และคนใช้ได้เกิด เป็นราหู	D1 E6
การจบเรื่อง	ราหูจึงคิดว่าจะกินทั้งสองให้ มันตายแก่ชาวโลก แต่พระ อินทรไม่ให้กิน ราหูจึงได้แต่เพียงเอาหัวแม่มือ บึงเท่านั้น	H4 G2

8. “กบกินเดือน” จากหนังสือคติชาวบ้านนานาชาติไทย.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	ในสมัยก่อน มีครอบครัวหนึ่ง มีพ่อแม่และลูกสาว 2 คน	A1
เหตุการณ์หลัก	วันหนึ่งพ่อแม่ก็บอกให้ลูก สาวทั้งสองทำอาหารเพื่อ ทศตบฝีมือ เมื่อทั้งสองทำ เรียบร้อยต่างก็ชิมของกันและ กัน แต่อาหารไม่ถูกปาก ทั้ง สองจึงได้โต้แย้งกัน จนในที่สุด คนที่ถือเอาปาก (ทัพพี) คือ หัวน้อง ส่วนคนน้องก็เอาตัก ฟาดหน้าพี่สาว จนในที่สุดทั้ง สองต่อสู้กันจนตาย	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	เมื่อทั้งสองตายไปแล้วก็มี ขมบาลนำเอาวิญญาณไป พิพากษาและตัดสิน ทำให้คน พี่นั้นได้เกิดเป็นเดือน ส่วนคน น้องได้เกิดเป็นกบ	E1
การจบเรื่อง	คนทั้งโลกจึงได้มองเห็นการ	

	กระทำที่ทั้งสอง โดยคนน้อง เมื่อพบเจอกันก็จะคาบคนที่ ทำให้เกิดเป็นกบกินเดือนนั้น	F3
--	---	----

9. “ราชูอมจันทร์” จากวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านไทย
พื้นราบและชาวไทยภูเขาเผ่ามูเซอ จังหวัดตาก.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	ครอบครัวหนึ่ง มีพี่น้องสอง คน	A1
เหตุการณ์หลัก	พ่อแม่คอยตั้งสอนไม่ให้ ทะเลาะเอาตั้งของทุบตีกัน หรือปาใส่กัน แต่ทั้งสองก็ยัง ทะเลาะหาเรื่องกันอยู่ กล่าว คือน้องชายทำให้พี่ชายขาย หน้า จนเกิดความอับอายแก่ คนทั้งหลาย	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	ต่อมาเมื่อทั้งสองตายไป จึงได้ เกิดเป็นพระอาทิตย์และพระ จันทร์	E3
การจบเรื่อง	ทั้งสองเมื่อเจอกันคนเป็นพี่ ชายก็จะเข้าไปหยอกเล่นกับ น้อง จึงทำให้เกิดสุริยคราส และจันทรคราส ชาวบ้านก็จะตึกตอก ตีคันทันไม้ เพื่อให้มันคิดถูกตึกตอก	G2 H2

10. “ราชู” จากพจนานุกรมตำนาน-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (ตอนที่ 2 อักษร พ. ถึง ฮ.)

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	ราชูเป็นอสุรตนหนึ่งที่มีตัว ขาวครึ่งทอง	A5
การจบเรื่อง	เชื่อกันว่าเมื่อเวลามีสุริยคราส	

2. “กบกินเดือน”เล่าโดยอาจารย์ปรีชา พิณทอง ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	ตั้งแต่สมัยที่บ้านเมืองบ่กุ่มงุ่ม เย็น ที่บ่คกฝนบ่ตง ได้เกิด ความแห้งแล้งในโลกมนุษย์ เพราะแสงอาทิตย์แสงจันทร์ ต้องสว่างเกินไป	A7
การจบเรื่อง	ต่อมาได้มีกบขึ้นไปกินเดือน ฝนฟ้าจึงได้ตกลงมาสู่พื้นโลก	F1 H2

3. “กบกินเดือน” เล่าโดยพ่อใหญ่สุนทร ชมพุทธ ชาวไทยอีสาน อำเภอน้ำขุ่น
จังหวัดอุบลราชธานี.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	สมัยก่อนมีพระอาทิตย์กับ พระจันทร์ ทั้งสองเป็นที่น้อง กัน ตั้งแต่เกิดมาเป็นมนุษย์นั้น พระอาทิตย์เป็นอ้าย ส่วนพระ จันทร์เป็นน้อง	A1
เหตุการณ์หลัก	ทั้งสองได้ช่วยเหลือกันทำ อาหารไปถวายพระ ค้ำย อานิสงค์ของผลกรรมที่ได้ทำ บุญร่วมกันเอาไว้	C1
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	พี่น้องสองคนนี้ จึงได้ไปเกิด บนท้องฟ้า กล่าวคือเป็นพระ อาทิตย์กับพระจันทร์ เพื่อให้ แสงสว่างแก่โลกมนุษย์	E3
การจบเรื่อง	เมื่อทั้งสองอ้ายน้องเดินโคจร มาใกล้กัน ทั้งสองก็จะเข้าไป หักทลายตามได้ตามประสาที่ น้อง จึงทำให้แสงของทั้งสอง บังกัน จึงได้เกิดอุปราคา	C

	ให้ จึงทำให้พระราหูนี้โกรธ แค้น และได้ติดตามที่ทั้งสอง ตลอดเวลา บางครั้งก็จะจับ พระอาทิตย์หรือพระจันทร์ใส่ ปากอมเอาไว้ แต่กลืนไม่ลง ไม่ได้เพราะพระราหูไม่มีท้อง	G1
--	--	----

6. “กบกินเดือน” นำโดยพระครูปลัดวิมลปริยัติวิมล ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง
วัดพระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	พระอาทิตย์กับพระจันทร์เป็น ชายน้องกัน	A1
เหตุการณ์หลัก	ทั้งสองได้สร้างสมบุญบารมี กระทำความดีไว้เมื่อครั้งที่ ยังเป็นมนุษย์	C1
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	เมื่อทั้งสองได้ตายไปจึงได้เกิด เป็นพระอาทิตย์กับพระจันทร์ ที่อยู่บนสวรรค์ชั้นฟ้า คอยให้ แสงสว่างแก่โลก	E3
การจบเรื่อง	นาน ๆ ครั้ง ทั้งสองพี่น้องจะ มาพบกันด้วยความสัมพันธ์ เป็นชายน้องกัน เมื่อชาติที่ แล้วทั้งสองได้เข้าไปเยี่ยม เยือนกัน ตามได้ข่าวคราวกัน ชาวบ้านจึงได้เรียกว่ากบกิน เดือน	C3

7. “กบกินเดือน” เล่าโดยพ่อใหญ่หน่อ ธนฮ้วน ชาวไทยอีสาน อำเภอธาตุพนม
จังหวัดนครพนม.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	ในยุคที่โลกมนุษย์ยังมีแต่ ความมืดมน ไม่มีแสงสว่าง เทวดาได้สร้างพระอาทิตย์กับ พระจันทร์ขึ้นมาเพื่อให้แสง สว่างแก่โลก ด้วยเหตุที่พระ อาทิตย์กับพระจันทร์เมื่อชาติ ปางก่อนเป็นพี่น้องกัน	A1
การจบเรื่อง	เมื่อทั้งสองมาพบกันจึงเข้าไป ทักทายเย็บเยียนกัน แสงของ ทั้งสองจึงได้บังกัน ชาวบ้านคนเฒ่าคนแก่ก็จะ เรียกว่ากบกินเดือน และจะ ช่วยกันตักถองดิน้องทั้งที่วัด และที่บ้าน เพื่อไม่ให้กบกิน เดือน	C HI

8. “กบกินเดือน” เล่าโดยแม่จิมอมศรี ไชยศรี วัดพระธาตุพนม
อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	ตั้งแต่ที่ตะวันกับเดือนเป็น มนุษย์นั้น ทั้งสองเป็นพี่น้อง กัน	A1
การจบเรื่อง	ตะวันเคยเป็นหนีเดือน แต่ไม่ ยอมใช้ให้กับเดือน เดือนจึงได้ ติดตามทวงหนีกับตะวันอยู่ เรื่อย ๆ แสงจึงได้บังกันขึ้น	B4

9. “ราหูอมจันทร์” จากหนังสือประเพณีโบราณอีสาน.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	ถามคำถามเต่าไว้ว่า ราหูเป็น ยักษ์คนหนึ่งซึ่งมีอนุภาคมาก	A5
การจบเรื่อง	สามารถอมพระอาทิตย์กับ พระจันทร์ได้ ซึ่งโบราณจะ เรียกว่าราหูอมจันทร์	G1

10. “สุริยคราส-จันทร์คราส” จากเอกสารการสำรวจโบราณวัตถุในเขตจังหวัดภาคอีสานฯ.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีพี่น้องสองคน พี่ชายชื่อสุริย คราส น้องชายชื่อจันทร์คราส	A1
การจบเรื่อง	ทั้งสองเกิดในครอบครัวเฉื่อย ใจ ต่อมาได้วิชาจากเทวดา จึงทำให้ได้ครอบบ้านครอง เมืองและได้มเหสี แต่ทั้งสอง อยู่ต่างบ้านต่างเมืองกัน อยู่มา วันหนึ่งน้องชายคิดถึงพี่ชาย จึงได้ไปเยี่ยมพี่ชายซึ่งอยู่อีก เมืองหนึ่ง	C2

ตำนานไทลาว

1. “กบดินเดือน” เต่าโคยนางแดง ไชยนาม ชาวไทลาว แขวงจำปาสัก ประเทศลาว.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีพระอาทิตย์กับพระจันทร์ เป็นพี่น้องกัน	A1
เหตุการณ์หลัก	เมื่อยังมีชีวิตอยู่ทั้งสองไม่ค่อย ถูกกัน ชอบทะเลาะกันผิดกัน เสมอ	B
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	หลังจากที่ทั้งสองได้ตายไป ก็ ได้ไปเกิดเป็นพระอาทิตย์และ	

	พระจันทร์บนท้องฟ้า	E3
การจบเรื่อง	แต่ทั้งสองยังมีเวรมีกรรมต่อกันอยู่ เวลาพบเจอกันแสงของทั้งสองจึงได้บังกันและกัน คนเมืองดุ่ม (โตกมนุษย์) กลัวบ้านเมืองจะไม่มีแสงสว่าง จึงได้ช่วยกันส่งเสียงโห่ร้อง ตีกลองเคาะตีต่าง ๆ ให้เกิดเสียงดัง ซึ่งบางคนก็จะเชื่อว่าถ้ากบกินเดือนแล้วคายจะติดกับบ้านกับเมือง แต่ถ้ากินแล้วออกข้างก็จะแพ้คนท้อง	F5 H3

2. “กบกินเดือน” เต่าโคชนางคำ (ไม่มีนามสกุล) ชาวไทลาว แขวงจำปาสัก ประเทศลาว.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
คอนเริ่มเรื่อง	ตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ พระอาทิตย์เป็นอ้าย พระจันทร์เป็นน้อง	A1
เหตุการณ์หลัก	ทั้งสองมีความรักใคร่กันมาก เมื่อคายไปแล้วจึงได้มาขานกัน ชาวบ้านก็จะเรียกว่ากบกินเดือน	C2
การจบเรื่อง	ชาวบ้านจะช่วยกันตำครกตำตากดิน้องดึกดองไม่ให้กบกินเดือนได้ บางคนก็จะเขี่ยถุงผ้า เวลากบกินเดือนก็จะเอาเงินเอาคำ (ทอง) มาใส่ในถุง เพราะเชื่อว่าพอกินพออก “ซื้อได้ขายหมา น อยู่ดีมีแรง” ความ	H1

	เชื่อของคนโบราณเชื่อว่าบ กินเดือน เราต้องช่วยถ้าไม่ ช่วยก็จะทุกข์จะยาก อดข้าว อดน้ำดังคำที่ว่า “ข้าวหินินา ปลาหินินา”	H3
--	---	----

3. “กบกินเดือน” เต่าโดยนางทองแดง นางาน คนไทลาว แขวงจำปาสัก ประเทศลาว.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีชายน้องสองคน คนชายชื่อ ทิด คนน้องชื่อจัน	A1
เหตุการณ์หลัก	ทั้งสองเป็นที่น้องที่รักใคร่กัน มาก	C2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	เมื่อทั้งสองได้ตายไปแล้วจึง ได้เกิดเป็นพระอาทิตย์กับพระ จันทร์	E3
การจบเรื่อง	เมื่อทั้งสองโคจรเข้ามาใกล้ ๆ กัน ด้วยความผูกพันเมื่อชาติ ปางก่อน ทั้งสองจึงเข้าไปถาม ไถ่กัน ทำให้แสงของทั้งสอง บดบังกัน จึงได้เกิดความคิด ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กบกิน เดือน	C3

4. “กบกินเดือน” เต่าโดยนางทัน (ไม่มีนามสกุล) คนไทลาว แขวงจำปาสัก
ประเทศลาว.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	คนลาวเชื่อว่าพระอาทิตย์กับ พระจันทร์เป็นที่น้องกัน	A1
การจบเรื่อง	ทั้งสองเมื่อพบเจอกัน จะเข้า ไปเยี่ยมเยือนถามข่าวคราวซึ่ง กันและกัน ทำให้แสงของทั้ง	

	คู่บั้งกัน เดือน	จึงเกิดเป็นกบกิน	C3
--	---------------------	------------------	----

5. “กบกินเดือน” เต่าโดยนางซิน (ไม่มีนามสกุล) คนไทลาว แขวงจำปาสัก
ประเทศลาว.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	อาทิตย์กับจันทร์และราหูเป็น พี่น้องกัน	A2
เหตุการณ์หลัก	ทั้งสามรักใคร่กันดี	C2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	เมื่อทั้งสามตายไปแล้ว คนโต ได้เกิดเป็นพระอาทิตย์ซึ่งมี แสงแก่กล้า คนที่สองได้เกิด เป็นพระจันทร์ซึ่งมีแสงนวล ส่อง ส่วนคนสุดท้ายได้เกิด เป็นพระราหูซึ่งมีตัวมีสีดำ สนิท	E4
การจบเรื่อง	ทั้งสามคิดถึงกัน คิวเหตุของความ ผูกพันเมื่อชาติที่แล้ว ทั้ง สามจึงได้เข้าไปเยี่ยมเยียนกัน ถามไถ่กัน ทำให้แสงของทั้ง สามบั้งกัน จึงเรียกว่ากบกิน เดือน	C3

6. “กบกินเดือน” เต่าโดยแม่ใหญ่จันทา แสทวิตุช คนไทลาว แขวงจำปาสัก
ประเทศลาว.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	พระอาทิตย์และพระจันทร์ เป็นพี่น้องกัน อาทิตย์เป็นที่ คนโตมีอาริพขายหม้อ ส่วน จันทร์เป็นน้องมีอาริพขายคำ (ทองคำ)	A1

เหตุการ์ณหลัก	เมื่อทั้งสองตายไปแล้ว คนที่ ได้เกิดเป็นพระอาทิตย์ มีรูป ร่างใหญ่โตปากกว้างเป็น ไซห์น ๆ เหมือนหม้อใบใหญ่ ส่วนน้องได้เกิดเป็นพระ จันทร์มีแสงสีนวลแจ่มราวกับ ทองคำ	E3
การจบเรื่อง	ด้วยความผูกพันทั้งสองจึงได้ มาเชื่อมเยื่อกันตามปีครั้ง หนึ่ง แสงของเขาทั้งคู่จึงบัง กันขึ้น ทำให้เกิดเป็นกบกิน เดือน คนเมืองถ่มกั่วว่าโลกจะมีค ไม่มีแสงสว่าง จึงได้ตีเกราะ เคาะไม้ ส่งเสียงดัง จุดประทัด ยิงปืน ขยับไล่กบร้ายออกไป	C3 H1

7. “กบกินเดือน” เล่าโดยแม่ใหญ่บุญ ศรีหาบุตร คนไทท้าว แขวงจำปาสัก
ประเทศลาว.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	ตั้งแต่สมัยก่อนยังมีสองพี่น้อง คู่หนึ่ง คนหนึ่งชื่อทิด คนที่ สองชื่อจัน	A1
เหตุการ์ณหลัก	เมื่อทั้งสองได้ตายไป แล้วได้ เกิดเป็นพระอาทิตย์กับพระ จันทร์	E3
การจบเรื่อง	การที่เกิดเป็นกบกินเดือนหรือ ที่คนเราเข้าใจกันโดยทั่วไป นั่นก็คือพี่น้อง ไปเชื่อมขามกัน แสงจึงบังกันขึ้น	C3

10. “กบกินเดือน” จากหนังสือ Legend of the Lao : A Compilation of Legend and Folklore of the Lao people.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีพระจันทร์ผู้ให้แสงสว่างยามค่ำคืนแก่ชาวโลก แทะกบซึ่งเป็นตัวร้าย	A7
การจบเรื่อง	กบตัวนี้ จะมิกินกินดวงจันทร์ไป แล้วจะปล่อยให้มนุษย์โลกตกอยู่ในความมืด ไม่มีแสงสว่างในยามค่ำคืน ดังนั้น มนุษย์เมืองลุ่มจึงได้ช่วยเหลือดวงจันทร์ให้รอดพ้นจากกบร้ายนี้	F7 HI

11. “ราหู” จากวิทยานุกรมภาษาลาว.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	ราหูเป็นอสูรคนหนึ่งที่มีตัวครึ่งท่อน	A5
การจบเรื่อง	เชื่อกันว่า เมื่อเวลากบกินเดือนหรือกบกินตะวันเป็นเพราะราหูอมจันทร์อมอาทิตย์	G1

ตำนานไทคำไทขาว

1. “หมิกินตะวัน” เล่าโดยอาจารย์หวางเหลียง ชาวไทขาว เมืองเต็ก ประเทศเวียดนาม.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	แต่ก่อนคนเฒ่าคนแก่เล่าว่า คนกับสัตว์สามารถติดคอต่อสารกันได้ ในยุคที่บ้านเมืองเกิดความแห้งแล้ง ฝนฟ้าไม่ตก ชาวบ้านได้รับความเดือนร้อน แดนอยู่เมืองฟ้าจึงได้ส่ง	

	ฝนให้ตกลงมาทำให้น้ำท่วมโลก ตั๋วต่าง ๆ ก็ขายหมด แถนจึงได้ส่งตะวัน 12 ดวง กับเดือน 12 ดวง ทำให้น้ำแห้งจนแห้ง เวลานั้นยังมีคนกับหมี และกบเหลืออยู่	A7
การจบเรื่อง	แต่ก่อนฟ้าดินอยู่ติดกัน คนจึงได้บอกให้หมีปีนขึ้นไปกินตะวันเพื่อให้ความร้อนลดน้อยลง หมีจึงได้ปีนขึ้นไปกินตะวันจึงทำให้ตะวันนั้นหล่นหายไปทีละดวง ทำให้ฟ้ามีดวง คนกลัวหมีจะกินตะวันไปจนหมด เพราะเหลือดวงสุดท้าย แล้วคนจึงได้ตีรอกถ้องข้าวเพื่อเรียกตัวหมีให้ลงมา	F1 H1

2. “กบกินเดือน” เล่าโดยอาจารย์หวางเหลียง ชาวไทขาว เมืองเต็ก ประเทศเวียดนาม.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	แต่ก่อนฟ้าดินอยู่ใกล้กัน แถนได้ส่งตะวัน 12 ดวง และเดือน 12 ดวง ลงมายังเมืองถุ่ม ทำให้มีแสงสว่างและความร้อนมากเกินไป ชาวบ้านหากินไม่ได้ ในขณะนั้นยังมีตัวกบและมนุษย์เหลืออยู่	A7
การจบเรื่อง	มนุษย์จึงได้บอกให้ตัวกบปีนขึ้นฟ้าเพื่อไปกินเดือนที่ส่องสว่างตลอดทั้งกลางวันกลางคืน แต่พอกบขึ้นไปกินเดือนก็	

	<p>รู้ดีกว่าอร่อยจึงได้กินไปจนเกือบหมด ซึ่งเหลืออยู่เพียงควงสุดท้าย</p> <p>คนเมืองอุ้มกั้วว่าบจะกินเดือนหมคจึงได้ตีรังกถ้องข้าวเพื่อเรียกตัวบถงมาไม่ให้กินเดือน</p>	<p>F1</p> <p>H1</p>
--	---	---------------------

ตำนานไทยภาคกลางและไทยภาคใต้

1. “ตำนานสุริยคราตและจันทรคราต” เรื่องแทรกใน เณรโมครภพ ดันฉับตัวเขียน ฝ่ายเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	<p>เศรษฐีหัตวีไสยและนางสุนทรเป็นผู้เป็นภรรยาบุตรชาย 3 คน คือ พระอาทิตย์ พระจันทร์ และพระราหู</p>	A2
เหตุการณ์หลัก	<p>หลังจากนั้นเศรษฐีหัตวีไสยก็ได้เสียชีวิตลงภรรยาและบุตรทั้ง 3 จึงได้ทำบุญตักบาตรเพื่อเป็นกุศลให้สามีและบิดา พระอาทิตย์ได้ใช้ขันทอง และพระจันทร์ได้ใช้ขันเงินตักบาตร ส่วนราหูน้องเล็กได้ใช้กระต่ายตักบาตร</p>	B1
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	<p>ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ราหูโกรธแค้นยิ่งนัก จึงได้ตั้งจิตอธิษฐานขอให้ตนเกิดใหม่เป็นผู้ที่มีตัวใหญ่หึมา มีฤทธิ์เดชสามารถบดบังพระอาทิตย์กับพระจันทร์ได้</p> <p>เมื่อทั้งสามตายไปจึงได้ไปเกิด</p>	D1

	เป็นพระอาทิตย์และพระจันทร์ซึ่งเป็นเทพอยู่บนสวรรค์ ส่วนน้องคนสุดท้ายก็เกิดเป็นพระราหู	E4
การจบเรื่อง	พระราหูอาฆาตแค้นพระอาทิตย์กับพระจันทร์อยู่ คังนั้นเมื่อพระราหูพบเจอพระอาทิตย์หรือพระจันทร์ก็จะเข้าไปบึงแสงบ้าง กลืนกินบ้าง ผู้คนก็จะช่วยเหลือพระจันทร์และพระอาทิตย์โดยการตีเกราะเคาะไม้ อิงปิน สวดมนต์ ภาวนาต่าง ๆ เพื่อช่วยให้พระอาทิตย์และพระจันทร์กลับคืนต้องแสงสว่างต่อไป	G2, G1 H1

2. “ตำนานสุริยคราสและจันทรคราส” เรื่องแทรกในตำนานพระอาทิตย์

พระจันทร์ พระราหู คินฉบับตัวเขียน ฝ่ายเอกสาร โบราณ หอสมุดแห่งชาติ.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	มีกษัตริย์พระองค์หนึ่งทรงนามว่าหัตวิไสย พระราชเทวีชื่อสุนทรา มีพระโอรสตามองค์	A2
เหตุการณ์หลัก	เมื่อพระราชบิดาสวรรคต จึงได้นิมนต์พระมาทำบุญ พี่ชายได้ใช้ขันทองใส่บาตร ส่วนองค์กลางใส่ถ้วยขันเงิน และองค์น้องเล็กใส่โภชนาค้วยโอ (ขัน)	B1
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	องค์เล็กโกรธที่ ๆ จึงได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า เราชธาตององค์นี้	

	<p>ซึ่งซึ่งคนนิก ขอให้คนไปเกิดเป็นที่ชายใหญ่มีกำลังมากเพื่อจะฆ่าอิที่ทั้งสอง ฝ่ายเชษฐาทั้งสองได้ตั้งจิตอธิษฐานให้เกิดในวิมานเมืองฟ้า มีรัศมีสว่างสีเงินสีทอง</p> <p>เมื่อถึงกาลทำถายจันทร์ทั้ง 5 แล้วพระเชษฐาองค์ใหญ่ได้เกิดเป็นพระอาทิตย์ องค์กลางเกิดเป็นพระจันทร์ และองค์น้องเกิดเป็นพระราหู</p>	<p>D1</p> <p>E4</p>
การจบเรื่อง	<p>ต่อมาพระราหูได้คิดหยอกล้อ อ้าปากอมเอาวิมานทองและเงินของพระอาทิตย์กับพระจันทร์เข้าไปไว้ในปาก</p> <p>บางครั้งก็ได้เดินทางไปขวางทางเดินแห่งดวงอาทิตย์และดวงจันทร์</p> <p>แต่ด้วยพระเดชของพระพุทธรเจ้าพระจันทร์กับพระอาทิตย์ จึงรอดพ้นจากปากของพระราหู</p>	<p>G2, G1</p> <p>G4</p> <p>H4</p>

3. “ตำนานสุริยคราสและจันทรคราส” เรื่องแทรกในประวัติพระอาทิตย์

พระจันทร์ พระราหู จากคัมภีร์ฉบับตัวเขียน ฝ่ายเอกสาร ไบร่าย หอสมุดแห่งชาติ.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	<p>มีพระยาคนหนึ่งชื่อหัตวิไลย มีมเหสีชื่อนางสุนทรา ทั้งสองมีโอรสด้วยกัน 3 คน คือ พระอาทิตย์ พระจันทร์และพระราหู</p>	A2

<p>เหตุการณ์หลัก</p>	<p>ต่อมาบิดาได้เสียชีวิตไป นางศุนทรานและบุตรทั้ง 3 จึงได้ทำบุญให้บิดา บุตรทั้งสามทำบุญด้วยกัน พระอาทิตย์พระจันทร์ได้ใช้ขันทองและเงินใส่บาตรพระ ส่วนพระราหูน้องคนสุดท้องมาที่หลัง จึงได้ใช้กระบุงที่อยู่ท้ายบ้านมาใส่ของทำบุญ เป็นเหตุทำให้พระราหูโกรธแค้นที่ทั้งสองชิงน้ก</p>	<p>B1</p>
<p>เหตุการณ์ต่อเนื่อง</p>	<p>ราหูจึงได้ตั้งจิตอธิษฐานขอให้ชาติหน้า คนมีกำลังมีอิทธิฤทธิ์เหนือที่ทั้งสอง ให้คนนั้นสามารถข่มเหงเขาได้ ให้มีร่างกายใหญ่โตปิดบังแสงพระอาทิตย์และพระจันทร์ได้ ครั้งตามพี่น้องตายไป ต่างก็ได้ไปเกิดเป็นพี่น้องร่วมกันอีก โดยมีพระราหูเป็นที่ใหญ่ พระอาทิตย์เป็นคนกลาง และพระจันทร์เป็นน้องคนสุดท้องที่อยู่บนสวรรค์</p>	<p>D1 E4</p>
<p>การจบเรื่อง</p>	<p>พระราหูเป็นผู้มีจิตผูกพันกับน้องจึงคิดอยากจะหยอกพระอาทิตย์และพระจันทร์ พระราหูจึงได้แอบเข้าไปกอดน้อง</p>	<p>G2</p>

4. “อสุรกายภูมิ” เรื่องแทรกในหนังสือเด่นเรื่องไตรภูมิ.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	คัมภีร์อนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	เดิมพระอาทิตย์พระจันทร์ และราหูเกิดเป็นคน และเป็นพี่น้องกัน พระอาทิตย์เป็นที่เอื้อยราหูเป็นน้องเล็ก	A2
เหตุการณ์หลัก	พี่น้องสามคนนี้ไปทำบุญตักบาตร พระอาทิตย์ตักด้วยขันทอง พระจันทร์ตักด้วยขันเงิน และราหูตักด้วยกระบุง	B1
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	ครั้งตายไปแล้ว พี่ชายใหญ่ได้เกิดเป็นพระอาทิตย์มีร่างกายใหญ่โตรุ่งเรืองเป็นที่ทอง เพราะตักบาตรด้วยขันทอง ที่คนรองไปเกิดเป็นพระจันทร์มีร่างกายขาวนวลดีเงินเพราะตักบาตรด้วยขันเงิน ส่วนราหูได้เกิดเป็นพระราหูซึ่งมีปากกว้างได้ไธสน์ ๆ เพราะตักบาตรด้วยกระบุง ราหูรู้สึกน้อยใจและอิจฉาที่ทั้งสองที่มีร่างกายงดงามกว่าตน จึงเจ็บใจองร้ายเอาไว้	E4 B4
การจบเรื่อง	เป็นโอกาสเมื่อใด ก็จะจับพระอาทิตย์หรือพระจันทร์มากลืนกินแต่กินไม่สำเร็จสักครั้ง เพราะมนุษย์คอยตีเกราะเคาะไม้ คีร์้องกลองระฆังและจุดประทัดอยู่เอ็ดอึง ทนหนวกหูไม่ไหวต้องคายคืนพระอาทิตย์พระจันทร์ออกมา	G1 H1

5. “จันทรคราส” จากหนังสือวรรณกรรมจากบ้านใน.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	พระราหู พระจันทร์ และพระอาทิตย์เป็นพี่น้องกัน	A2
การจบเรื่อง	ราหูมาเยี่ยมพระจันทร์ผู้เป็นพี่ชาย จึงเกิดเป็นจันทรคราส	C

6. “พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระราหู ทำไมเป็นอริต่อกัน” จากหนังสือ กติขาวบ้าน.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	เมื่อชาติก่อนพระอาทิตย์กับพระจันทร์เป็นหญิงสองพี่น้อง ฝ่ายพระราหูเป็นบ่าวของสองนาง	A3
เหตุการณ์หลัก	นายหญิงทั้งสองเป็นคนใจบุญ มักทาน ไปทำบุญที่วัดอยู่ไม่ขาด วันหนึ่งโกรธบ่าวคือ ราหู ว่าลืมหาช้อนตักแกงไปตักของทำบุญ จึงเอาช้อนตักหัวบ่าวกลางผู้คนที่มาทำบุญ บ่าวทั้งเจ็บทั้งอายคนทั้งวัด	B2
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	แค้นใจนายมากจึงอธิษฐานว่าเกิดมาชาติหน้าฉันใดขอให้พบกันอีก จะจองเวรเป็นอริแก่กัน ถึงแม้ว่านางทั้งสองพี่น้องจะมีบุญวาสนาตักแค่นั้น ก็ขอให้ได้มีสักเวลาหนึ่งที่จะทำให้มีหมองชายหน้าให้คนอื่นเห็นหมดทั้งโลก	D1
การจบเรื่อง	ฝ่ายราหูก็คอยที่อยู่ จะหาเวลา	

	<p>แก้แค้นล้างอาย ฝ่ายพระ อาทิตย์และพระจันทร์นั้น ถึง รู้กำหนดล่วงหน้าว่าเมื่อใด พระราหูจะมาแก้งรังแก ทำ ให้อายแก่คนทั้งโลกก็จริง แต่ ก็ป้องกันอะไรไม่ได้ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย จึง ช่วยกันตั้งองค์กลอง ให้อำ ส่งเสียงดัง ช่วยเทวดาทั้งสอง ให้พ้นจากพระราหู</p>	<p>G2</p> <p>H1</p>
--	--	---------------------

7. “ราหูอมจันทร์” จากรายงานวิจัยเรื่องการศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้าน
ภาคตะวันออกเฉียง (ระยะที่ 2).

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	พ่อแม่มีลูกสาว 3 คน พระ อาทิตย์เป็นที่ พระจันทร์เป็น คนกลาง พระราหูเป็นน้องสุด ท้อง	A2
เหตุการณ์หลัก	ต่อมาพ่อแม่ตายหมด พี่น้อง ทั้งสามจึงได้ทำบุญเพื่ออุทิศ ถึงพ่อแม่ ทีนี้มีขันทองอยู่ใบ หนึ่ง ชันเงินใบหนึ่ง พระ อาทิตย์ก็เอาขันทอง พระ จันทร์เอาขันเงินไปดักบาตร ส่วนราหูใช้กะถุ่มดักบาตร เลขโกรธแค้นที่ทั้งสองมาก	B1
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	จึงได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า ชาตินี้ สู้ที่เขาไม่ได้ พี่ทั้งสองแย่งเอา ของมีค่าไปหมด หากเกิดชาติ หน้าขอให้มีย่างกายใหญ่โต ปากกว้างได้โยชน์ หูให้กว้าง	

	<p>ได้โยชน์ มีร่างกายใหญ่โต เป็นโยชน์ ๆ ถ้าหากเจอพี่ทั้งสองที่ไหนจะกินที่นั่น</p> <p>พอทั้งสามคนตายไป ก็ได้เกิดเป็นเทวดา พระอาทิตย์อยู่บนวิมานทอง พระจันทร์อยู่บนวิมานเงิน ส่วนพระราหูอยู่บนถ้ำคามา</p>	<p>D1</p> <p>E4</p>
การจบเรื่อง	<p>เมื่อพระราหูเจอพระอาทิตย์หรือพระจันทร์ที่ไหนก็จะเข้าไปกลืนกินทั้งสองเข้าไปในปาก จึงได้เรียกว่าราหูอมจันทร์</p>	G1

8. “ราหูกินจันทร์” จากตำราอนุกรมภาคใต้ เล่ม 8.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	ครอบครัวหนึ่งมีพี่น้อง 3 คน	A2
เหตุการณ์หลัก	<p>พี่สองคนต่างรังเกียจน้องคนเล็กที่เป็นภาระให้แก่คน จึงพยายามกลั่นแกล้งน้องคนเล็กตลอดเวลา วันหนึ่งวัดข้างบ้านมีงานทำบุญ พี่ทั้งสองคนเอาข้าวใส่ขันเงินขันทองไปวัด ส่วนน้องคนเล็กไม่มีอะไรจะใส่ข้าว จึงเอากระดิ่งมาใส่ข้าวไปวัด เมื่อไปถึงวัดชาวบ้านพากันหัวเราะ น้องคนเล็กทั้งโกรธทั้งอาย</p>	B1, D1
เหตุการณ์ต่อเนื่อง	<p>ด้วยผลบุญที่คนโตไปเกิดเป็นพระอาทิตย์ คนรองไปเกิดเป็นพระจันทร์ เพราะเอาข้าว</p>	

	ใส่ขันเงินขันทองไปทำบุญ ส่วนน้องคนสุดท้องด้วยแรง อธิษฐานจึงได้ไปเกิดเป็น เทวดาเหมือนกันแต่เป็นพระ ราหู เพราะเอาข้าวใส่กระด้ง ไปทำบุญ	E4
การจบเรื่อง	ราหูจึงติดตามกินที่ทั้งสอง เมื่อชาวบ้านเห็นก็จะช่วยกันตี เพราะเคาะไม้ ยิงปืน จุดธูป ประทัด ให้ราหูตกใจกลัวจะ ได้ให้พระอาทิตย์และพระ จันทร์หนีรอดไปได้	G1 HI

9. “พระราหู” จากรายงานการวิจัยเรื่องการศึกษานิทานพื้นบ้านในจังหวัด
นครศรีธรรมราช.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	ดัชนีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	พระราหูเป็นอสูรแค่เพียงผู้ เดียวที่มีความเป็นอมรหรือ อมตะในบรรดาหมู่อมรทั้ง หมด	A5
เหตุการณ์หลัก	ทั้งนี้เพราะเมื่อคราวที่กวน เกษียรสมุทรพระราหูได้แปลง กายเป็นพราหมณ์เข้าไปขอ แบ่งน้ำทิพย์ด้วย แต่พระ อาทิตย์และพระจันทร์เห็นการ กระทำของพระราหูจึงนำเรื่อง ไปบอกแก่พระนารายณ์ พระ นารายณ์จึงขว้างอสุรราหูด้วย จักร ทำให้พระราหูขาดออกเป็น สองท่อน แต่ด้วยอานุภาพ แห่งน้ำทิพย์ที่อสุรราหูได้ดื่ม	

	กินเข้าไปจึงทำให้ไม่ตาย ด้วยที่ถูกพระนารายณ์ทำร้ายจนทำให้ร่างกายขาดเป็นสองท่อน ก็เพราะพระอาทิตย์และพระจันทร์เป็นต้นเหตุ ดังนั้นราหูจึงอาฆาตแค้นพระอาทิตย์และพระจันทร์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา	B7
การจบเรื่อง	พระราหูจึงหาโอกาสจับพระอาทิตย์ และพระจันทร์ก็กินกินอยู่เรื่อยมา แต่พระอาทิตย์และพระจันทร์ก็หลุดพ้นไปได้ในชั่วเวลาที่ไม่นานนัก ทั้งนี้เพราะราหูมีร่างกายอยู่เพียงครึ่งที่ตนเอง การกระทำของราหูต่อพระอาทิตย์และพระจันทร์ จึงเป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดสุริยคราสและจันทรคราสมาจนกระทั่งทุกวันนี้	G1

10. “ตำนานสุริยคราสและจันทรคราส” เรื่องแทรกในคัมภีร์นารายณ์สิบปาง.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	คชสีนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	สมัยหนึ่งเมื่อเทวดาและอสูรร่วมกันกระทำพิธีกวนเกษียรสมุทรเพื่อทำน้ำอมฤต พระราหูได้แปลงเป็นเทวดาเข้าไปในเทพชุมนุม	A5
เหตุการณ์หลัก	ร่วมผสมวงกินน้ำอมฤตด้วยพระอาทิตย์กับพระจันทร์เห็นเข้า จึงได้นำเรื่องไปฟ้องพระ	

	<p>นารายณ์ พระนารายณ์กริ้วจัด จึงได้ขว้างจักรไปถูกตัวพระราหูขาดออกเป็นสองท่อน แต่ปรากฏว่าพระราหูไม่ตาย ทั้งนี้เพราะได้กินน้ำอมฤตเข้าไปแล้ว พระราหูจึงผูกพญาบาท พระอาทิตย์และพระจันทร์คังแต่นั้นมา</p>	B7
การจบเรื่อง	<p>ราหูก็จะคอยหาโอกาสแก้แค้นอยู่ โดยมีโอกาสเหมาะเมื่อไรก็จะจับพระอาทิตย์และพระจันทร์มากดลินกิน แต่เพราะร่างขาดกลาง กลินเข้าไปที่ไรพระอาทิตย์และพระจันทร์ก็จะหลุดออกมาทางห้องทุกทีไป จึงเกิดเรื่องสุริยคราสและจันทรคราสขึ้น</p>	G1

11. “ตำนานสุริยคราสและจันทรคราส” เรื่องแทรกในไตรภูมิพระร่วง.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	คตินีอนุภาค
ตอนเริ่มเรื่อง	<p>ในบรรดาพระยาอสูรนั้น มีคนหนึ่งซึ่งมีอำนาจและกำลังแก่กล้ายิ่งกว่าพระยาอสูรทั้งหลาย พระยาอสูรนี้มีชื่อว่าราหู</p>	A5
เหตุการณ์หลัก	<p>อสูรราหูนี้มีความเกลียดชังพระอาทิตย์และพระจันทร์ยิ่งนัก</p>	B5
การจบเรื่อง	<p>ถ้าวันเพ็ญเดือนจามตะวันตก อสูรราหูนั้น มักจะขึ้นไปนั่งอยู่บนยอดเขาเขาคันธร คอยทำ</p>	

	<p>พระอาทิตย์หรือพระจันทร์ ผ่านมา ราหูก็จะเข้าปากอันกว้างอมเอาพระอาทิตย์หรือพระจันทร์หายลับเข้าไปในปาก บ้างก็เอานิ้วมือบัง หรือเอาไว้ได้คาง ได้รักแร้ข้าง รัศมีของพระอาทิตย์พระจันทร์ก็เศร้าหมอง คนทั้งหลายจึงเรียกว่าสุริยคราสหรือจันทรคราส</p> <p>เมื่อสมัยพระพุทธเจ้ามีพระชนม์อยู่ พระอาทิตย์และพระจันทร์จะไปร้องทุกข์แก่พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็จะครีตกกับพระราหูให้ปล่อยพระอาทิตย์พระจันทร์เสีย ราหูตกใจกลัวพระพุทธเจ้าจึงได้ปล่อยวางพระอาทิตย์และพระจันทร์ แล้วจึงหนีไป</p>	<p>G1, G2</p> <p>H4</p>
--	--	-------------------------

12. “ตำนานสุริยคราสและจันทรคราส” เรื่องแทรกในไตรภูมิโลกวินิจฉัย.

ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเหตุการณ์	คตินิอนุภาค
<p>ตอนเริ่มเรื่อง</p>	<p>ในอดีตชาติหนึ่งครั้งหนึ่งพระจันทร์ พระอาทิตย์ และอสุรินทรราหู สามคนนี้ บังเกิดเป็นที่น้องร่วมท้องมารดาเดียวกัน พระราหูนั้นเป็นน้อง พระอาทิตย์พระจันทร์เป็นพี่</p>	<p>A2</p>
<p>เหตุการณ์หลัก</p>	<p>พี่ทั้งสองนั้นมาคู่หนึ่งของน้องและไม่ยอมใช้หนี ราหูผู้เป็น</p>	

A : อนุภาคเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวละคร

จากการศึกษาคำานานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไททั้ง 62 ตำนาน พบว่ามีการกล่าวถึงความสัมพันธ์ของตัวละครปรากฏในเนื้อเรื่องทุกตำนาน แต่มีรายละเอียดที่แตกต่างกันคือ ลักษณะความสัมพันธ์ของตัวละคร ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงการเป็นพี่น้องกันของพระอาทิตย์และพระจันทร์ บางตำนานกล่าวว่าพระอาทิตย์และพระจันทร์เป็นพี่น้องกัน (A1) หรือบางตำนานกล่าวว่ามิพี่น้อง 3 คน คือพระอาทิตย์ พระจันทร์ และพระราหู (A2) หรือบางตำนานกล่าวว่ามิพี่น้อง 2 คน คือพระอาทิตย์กับพระจันทร์ และมีคนใช้หรือบ่าวอีกคนหนึ่ง (A3) บางตำนานก็กล่าวว่ามิพี่น้อง 7-8 คน โดยระบุลำดับตัวละครที่สำคัญในเรื่อง (A7) หรือบางตำนานก็จะกล่าวว่าพระอาทิตย์ พระจันทร์ และพระราหู เป็นเพื่อนกัน (A8) เป็นต้น

ลักษณะความสัมพันธ์ของตัวละครที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น ยังมีการบอกจำนวนตัวละครสำคัญในเรื่อง เช่นกล่าวถึงเทพและอสูรที่อยู่บนสวรรค์ 3 ตัว (A9) บางตำนานก็กล่าวว่าเป็นสิ่งมีชีวิต 3 ประเภท คือ มนุษย์ กบ และหมี (A10) ซึ่งรายละเอียดที่แตกต่างในแต่ละช่วงเหตุการณ์และอนุภาคนี้ สามารถดูที่ดัชนีการค้นเหตุการณ์และอนุภาคของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไท ดังที่ได้แสดงมาแล้วข้างต้น

หากพิจารณาการจำแนกอนุภาค จะพบว่าตำนานที่กล่าวถึงการเป็นพี่น้องกันของพระอาทิตย์และพระจันทร์ จะปรากฏในตำนานไทได้คง ไทใหญ่ ไทเงิน ไทลื้อ ไทขวน ไทอีสานและไทลาว การกล่าวถึงความสัมพันธ์ของตัวละครว่าเป็นพี่น้องกันระหว่างพระอาทิตย์กับพระจันทร์ และมีคนใช้หรือบ่าวรับใช้อีกหนึ่งคน พบในตำนานไทขวน ไทลื้อ ไทลาว เท่านั้น ส่วนการกล่าวถึงการเป็นพี่น้องกันแต่มีจำนวน 7-8 คน พบในตำนานไทเงิน และตำนานไทอีสาน ตามลำดับ

ถ้าจะพิจารณาโดยใช้ความถี่ของอนุภาคที่กล่าวถึงเหตุการณ์ความสัมพันธ์ของตัวละคร จะพบว่าการกล่าวเริ่มต้นด้วยเรื่องของความเป็นพี่น้องกันและมีจำนวนสมาชิก 2-3 คนนั้นมีมากที่สุด และอนุภาคดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนไทที่มีถิ่นอาศัยอยู่นอกประเทศไทยทั้งสิ้น

B : อนุภาคเกี่ยวกับการทะเลาะวิวาทหรือโกรธกัน

พฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละครที่ทำให้เกิดเรื่องทะเลาะวิวาทหรือ โกรธกัน ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่เรียกว่าสุริยคราสและจันทรคราสสืบเนื่องต่อมานั้น นับว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญเหตุการณ์หนึ่ง โดยจะพบว่าตำนานบางตำนานกล่าวถึงเพื่อนทะเลาะกันหรือพี่น้องทะเลาะกัน หรือพี่น้องกับข้าบ่าวรับใช้ทะเลาะกัน หรือบางตำนานเป็นการทะเลาะกันของตัวละครฝ่ายเทพและอสูร บางตำนานเป็นการต่อสู้ระหว่างกบกับเดือน ซึ่งทั้ง

หมคมิสาเหตุหรือรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ การทะเลาะกันระหว่างพระอาทิตย์กับพระจันทร์ โดยไม่ปรากฏพระราหูเป็นตัวละครในเรื่องนั้น จะสอดคล้องกับความสัมพันธ์ของตัวละครที่มีจำนวน 2 คน ส่วนตัวละครที่มี 3 คนขึ้นไป ซึ่งอาจจะมีความสัมพันธ์ที่ไม่ได้เป็นพี่น้องกันนั้น จะพบว่ามิตัวละครที่เป็นพระราหูเข้ามาเกี่ยวข้องกับด้วยเสมอ

เรื่องราวหรือสาเหตุของการทะเลาะกัน พบว่ามีการกล่าวถึงการทะเลาะกันหรือโกรธกัน จากเรื่องแย่งภาชนะใส่บาตร (B1) พบในตำนานของไทยภาคกลาง 5 ตำนาน และไทยภาคใต้ 1 ตำนาน การทะเลาะกันหรือโกรธกันจากเรื่องการทำอาหารใส่บาตร (B2) ซึ่งในแต่ละตำนานอาจจะมี ความแตกต่างในรายละเอียด ไม่ว่าจะเป็น การทำอาหาร การแย่งอาหาร การลืมทัพพีตักข้าว การเอาทัพพีตักกัน ทั้งหมดนี้ล้วนเป็น variation ของการทำอาหารใส่บาตรทั้งสิ้น ส่วนมากจะพบในตำนานของไทยภาค ไทใหญ่ ไทจีน ไทลื้อ และ ไทยวน

ส่วนการกล่าวถึงการทะเลาะกันเพราะแย่งชิงความเป็นใหญ่ของตัวละครทั้งฝ่ายพระอาทิตย์พระจันทร์กับพระราหู จะพบเฉพาะในกลุ่มของไทยอีสานเท่านั้น ทั้งนี้สันนิษฐานได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะของไทยอีสาน ที่นิชมสร้างวรรณกรรมให้มีลักษณะเป็นนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ หรือ fairy tale ซึ่งจะต้องมีการสู้รบระหว่างฝ่ายเทพกับสิ่งมีชีวิตที่อยู่บนพื้นดิน เพื่อความอยู่ดีมีสุขแห่งชีวิต ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรมเรื่อง พระยาขันคาก ที่ลักษณะตัวเอกมีความเป็นธรรมราชา เนื้อเรื่องมีการต่อสู้ระหว่างพระยาขันคากกับแดนที่อยู่บนเมืองฟ้าเมืองสวรรค์ ซึ่งถือเป็นแบบเรื่อง ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในท้องถิ่นอีสาน ไม่ว่าจะเป็น วรรณกรรมคำสอน วรรณกรรมชาดก หรือนิทานชีวิต

อนุภาคที่กล่าวถึงการทะเลาะกัน จากสาเหตุที่มีดินเค็มมาจากคติอินเดียที่เห็นได้เด่นชัดคือ จากเวทตำนานเรื่องนารายณ์สิบปาง ซึ่งเป็นการกล่าวถึงต้นเหตุของการทะเลาะกันระหว่างพระอาทิตย์พระจันทร์ ที่นำเรื่องพระราหูแอบกินน้ำอมฤตไปฟ้องพระนารายณ์ จนทำให้ราหูตัวขาดออกเป็นสองท่อนเพราะจักรของพระนารายณ์ (B7) จะพบในกลุ่มของคนไทยภาคกลางและภาคใต้ ทั้งนี้ผู้วิจัยพิจารณาว่า อนุภาคของตำนานที่กล่าวถึงสาเหตุของการทะเลาะกันเพราะเรื่องน้ำอมฤตนี้ เป็นเรื่องที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากคติพราหมณ์ - ฮินดู ซึ่งมีความแตกต่างจากสาเหตุของการทะเลาะของพี่น้องในกลุ่มคนไทย ที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และกลุ่มคนไทยที่อยู่นอกประเทศไทยด้วย

ส่วนลักษณะของความเปลี่ยนแปลงในเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น การแย่งภาชนะใส่บาตร การแย่งอาหารหรือการทำอาหารใส่บาตร การกู้หนี้ยืมสิน การอิจฉาหรือไม่พอใจ

การกระทำของตัวละครอีกฝ่าย หรือการแข่งชิงความเป็นใหญ่หรืออวดอ้างความเป็นใหญ่ ทั้งหมด เป็นอนุภาคที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากคติทางพุทธศาสนา ทั้งนี้จะเห็นได้จากใน คัมภีร์ อนาคตวงศ์ตำนานฉันทนา และ ไตรภูมิโลกวินิจฉัย ซึ่งมีการกล่าวอธิบายเหตุการณ์เกิดสุริยคราส และจันทรคราสว่าเกิดจากพี่น้องทะเลาะกัน โดยในคัมภีร์อนาคตวงศ์นั้นเป็นเรื่องราวของการทำอาหารเพื่อใส่บาตรพระ ส่วนในไตรภูมิโลกวินิจฉัยเกิดจากพี่น้อง 3 คน ทะเลาะกันจากสาเหตุ การกัณฑ์อัมดิน และน้องคนสุดท้องจะเอาพี่ทั้งสองเป็นคนใช้ ซึ่งลักษณะของความเปลี่ยนแปลง ในแต่ละช่วงเหตุการณ์หรืออนุภาคดังกล่าวที่ผุดเพี้ยนไป สามารถเกิดขึ้นได้ในธรรมชาติของการแพร่กระจายของนิทานจากถิ่นหนึ่งไปสู่อีกถิ่นหนึ่ง

แต่ทั้งนี้ ผู้วิจัยก็ไม่ได้พิจารณาว่าต้นเค้าจริง ๆ ของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของ คนไทยที่กล่าวอธิบายเหตุว่าเกิดจากพี่น้องทะเลาะกัน มีต้นเค้ามาจากคัมภีร์อนาคตวงศ์ตำนาน ฉันทนา กับ ไตรภูมิโลกวินิจฉัยของพระยาธรรมปรีชา (แก้ว) เท่านั้น ซึ่งในรายละเอียดของที่มา ผู้วิจัยไม่ได้ทำการศึกษา แต่สันนิษฐานว่าอนุภาคพี่น้องทะเลาะกันมีปรากฏในวรรณกรรมทั้ง 2 เรื่อง ซึ่งถือเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนา ดังนั้นจึงอาจเป็นไปได้ว่าเหตุการณ์พี่น้องทะเลาะกัน เป็น เรื่องราวที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากคติทางพุทธศาสนาก็ได้

C : อนุภาคเกี่ยวกับพี่น้องไปเยี่ยมเยียนกัน

เมื่อก้าวถึงเหตุการณ์การ ไปเยี่ยมเยียนกันในตำนานสุริยคราสและจันทรคราส จะพบว่า เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของพระอาทิตย์พระจันทร์และพระราหู ซึ่งเป็นพี่น้องกันเมื่อยังเป็น มนุษย์และมีความรักใคร่กัน หลังจากที่ตายไปแล้วจึงได้เกิดเป็นพระอาทิตย์พระจันทร์ ในบาง สำนวนอาจจะมีพระราหูด้วย ทั้งตามโคจรมาพบกันก็จะเข้าไปทักทายเยี่ยมเยียนกันตามประสา พี่น้อง ซึ่งบางสำนวนกล่าวว่าพระอาทิตย์และพระจันทร์เป็นพี่น้องกันและเคยทำบุญร่วมกัน หรือ เคยสร้างสมบุญบารมีร่วมกัน (CI) จึงได้เกิดเป็นพระอาทิตย์และพระจันทร์ ด้วยความสุกพันของ สองพี่น้อง เมื่อพบกันจึงได้เข้าไปเยี่ยมเยียนถามไถ่กัน หรือบางสำนวนก็ไม่ระบุพฤติกรรมหรือ การกระทำในอดีตของพระอาทิตย์และพระจันทร์แต่อย่างใด ทั้งนี้จะบอกเพียงว่าทั้งสองเป็นพี่น้อง กัน เมื่อตายไปแล้วจึงได้เกิดเป็นพระอาทิตย์กับพระจันทร์ที่อยู่บนท้องฟ้าคอยให้แสงสว่างแก่มนุษย์ โลก เมื่อทั้งสองพบกันจึงได้เข้าไปเยี่ยมเยียนกันทำให้แสงของทั้งสองบังกัน จึงได้เกิดสุริย คราสและจันทรคราสขึ้น มีข้อสังเกตว่าเหตุการณ์การ ไปเยี่ยมเยียนของพระอาทิตย์กับพระจันทร์ ส่วนมากจะพบในกลุ่มคนไทยอีสานและไทลาว นอกจากนี้ยังพบในกลุ่มไทยวนและไทย ภาคกลางบ้าง

ถ้าจะพิจารณาถึงที่มาของอนุภาคที่กล่าวถึงที่นึ่งไปเยี่ยมชมเยือนกันระหว่างพระอาทิตย์กับพระจันทร์นั้น ผู้วิจัยพบว่าคงได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาเพราะเรื่องการไปเยี่ยมชมเยือนกันของตัวละครที่ชื่อว่า “จันทร์คราสและสุริยคราส” มีปรากฏในเรื่อง จันทกาสชาดก ใน ปิฎกสาคร ซึ่งเหตุการณ์ในเรื่องตอนหนึ่งกล่าวถึงการพลัดพรากของสองพี่น้องที่ต้องอยู่ต่างบ้านต่างเมืองกัน ทำให้พี่น้องชายคิดถึงพี่ชาย คั้งนั้นจันทร์คราสจึงได้ออกเดินทางไปเยี่ยมชมเยือนพี่ชายที่อยู่ต่างเมือง

อนึ่ง เรื่องจันทกาสชาดกยังเป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่ได้รับการนิชมในกลุ่มคนไทยในประเทศไทย และเป็นวรรณคดีเรื่องหนึ่งที่ได้รับการนิชมอย่างสูงในประเทศลาว ดังจะเห็นได้จากมีหนังสือเรื่องท้าวจันทะคาด อันเป็นชาดกเรื่องหนึ่งในปิฎกสาครฉบับลาวหรือ พระเจ้าห้าสิบชาติ ซึ่งตรงกับ ปิฎกสาครของ ไทยลำดับที่ 61 คือเรื่องจันทกาสชาดก วรรณกรรมเรื่องนี้ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในลาวถึง 2 ครั้ง คือในปี ค.ศ.1965 และปี ค.ศ. 1990 ซึ่งหนังสือดังกล่าวนี้ได้รับความสนใจจากประชาชนนักเรียนนักศึกษาในลาวเป็นอย่างยิ่ง คั้งปรากฏในหน้าคำนำในหนังสือเรื่องนี้ ที่สถาบันศิลปะวรรณคดีและภาษาศาสตร์ คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคม เป็นผู้จัดพิมพ์ได้กล่าวถึงความนิชมหนังสือเล่มนี้ว่า

หนังสือเรื่อง ท้าวจันทะคาด นับว่าเป็นวรรณกรรมเก่าแก่ และดีเด่นเรื่องหนึ่งของลาว ซึ่งประชาชนไม่ว่าเหนือ และใต้ ต่างก็มีความนิชมชมชอบไม่ต่ำกว่าเรื่องอื่น ๆ ของลาว หนังสือดังกล่าวก็เหมือนกับหนังสือเก่าแก่เรื่องอื่น ๆ ซึ่งตามคำโบราณเรียกว่าพื้นนั้นเป็นสิ่งที่หาอ่านได้ยาก เพราะไม่มีวางขายอยู่ตามร้านขายปืมหรือหอสมุดโดยทั่วไป ถ้ามีก็เป็นโบราณเก่าแก่ตามวัดต่าง ๆ ซึ่งก็ยังไม่หาได้ยากเต็มทีเหมือนกันเพราะไม่มีการส่งเสริม การจารโบราณเพื่อเผยแพร่ และรักษาเหมือนแต่ก่อนแต่หลัง

(ท้าวจันทะคาด, 1990 : คำนำ)

จากเรื่องราวในวรรณกรรมเรื่อง ท้าวจันทะคาด อาจสันนิษฐานได้ว่าคั้งเค้าของตำนานสุริยคราสและจันทร์คราสหรือกบกินเดือน ที่อยู่ในการรับรู้ของคนไทลาวที่เก่าสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้ ได้รับอิทธิทางความคิดมาจากวรรณกรรมชาดกพื้นบ้านเรื่องท้าวจันทะคาด ซึ่งเป็นเรื่องในปิฎกสาครของลาวก็ได้

D : อนุภาคเกี่ยวกับการอธิษฐาน

การศึกษาด้านานสุริยคราสและจันทร์คราสของชนชาติไท พบว่า มี 15 ตำนาน ที่กล่าวถึงเรื่องการอธิษฐาน ซึ่งมีความเหมือนคล้ายและแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ บางตำนานกล่าวถึง

การอธิษฐานต่อพระพุทธเจ้า หรือพระสงฆ์ หรือหลังจากที่ทำบุญเรียบร้อยแล้ว (D1) หรือบางตำนานไม่ได้กล่าวถึงการอธิษฐาน แต่มีลักษณะเป็นการอาคมของเวรของตัวละครในเรื่อง (D2) มีข้อสังเกตว่า ตำนานไทยวนตำนานที่ 7 กล่าวถึงคนไข่อธิษฐานต่อพระพุทธเจ้าให้ช่วยตนเองให้ เกิดเป็นพระราชา และให้ตองพี่น้องเกิดเป็นพระจันทร์กับพระอาทิตย์ พร้อมทั้งให้คนมีรูปร่างใหญ่โตสามารถกลืนกินตองพี่น้องให้ได้รับความอับอาย เหตุการณ์ต่อมาในตำนานตำนานนี้คือ พระอินทร์เป็นผู้ช่วยเหลือไม่ให้พระราชากลืนกินพระอาทิตย์พระจันทร์ได้ ดังนั้นพระราชาจึงได้แต่เพียง ไข่หัวแม่มือบึงเท่านั้น

จากเหตุการณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านได้โยงเรื่องราวกับพุทธศาสนา โดยการอ้างอิงถึงพระพุทธเจ้าในการสร้าง "Myth" ทั้งนี้เพื่อจะให้ดูว่าเป็นเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่ ศักดิ์สิทธิ์มีความน่าเชื่อถือเพราะกล่าวถึงพระพุทธเจ้าไว้ด้วย โดยเฉพาะชาวไทยวนซึ่งมีความเคารพและศรัทธาต่อพระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังได้เน้นย้ำว่าพระพุทธเจ้า เป็นผู้สร้างพระอาทิตย์ พระจันทร์ และพระราหู ซึ่งในตำนานตำนานดังกล่าวนี้ มีเรื่องราวของ พระอินทร์ อันถือเป็นหัวหน้าเทวดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์และจอมหาราชิก ซึ่งมีบทบาทใน วรรณกรรมชาดกและความเชื่อท้องถิ่นล้านนาทั่วไป ดังนั้น เรื่องของพระพุทธเจ้าและพระอินทร์ จึงเป็นเรื่องที่ชาวบ้านพยายามจะ โยงเข้าไปไว้ในการสร้างตำนาน เพื่ออธิบายเหตุหรือปรากฏการณ์ ทางธรรมชาติอย่างตำนานสุริยคราสและจันทรคราส ที่ต้องการคำอธิบายในท้องถิ่นและต้องการ ให้บุคคลอื่นเชื่อต่อยิ่งขึ้น

ส่วนอีกตำนานหนึ่งที่กล่าวถึงการอธิษฐานต่อพระพุทธเจ้าคือ ตำนานไทยวนตำนานที่ 6 ซึ่งมีความแตกต่างจากตำนานที่ 7 กล่าวคือ ในตำนานที่ 7 นั้นบุคคลที่ก่อกับชาติมาเกิดเป็น พระราหูคือคนไข้ แต่ในตำนานนี้พบว่า บุคคลที่เกิดเป็นพระราหูคือน้องชายคนสุดท้ายของพี่ ไกรธเค้นพี่สาวทั้งสอง ที่ได้ก่อกับชาติมาเกิดเป็นพระอาทิตย์พระจันทร์ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ใน การอธิษฐานปรากฏในตอนที่พระอาทิตย์และพระจันทร์ไปขอคาถาจากพระพุทธเจ้าให้รอดพ้น จากพระราหูจะมากินกิน ซึ่งทั้งสองก็ได้คาถาและทำให้ราหูนั้นคาบพระอาทิตย์พระจันทร์ไม่ได้ เพราะสูตรคาถาของพระพุทธเจ้า

อนึ่ง ในตำนานคติพุทธศาสนาเรื่องไตรภูมิโลกวินิจฉัย ยังมีความเหมือนคล้ายกับตำนาน ตำนานข้างต้น กล่าวคือ ในตำนานเรื่องนี้พระอาทิตย์ พระจันทร์ และพระราหูเป็นพี่น้องกัน ราวอายุสามขวบที่ทั้งสอง จึงได้ตั้งปณิธานความปรารถนาจะเอาพี่ทั้งสองเป็นคนไข้ แต่เหตุการณ์ ดังกล่าวได้รับการคลี่คลาย หรือช่วยเหลือจากพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกับตำนานข้างต้น ทั้งนี้เพราะ พระจันทร์และพระอาทิตย์ได้ระถึถึถึงพระคุณแห่งสมเด็จพระพุทธองค์เจ้าอำนาจแห่งพระพุทธเจ้า

จึงเข้าครอบงำจิตอสุรราหูไม่ให้ย้ายพระอาทิตย์กับพระจันทร์ได้ และทำให้พระราหูนั้นเกรงกลัวพระพุทธเจ้ายิ่งนัก

มีข้อสังเกตว่า การอธิษฐานส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา กล่าวคือ ในตำนาน 15 ตำนาน ที่กล่าวถึงการอธิษฐาน มีถึง 14 ตำนาน ที่กล่าวถึงการไปทำบุญที่วัดหรือ การไปบวช หลังจากนั้นก็อธิษฐานในสิ่งที่ตนเองต้องการที่วัดหรือหลังจากทำบุญเรียบร้อยแล้ว คั้งนั้นเรื่องราวหรือเหตุการณ์จึงยังเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาอยู่ แสดงให้เห็นความนิยมว่า เรื่องราวที่เป็นตำนานจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาหรือบางเรื่องก็บอกว่าเป็นโอวาทของพระพุทธเจ้า ซึ่งถือเป็นเครื่องบ่งบอกความสำคัญของพุทธศาสนาในวิถีชีวิตไทยได้อีกทางหนึ่ง

E : อนุภาคเกี่ยวกับการกลับชาติมาเกิด

ในตำนานตำนานต่าง ๆ นี้ อนุภาคเกี่ยวกับการกลับชาติมาเกิดของตัวละครมีความแตกต่างกัน โดยจะปรากฏการกลับชาติมาเกิดในตำนานของไทยภาค 1 ตำนาน ไทใหญ่ 2 ตำนาน ไทจีน 2 ตำนาน ไทลื้อ 4 ตำนาน ไทชน 4 ตำนาน ไทอีสาน 2 ตำนาน ไทลาว 3 ตำนาน ไทภาคกลาง 5 ตำนาน และไทภาคใต้ 1 ตำนาน ซึ่งมีรายละเอียดที่เหมือนคล้ายและแตกต่างกัน คั้งนี้

ในตำนานไทชนตำนานที่ 1 และตำนานที่ 8 ได้กล่าวถึงที่กลับชาติมาเกิดเป็นเดือน และน้องกลับชาติมาเกิดเป็นกบ (E1) โดยอธิบายว่าสุริยคราสและจันทร์คราสเกิดจากกบกินเดือน ในเนื้อเรื่องทั้ง 2 ตำนานมีตัวละครที่เป็นกบปรากฏอยู่ด้วย ซึ่งมีความเหมือนคล้ายกับตำนานไทลื้อ ตำนานที่ 4 และตำนานที่ 5 และในตำนานไทจีนตำนานที่ 1 และตำนานที่ 2 การปรากฏตัวละครที่เป็นตัวกบ นอกจากจะเป็นการกลับชาติมาเกิดของพี่น้อง 2 คนแล้ว ยังเป็นการกลับชาติมาเกิดของพี่น้อง 3 คน กล่าวคือ พี่คนโตเกิดเป็นพระอาทิตย์ คนกลางเกิดเป็นพระจันทร์ ส่วนน้องคนสุดท้องเกิดเป็นกบ (E2) ซึ่งจะพบในตำนาน ไทใหญ่ตำนานที่ 1

ในตำนานไทชนตำนานที่ 4 และตำนานที่ 9 ได้กล่าวถึงที่เกิดเป็นพระอาทิตย์ และน้องเกิดเป็นพระจันทร์ (E3) แต่ไม่พบพระราหูหรือกบในเนื้อเรื่อง โดยจะกล่าวถึงสาเหตุที่เกิดสุริยคราสและจันทร์คราสว่า เกิดจากพระอาทิตย์และพระจันทร์วนเวียนหรือโคจรมาพบกันจึงเกิดเรื่องทะเลาะกันขึ้น ซึ่งอนุภาค "E3" นี้ยังพบในตำนาน ไทลื้อตำนานที่ 7 ตำนาน ไทอีสานตำนานที่ 3 และตำนานที่ 6 ตำนาน ไทลาวตำนานที่ 7 และตำนานที่ 8 ซึ่งเหมือนคล้ายและมีข้อแตกต่างกับตำนานไทชนตำนานที่ 7 กล่าวคือในส่วนที่ตรงกันคือ พี่กับน้องได้กลับชาติมาเกิดเป็นพระอาทิตย์และพระจันทร์ ส่วนประเด็นที่แตกต่างกันคือ ในตำนานตำนานนี้กล่าวถึงพระราหูด้วย

ซึ่งมีฐานะเป็นคนใช้กับชาติมาแก่แก่น้านเจ้าชายทั้งสอง ที่กลับชาติมาเกิดเป็นพระอาทิตย์และพระจันทร์ (E6) อนึ่ง ตัวละครที่เป็นพระราหูยังมีปรากฏในตำนานไทยชนส่วนที่ 2 ตำนานไทใหญ่ส่วนที่ 4 ตำนานไทลาวส่วนที่ 5 ตำนานไทยภาคกลางส่วนที่ 2 ส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 กล่าวคือ ในส่วนที่ตรงกันเป็นการกล่าวถึงที่ทับนึ่ง ได้กลับชาติมาเกิดเป็นพระอาทิตย์และพระจันทร์ แต่พระราหูในตำนานข้างต้นมีฐานะเป็นน้องคนสุดท้อง (E4) ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจากอนุภาค “E6” ถึงแม้จะมีตัวละครที่เป็นพระราหูปรากฏอยู่เช่นกัน ทั้งนี้เพราะพระราหูเป็นพี่น้องกับพระอาทิตย์พระจันทร์ไม่ได้เป็นคนใช้หรือบ่าวไพร่เหมือนกับตำนานที่มีอนุภาค “E6”

เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการกลับชาติมาเกิดยังปรากฏในตำนานของไทยถิ่นส่วนที่ 4 ซึ่งมีความเหมือนคล้ายและมีข้อแตกต่างจากตำนานอื่น ๆ กล่าวคือ ในตำนานส่วนนี้กล่าวถึงการกลับชาติมาเกิดว่ามีที่สาวกับน้องชาย ที่สาวกลับชาติมาเกิดเป็นพระจันทร์ ส่วนน้องชายกลับชาติมาเกิดเป็นพระอาทิตย์ และมีคนใช้กับชาติมาเกิดเป็นกบใหญ่ จะเห็นได้ว่าในตำนานส่วนนี้พระจันทร์กับพระอาทิตย์ยังเป็นพี่น้องกัน แต่ในส่วนที่แตกต่างกันคือคนใช้ไม่ได้กลับชาติมาเกิดเป็นพระราหู แต่ตำนานส่วนนี้จะอธิบายว่าคนใช้กับชาติมาเกิดเป็น “กบใหญ่” แทน (E7) ซึ่งไม่เหมือนกับอนุภาค “E6” ที่คนใช้กับชาติมาเกิดเป็นพระราหู

มีข้อสังเกตว่า บางครั้งชาวบ้านจะเรียกตำนานที่มีพระราหูว่าเป็นกบ กล่าวคือ ในตำนานของไทยอีสานส่วนที่ 1 บอกว่า “กบ” ก็คือ “พระราหู” หรือบางตำนานก็กล่าวอธิบายเหตุว่า มีพี่น้อง 3 คน คือ พระอาทิตย์ พระจันทร์ และพระราหู ทั้งสามทะเลาะกันหรือไปเยี่ยมเยือนกัน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “กบกินเดือน” แต่ในเนื้อเรื่องไม่มีตัวละครที่เป็นกบเลย จะเป็นไปได้หรือไม่ว่าตำนานที่มีตัวละครทะเลาะกันหรือไปเยี่ยมเยือนกัน เป็นการผสมผสานระหว่างคติความเชื่อดั้งเดิมของคนไทกับคติทางพุทธศาสนา ซึ่งร่องรอยคติความเชื่อดั้งเดิมเห็นได้จากชาวบ้านยังยึดถือและเรียกเหตุการณ์นี้ว่า “กบกินเดือน” แสดงให้เห็นว่ามีการผสมผสานระหว่างคติความเชื่อถึงแม้ว่าจะเหลือเพียงคำเรียกเหตุการณ์หรือชื่อเรื่องก็ตาม

F : อนุภาคเกี่ยวกับกบกินเดือนกบกินตะวัน

คติเรื่อง “กบกินเดือน” เป็นสิ่งที่มีอยู่แพร่หลายในดินแดนของชนชาติไท ไม่ว่าจะอยู่ในอินเดีย พม่า จีน ทวาย เวียดนาม หรือในประเทศไทย ซึ่งเนื้อเรื่องอาจจะผิดแผกกันไปบ้าง ทั้งนี้เพราะคนไทยแยกย้ายอยู่ห่างกัน และความเชื่อนี้ก็มีมานานจนกระทั่งเรื่องที่เล่าแตกต่างกันไปตามกระแสวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม เช่น ในตำนานบางกลุ่มกล่าวว่า กบตัวหนึ่งเหาะหรือปีนขึ้นไป

กัณโศกฉวนจันทร (F1) พบในตำนานของ ไทยวน ไทยอีสาน ไทลาว และไทดำไทขาว หรือบางตำนานกล่าวว่า กบตัวหนึ่งเนรมิตเป็นราหูไล่จับเดือนหรือตะวัน (F2) บางตำนานกล่าวว่า น้องคนสุดท้ายของกัณโศกเกิดเป็นกบไล่กินที่ทั้งสองคือพระอาทิตย์ และพระจันทร์ (F3) หรือบางตำนานอธิบายว่า กบบังแสงพระอาทิตย์พระจันทร์ (F4) เป็นต้น

จากอนุภาคข้างต้นจะพบว่า ในตำนานแต่ละตำนานมีการอธิบายเหตุไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยพิจารณาว่าในตำนานเรื่องกบกินเดือน ตำนานของไทยดำไทขาวซึ่งเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะเล่าโดยอาจารย์หวางเหลียง ชาวไทขาว เมืองเด็ค ประเทศเวียดนาม เป็นคติความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของคนไท ส่วนตำนานเรื่อง “หมีกินตะวัน” ซึ่งมีเนื้อเรื่องคล้ายกับตำนานเรื่องกบกินเดือน ดังจะเห็นได้จากเนื้อเรื่องผดพิชฌัน ไปเฉพาะตัวละครที่มีหมีเป็นผู้ได้หรือปีนขึ้นไปกลืนกินตะวันเท่านั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นตำนานที่ได้รับอิทธิพลจากคติของจีน โดยเฉพาะเรื่องราวของรูป “หมี” อันเป็นสัตว์สัญลักษณ์ ซึ่งคนจีนจะเชื่อว่าหมีเป็นตัวแทนของกำลัง ความเข้มแข็ง หรือความกล้าหาญ โดยพิจารณาจากลักษณะและรูปร่างของหมี (Jean Cambell, 1992 : 17) เรื่องราวดังกล่าวมีปรากฏอยู่ในบริบททางสังคมวัฒนธรรมจีนหลายอย่าง ดังจะเห็นได้จากเรื่อง สามก๊ก หรือ *San-kuo yan-yi* ของ Lo Guan-Zhong ซึ่งเป็นวรรณกรรมจีนเอกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายทั่วโลก ซึ่งเรื่องนี้ก็เป็นอีกหนึ่งตำนานที่เป็นฉบับจีน ในสามก๊ก ตำนานนี้ได้กล่าวเปรียบเทียบกับรูปสัญลักษณ์ของหมีกับความกล้าหาญ หรือเข้มแข็ง ในตอนที่เจียวก้านพูดกับจิวยี่ว่า “สมกับเป็นทหารหมีทหารเสียจริง ๆ” (Lo Guan-Zhong, 1979 : 364. อ้างถึงใน จีนตนา รัชวานวิวัฒน์, 2527 : 198) นอกจากนี้ยังมีบทหรือกรองหรือบทเพลงของจีนชื่อ “Tung Chueh Tai” ซึ่งในเนื้อเพลงได้กล่าวถึงหมีในลักษณะความเปรียบเอาไว้ดังนี้

มาเที่ยวกับกษัตริย์ซึ่งมีปัญญา ขึ้นไปบนปราสาทเพื่อความบันเทิงใจเห็น
ปราสาทกว้างขวาง คูที่สร้างของกษัตริย์ คุ้มประดุจสูงใหญ่ มีปราสาทอีกตอง
หลังขนานปราสาทหลังใหญ่ซึ่งอยู่กลาง ทางตะวันตกมีตึกเรียงติดต่อกันเป็น
แถว บนฝั่งแม่น้ำ Chang ข้างหน้ามีสวนดอกไม้ซึ่งเจริญงอกงาม มีปราสาท
อยู่ตองหลังทางด้านซ้ายและขวาชื่อ Yu Lung และ Chin Feng จะเอาตอง
Chiao มาอยู่ทางทิศตะวันออกและทิศใต้ จะร่วมสุขกันทุกเช้าเย็น มองลงมา
เห็นเมืองหลวงกว้างใหญ่สวยงาม มองขึ้นไปเบื้องหน้าก็เห็นมณฑลออกไปมา
ลือที่มีผู้มีปัญญาค่างมารวมกันอยู่ที่นี่ สมประสงค์ซึ่งฝันเห็นหมีบินมางาย
หน้าพบดูไปไม้ผลอันอบอุ่น ได้ยินเสียงนกนานาพรรณร้องอยู่ รั้วฟ้าก็สร้าง
เสร็จแล้ว (= บ้านเมืองสงบสุข) (ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, 2510 : 257-258)

แสดงให้เห็นว่า ในบริบททางสังคมวัฒนธรรมจีนนั้น ลักษณะสัตว์สัญลักษณ์ที่เป็นหมีจะได้รับ การยกย่อง ดังจะเห็นได้จากความเปรียบในเรื่องสามก๊ก ฉบับจีน (ในสามก๊กฉบับเจ้าพระยา พระคลัง (หน) ไม่มีความเปรียบเกี่ยวกับหมี-ผู้วิจัย) ที่เปรียบเทียบทหารที่มีความแข็งแรงและเข้ม แข็งเหมือนกับทหารหมี เป็นต้น

อนึ่ง หากพิจารณาธรรมเนียมนิยมในการช่วยเหลือพระอาทิตย์และพระจันทร์ที่ปรากฏใน คำานานของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ จะพบว่าส่วนมากจะเป็นการตีเกราะเคาะไม้เพื่อช่วยเหลือพระอาทิตย์ พระจันทร์ ซึ่งธรรมเนียมนิยมดังกล่าวก่อให้เกิดคำถามตามมาว่า “เหตุใดจึงมีธรรมเนียมนิยมใน การช่วยเหลือพระอาทิตย์และพระจันทร์ ? ” และจากการสัมภาษณ์สอบถามผู้รู้ในถิ่นไทยกลุ่มต่าง ๆ หรือในเนื้อหาคำานานจะไม่อธิบายเหตุ ซึ่งทำให้ไม่เข้าใจหรือไม่รู้สาเหตุว่าทำไมจึงต้องปฏิบัติเช่น นี้ ส่วนมากจะกล่าวเพียงว่า เพราะคนในรุ่นพ่อรุ่นแม่เคยปฏิบัติ คนจึงต้องปฏิบัติหรือทำตามเรื่อย มาจนถึงทุกวันนี้ โดยไม่เข้าใจหรือรับรู้สาเหตุที่ต้องปฏิบัติ

จากประเด็นคำถามข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลจากคำานานของชาวไทยคำาไทขาว สามารถ อธิบายเหตุธรรมเนียมนิยมในการช่วยเหลือพระอาทิตย์พระจันทร์ได้ กล่าวคือ คนไทยส่วนมากจะ เรียกเหตุการณ์นี้ว่า “กบกินเดือน” ซึ่งในเนื้อเรื่องของคำานานไทยคำาไทขาวมีตัวละครที่เป็นกบ เดือน และตะวันอยู่ด้วย นอกจากนี้ลักษณะพฤติกรรมหรือการกระทำของกบในเนื้อเรื่อง ยังสอดคล้อง กับชื่อเรียกเหตุการณ์ด้วย ทั้งนี้เพราะตัวกบปีนขึ้นไปบนท้องฟ้าเพื่อจะกินเดือน อันเป็นคติการ เรียกเหตุการณ์ที่คนไทยนอกประเทศ รวมทั้งคนไทยวนและไทยอีสานยังคงเรียกอยู่ ส่วนเนื้อเรื่อง ในแต่ละถิ่นอาจจะคิดเพี้ยนกันไปบ้าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคำานานเรื่องนี้เป็นเรื่องราวเก่าแก่ที่เล่าสืบ ทอดด้วยการบอกเล่าไม่ได้จดไว้เป็นลายลักษณ์จากหลายชั่วอายุคน เนื้อเรื่องจึงแตกต่างกันไป รวมทั้งยังมีอิทธิพลจากศาสนาอื่น ๆ เข้ามาเจือปนกับคติความเชื่อดั้งเดิม เนื้อเรื่องจึงยังคิดเพี้ยน มากขึ้นไปอีก

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่หลงเหลือให้เห็นร่องรอยที่เป็นคติความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยก็คือชื่อ เรียกเหตุการณ์ว่า “กบกินเดือน” ดังจะเห็นได้จากเอกสารประวัติศาสตร์โบราณของคนไทยหลาย กลุ่มกล่าวถึงเหตุการณ์กบกินเดือนหรือกบกินตะวัน ดังเช่นในหนังสือ *Tai Ahoms and The Stars* และ *Abom Buranji* ยังมีชื่อเรียกเหตุการณ์เหล่านี้ปรากฏอยู่ด้วย (B.J. Terwiel and Ranoo Wichasin, 1992 : 67. อ้างถึงใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และเรณู วิชาศิลป์, 2538 : 69) มีข้อสังเกตว่า การเรียกเหตุการณ์จันทร์คราต์ว่า “กบกินเดือน” จะพบเฉพาะในกลุ่มคนไทยวน ไทยอีสาน และ

คนไทที่อาศัยอยู่นอกประเทศไทยเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็ไทดำไทขาวในเวียดนาม ไทลาว ไทใหญ่ในพม่า ไทลื้อในสิบสองพันนา ไทอาหมไทพ่าเกในอัสสัมอินเดีย หรือไทจีนในพม่า ล้วนมีคติหรือร่องรอยความเชื่อว่เหตุการณ์นี้เกิดจากกบขึ้น ไปกินเดือน

ส่วนการเกิดสุริยคราสซึ่งคนไทหลายกลุ่มเรียกเหตุการณ์นี้ว่า “กบกินตะวัน” ผู้วิจัยพิจารณาว่า ไม่น่าจะเป็นคติที่มีมาแต่เดิมของคนไทในการเรียกเหตุการณ์นี้ ทั้งนี้เพราะจากการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในดินแดนต่าง ๆ ของคนไท เป็นต้นว่าไทดำในเวียดนาม จะเรียกสุริยคราสว่า หมากจวงหมาและแมงกินตาวัน (Bascom Don, 1989 : 18, 123) ไทขาวจะเรียกว่า หมี่กินตะวัน ไทลาวจะเรียกว่า ราหูตุนตาวัน ไทยวนล้านนาจะเรียกว่า จะคาดคือตะวัน ไทเหนือในจีนจะเรียก บ่างกินตะวัน เป็นต้น และจากการสัมภาษณ์นักวิชาการและผู้รู้ในท้องถิ่นไทก็พบว่า คติเรื่อง “กบกินตะวัน” ไม่ได้ใช้ในการรับรู้หรือการเรียกสุริยคราสแต่อย่างใด

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงพิจารณาว่า ชื่อเรียกจันทรคราสว่า “กบกินเดือน” คงมีเรียกกันก่อนมานานแล้ว ส่วนการเรียกสุริยคราสว่า “กบกินตะวัน” เพิ่งมาเรียกเทียบตามชื่อกบกินเดือน นอกจากนี้ อาจจะพิจารณาได้อีกด้านว่า การที่คนไทส่วนใหญ่รับรู้การเกิดจันทรคราสมากกว่าที่จะรับรู้การเกิดสุริยคราส ทั้งนี้เพราะถ้าพิจารณาจากความถี่ในการเกิดเหตุการณ์ทั้งสอง จะพบว่าจันทรคราสเกิดบ่อยครั้งกว่าสุริยคราส และจันทรคราสนั้นเกิดในเวลากลางคืน การสังเกตหรือการมองเห็นเหตุการณ์จึงชัดเจนกว่าการเกิดสุริยคราสซึ่งเกิดในเวลากลางวัน บังจั้งคั้งเหล่านี้อาจจะเป็อีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้คนไทรับรู้จันทรคราสมากกว่าสุริยคราสก็ได้ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้คิเรื่องกบกินเดือนย่อมต้องมีความหมายตามที่คนไทเข้าใจด้วย หากแต่คนรุ่นหลังไม่รู้ความหมายเท่านั้น

G : อนุภาคเกี่ยวกับราหูอมจันทร์ราหูอมพระอาทิตย์

เรื่องราหูอมจันทร์หรือราหูอมพระอาทิตย์ในตำนานตำนานต่าง ๆ มีอนุภาคที่เหมือนกันและแตกต่างกันคือ บางตำนานกล่าวว่าราหูอม หรือกลืน หรือกิน หรือคาบพระอาทิตย์พระจันทร์ (G1) พบในตำนานไทยวนตำนานที่ 6 และตำนาน 10 ตำนานไทลื้อตำนานที่ 3 ตำนานไทใหญ่ตำนานที่ 4 ตำนานไทยอีสานตำนานที่ 4 ตำนานที่ 5 และตำนานที่ 9 ตำนานไทยภาคกลางตำนานที่ 1 ตำนานที่ 7 ตำนานไทยภาคใต้ตำนานที่ 1 และตำนานที่ 2 หรือบางตำนานกล่าวว่า พระราหูแก้ง (หยอก) บังแสงพระอาทิตย์พระจันทร์ (G2) พบในตำนานไทยวนตำนานที่ 8 ตำนานไทลื้อตำนานที่ 1 ตำนานไทยภาคกลางตำนานที่ 3 หรือบางตำนานกล่าวว่า พระราหูตามจับกุมหรือไล่จับพระอาทิตย์พระจันทร์ (G3) พบในตำนานไทยภาคกลางตำนานที่ 4

หรือบางตำนานกล่าวว่า พระราหูไปขวางทางเดินของพระอาทิตย์พระจันทร์ (G4) พบในตำนานไทยภาคกลางจำนวนที่ 2 เป็นต้น

เหตุการณ์ราหูอมจันทร์หรืออมพระอาทิตย์ ซึ่งมีสัญลักษณ์ "G" เป็นเหตุการณ์หลัก พบว่าตัวละครที่เป็นพระราหู มีปรากฏอยู่ในคติพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งถักริทางศาสนานี้ถือเป็นศาสนาที่มีความเก่าแก่ศาสนาหนึ่งของอินเดีย ดังจะเห็นได้จากมีเรื่องราวปรากฏในเทวด้านานเรื่อง นารายณ์สิบปาง ดอนกวนเกษียรสมุทร ซึ่งมีเรื่องแทรกเกี่ยวกับตำนานอธิบายเหตุการณ์เกิดสุริยคราสและจันทรคราสว่า เกิดจากพระราหูกลืนกินพระอาทิตย์พระจันทร์ไป จึงทำให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น

ส่วนในคติพุทธศาสนาซึ่งถือเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นมาทีหลัง ผู้วิจัยพิจารณาว่าอาจจะได้รับอิทธิพลหรือต้นเค้าความคิดเรื่องพระราหูกลืนกินพระอาทิตย์พระจันทร์จากคติพราหมณ์-ฮินดู โดยนำเรื่องพระราหูมาดัดแปลงใหม่ เจือคติทางพุทธศาสนาปนเข้าไป เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อหรือทำให้เรื่องเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากการตัดความเรื่องพระราหูในคติพราหมณ์ออกไปหมด คงรับเข้ามาแก้ไขตัวละครที่เป็นต้นเหตุหรือกระทำให้เกิดสุริยคราสและจันทรคราสเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากมีเรื่องราวที่กล่าวถึงตัวละครพระราหูปรากฏอยู่ในคัมภีร์จกกวาททีปนี ไตรภูมิพระร่วง หรือ ไตรภูมิโศกวิญญ์ เป็นต้น ซึ่งคำรับคำร่าคังกล่าวนี้ ถ้วนเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาที่สำคัญ และได้รับความนิยมเป็นอย่างยิ่งในกลุ่มชนชาติไทย และแนวคิดเกี่ยวกับโลกและจักรวาลนั้น ในคติทางพุทธศาสนาพบว่า มีอยู่ในพระสูตรต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ เช่น อัครัญสูตร ทิฆนิกาย ปาฏิภวรรค ที่ได้กล่าวถึงความเป็นมาของโลกและกำเนิดมนุษย์ มหาปริณิพพานสูตร ทิฆนิกายมหารวรรค กล่าวถึงลักษณะการตั้งอยู่ของโลกและการไหวของแผ่นดิน สัตตสุริยสูตร อังคุตรนิกาย สัตตนิบาต กล่าวถึงสมัยที่มีดวงอาทิตย์หลายดวง (สมพงษ์ ปรีชาจินดาภูมิ, 2528 : 1) เป็นต้น อนึ่ง แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่อง "ไตรภูมิ"* ยังมีแพร่หลายอยู่ในกลุ่มคนไทย ทั้งที่อาศัยอยู่ในประเทศและนอกประเทศไทย เช่น กลุ่มไทยภาคกลาง ภาคใต้ หรือไทยชนล้านนาจะมี เทศน์มหาชาติ ไทยอีสานมีบุญพระเวส เทศน์มาลัยหมื่น

*แนวคิดเกี่ยวกับ ไตรภูมิ ในวรรณกรรมตามความหมายของผู้วิจัยคือ วรรณกรรมที่มีพันธกิจทางความคิดและทางปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่อง ฌามภพ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ภาค คือ ภาคแรกว่าด้วยจักรวาลโดยทั่วไป ภาคที่สองว่าด้วยสุคติภูมิ ภาคที่สามว่าด้วยนรกภูมิ

มาดัยแทน ไทเจินมี เทศน์ธรรมสุวณะวัทหลวง* วรรณกรรมเหล่านี้มีคติเกี่ยวกับเรื่องไตรภูมิ เจือปนอยู่ด้วย เป็นต้นว่าความคิดเรื่องนรก-สวรรค์ ที่สอนในไตรภูมิเชื่อว่าชีวิตหลังความตายไม่ได้สูญหายไปไหน แต่ไปนรกสวรรค์ แล้วแต่กรรมดี-กรรมชั่วของแต่ละคน ตามนัยแห่งคำสอนทางพุทธศาสนา หรือหนทางที่จะนำไปสู่นิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในคติพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นวรรณกรรมที่มีพันธกิจทางความคิด และทางปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องตามภพ หรือไตรภูมิ กับวิถีชีวิตไท อันมีบทบาทหน้าที่และความหมายค่อสังคมครบเท่าทุกวันนี้ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าคนไทยได้รับต้นเค้าความคิดเรื่องราวของตำนานสุริยคราสและจันทร์คราส ที่เกิดจากการกระทำของพระราชาจากคติทางศาสนาเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นได้

H : อนุภาคเกี่ยวกับธรรมเนียมนิยมในการช่วยเหลือพระอาทิตย์และพระจันทร์

เมื่อกล่าวถึงธรรมเนียมปฏิบัติของชาวบ้าน เกี่ยวกับการช่วยเหลือพระอาทิตย์และพระจันทร์ในตำนานสุริยคราสและจันทร์คราสของชนชาติไท พบว่าการช่วยเหลือมีลักษณะแตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าเกิดเหตุการณ์สุริยคราสและจันทร์คราสขึ้น ความเชื่ออีกประการหนึ่งของกลุ่มวัฒนธรรมไท คือการช่วยเพื่อไม่ให้เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นถาวรหรือให้เกิดช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อว่าจะเกิดความไม่ดีแก่ตนเองและบ้านเมือง ดังนั้น ธรรมเนียมนิยมที่คนไทยปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตคือ การทำให้เกิดเสียงดังเพื่อช่วยเหลือพระอาทิตย์และพระจันทร์ (H1) หรือการทำให้เกิดเสียงดังเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่ชีวิตเพียงอย่างเดียว (H2) หรือบางตำนานก็กล่าวถึงข้อห้ามหรือค้ำถอนข้อควรปฏิบัติของมนุษย์เมื่อเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น (H3) หรือบางตำนานก็กล่าวถึงว่าพระจันทร์และพระอาทิตย์ได้รับความช่วยเหลือจากพระพุทธรเจ้า (H4)

ในเหตุการณ์การช่วยเหลือต่าง ๆ ข้างต้น ตำนานส่วนมากจะกล่าวในลักษณะคล้าย ๆ กันว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นจะต้องช่วยกันตีเกราะเคาะไม้หรือทำให้เกิดเสียงดัง โดยมีความเชื่อว่าจะช่วยเหลือพระอาทิตย์และพระจันทร์ได้ ผู้คนจึงได้ทำเสียงดังเพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายที่จะมากถล่มกินพระอาทิตย์และพระจันทร์ ซึ่งแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ ประเภทแรกเป็นตำนานที่เชื่อว่า “กบ” เป็นผู้ที่มากถล่มกินพระอาทิตย์และพระจันทร์ไป ซึ่งถือเป็นคติความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย ส่วน

* ความเชื่อเรื่องนิพพานในวรรณกรรมไทเจินเรื่อง สุวณะวัทหลวง เช่น ตอนที่กล่าวถึงบุคคลผู้บรรลุนิพพาน 3 จำพวก นอกจากนี้ประเพณีการตั้งธรรม สุวณะวัทหลวง ยังมีคติเกี่ยวกับการให้ทานปราสาทเสาเดียว หรือคองที่ปรากฏรูปปราสาทเสาเดียว เพื่อถวายเป็นทานด้วยความเชื่อว่าจะได้รับอานิสงส์อันสูงสุดคือนิพพาน (สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ, 2539 : 181, 203-205)

อีกประเภทหนึ่งคือ คำานานที่เชื่อว่า “พระราหู” เป็นผู้ที่จะมากินกินพระอาทิตย์และพระจันทร์ไป ซึ่งเป็นคติความเชื่อที่มีการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนากับคติพราหมณ์-ฮินดู

การกินกินทั้งสองประเภทนี้ ประเภทที่ 1 เป็นเรื่องที่น่าสนใจและน่าจะนำมาอภิปรายมากกว่าประเภทที่ 2 ทั้งนี้เพราะในคำานานทั้งคติพราหมณ์-ฮินดู และพุทธศาสนา พระราหูถือเป็นอสูรร้ายที่คอยรังแกหรือแค้นแค้นพระอาทิตย์พระจันทร์ ในที่นี้พระราหูจึงมีฐานะเป็นสัญลักษณ์หรือตัวละครฝ่ายร้าย ดังนั้น คนไทยจึงต้องจับไล่ถึงไม้ค้ำ ซึ่งก็คืออสูรร้ายนี้ออกไปไม่ให้มากินกินพระอาทิตย์และพระจันทร์ได้ ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่จะมากินพระอาทิตย์พระจันทร์ในคติความเชื่อดั้งเดิม คือ “กบ” ในคำานานส่วนใหญ่จะกล่าวถึงการช่วยเหลือพระอาทิตย์พระจันทร์ว่า ต้องทำให้เกิดเสียงดังเพื่อจับไล่กบร้ายออกไปไม่ให้กินเดือนกินตะวันได้ ซึ่งในบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชนชาติไทย ไม่ว่าจะเป็น วรณกรรม ศิลปกรรม ประเพณีหรือพิธีกรรม กบจะเป็นสัตว์ฝ่ายดีหรือตัวละครฝ่ายดีมากกว่าที่จะเป็นตัวละครฝ่ายร้าย ดังนั้นการที่คนไทยจับไล่กบไม่ให้มากินเดือนกินตะวันจึงเป็นเหตุผลที่ต้องนำมาอภิปราย

จากประเด็นคำถามที่ยังไม่สามารถค้นหาคำตอบได้นี้ ผู้วิจัยได้อาศัยข้อมูลจากคำานานของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ที่ยังคงมีร่องรอยธรรมเนียมปฏิบัติที่บดบังมาจนถึงทุกวันนี้ กล่าวคือในคำานานไทยชาวเรื่องกบกินเดือน สามารถตอบคำถามข้างต้นได้ ทั้งนี้เพราะในคำานานอธิบายถึงการช่วยเหลือพระอาทิตย์และพระจันทร์ไว้อย่างชัดเจนว่า ในอดีตคนไทยจะเอาครกกับสากไม้มาต้อง (ตำ) ข้าว ทำให้เกิดเสียงดัง เพื่อที่จะเรียกตัวกบที่กำลังจะมากินกินพระอาทิตย์พระจันทร์ ซึ่งในคำานานกล่าวว่าพอตัวกบได้ยินเสียงคนถ้องข้าวเรียกก็จะลงมาจากท้องฟ้า กบพอลงมาถึงโลกมนุษย์ก็จะถามมนุษย์ว่า “เรียกคนลงมาทำไม” มนุษย์ก็ตอบว่า “ไม่ให้กบกินเดือน” แต่กบก็ไม่เชื่อฟังจึงได้ปีนไค้ท้องฟ้าขึ้นไปกินเดือนอีกครั้ง แต่การเดินทางของกบต้องใช้เวลาเป็นปี ๆ ทั้งนี้เพราะฟ้ากับดินเริ่มห่างกัน ไม่ติดกันเหมือนแต่ก่อน ดังนั้นมนุษย์จึงจะเห็นเหตุการณ์สุริยคราสและจันทรคราสเกิดขึ้นทุก ๆ 2-3 ปี ตามคติความเชื่อของชาวไทย

มีข้อสังเกตว่า ในอนุภาค “H4” คือ การอธิบายเหตุว่าทำไมสุริยคราสและจันทรคราสจึงไม่เกิดขึ้นถาวรหรือเกิดขึ้นช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ในอนุภาคดังกล่าวอธิบายว่าเกิดจากอิทธิพลฤทธิ์ที่พระพุทธรูปเจ้าขับไล่พระราหูออกไป เหตุการณ์ดังกล่าวจึงได้เกิดขึ้นช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น ซึ่งพบในคำานานของไทยวน ไทยภาคกลางและไทยภาคใต้ แสดงให้เห็นว่า ในชุมชนดังกล่าวอิทธิพลพุทธศาสนาใกล้ชิดกับความเชื่อ, ความเชื่อของผู้คน ซึ่งได้สะท้อนออกมาให้เห็นทางด้านวรรณกรรม ทั้งนี้เพราะในคำานานของไทยวน ไทยภาคกลางและไทยภาคใต้กล่าวว่าพระราหูหนีไปเพราะฤทธิ์ของพระพุทธรูปเจ้า

4.6 ทรูปแบบเรื่อง (tale-type) และโครงสร้าง (syntax) ของตำนานสุริยคราสและจันทรคราส ของชนชาติไท

จากความเหมือนคล้ายและแตกต่างของแต่ละช่วงเหตุการณ์ ที่ปรากฏในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของคนไทแต่ละกลุ่มนั้น ผู้วิจัยจำแนกแบบเรื่องตำนานสุริยคราสและจันทรคราสได้ 4 แบบ ดังนี้

1. แบบเรื่องพี่น้องทะเลาะวิวาทหรือโกรธกัน ซึ่งมีเหตุการณ์หลักคือ B แบบเรื่องประเภทนี้ เน้นที่พฤติกรรมหรือการกระทำ คือ “การทะเลาะกัน” ของตัวละครในเรื่อง ซึ่งบางตำนานอาจจะมีเพียงพระอาทิตย์และพระจันทร์เท่านั้น บางตำนานอาจจะมีทั้งพระอาทิตย์ พระจันทร์ และพระราหู แบบเรื่องประเภทนี้เชื่อว่า สุริยคราสและจันทรคราสเกิดจากพี่น้องทะเลาะกัน แต่บางตำนานตัวละครอาจมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างอื่น กล่าวคือ บางตำนานพระราหูอาจจะเป็นเพื่อนหรือคนใช้ ซึ่งความสัมพันธ์นี้ไม่ได้เป็นพี่น้องกัน แต่ทั้งนี้ข้อมูลส่วนใหญ่ของตำนานจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ที่เป็นพี่น้องกันมากกว่า

2. แบบเรื่องพี่น้องไปเยี่ยมเยียนกันหรือแสดงความรักใคร่กัน ซึ่งมีเหตุการณ์ C เป็นหลัก แบบเรื่องประเภทนี้ คล้ายกับแบบเรื่อง B กล่าวคือ บางตำนานตัวละครในเรื่องจะมีเพียงพระอาทิตย์และพระจันทร์เท่านั้น หรือบางตำนานมีพระอาทิตย์ พระจันทร์ และพระราหู ซึ่งตัวละครดังกล่าวก็มีความสัมพันธ์เป็นพี่น้องเหมือนกับแบบเรื่อง B แต่มีข้อแตกต่าง คือ พฤติกรรมหรือการกระทำที่ตัวละครมีต่อกัน คือ เป็นการไปเยี่ยมเยียนซึ่งเป็นการแสดงความรักใคร่ผูกพันกัน

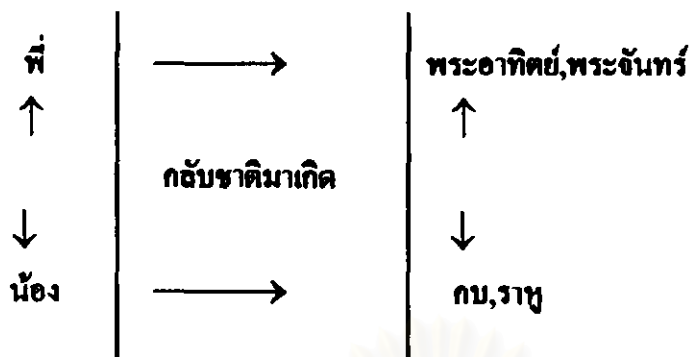
มีข้อสังเกตว่าแบบเรื่อง B และแบบเรื่อง C มีลักษณะพฤติกรรมเป็นคู่ตรงข้ามกัน กล่าวคือ แบบเรื่อง B พฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละครในเรื่อง ซึ่งอธิบายเหตุการณ์เกิดสุริยคราสและจันทรคราสว่า เกิดจาก “การทะเลาะกัน” ของตัวละคร พบในตำนานของไทยท่าเก ไทใต้คง ไทจีน ไทลื้อ ไทยวน ไทภาคกลางและไทภาคใต้ แต่ในทางตรงกันข้าม ในกลุ่มชนอีกกลุ่มหนึ่ง มีคติความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดสุริยคราสและจันทรคราสว่า เกิดจาก “การไปเยี่ยมเยียนกัน” ซึ่งหมายถึงตัวละครมีความรักใคร่ผูกพันกัน แบบเรื่องประเภทนี้พบในตำนานของไทยวน ไทอีสาน ไทลาว และไทภาคกลาง

ความแตกต่างของแบบเรื่องทั้งสองประเภทนี้ ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของคู่ที่อธิบายเหตุเรื่องเดียวกัน แต่มีความขัดแย้งกัน ในส่วนนี้อาจนำแนวคิดของนักคิดสำนักโครงสร้างนิยมอย่าง Claude Levi-Strauss มาอธิบายเพื่อให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นว่า รายละเอียดที่ต่างกันในแต่ละตำนานของนิทานหรือตำนานเป็นรายละเอียดที่ต่างกันอย่างตรงกันข้าม ซึ่ง เลวี-สเตราส์ ใช้คำว่า binary opposition ซึ่งในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสทั้งสองแบบเรื่องนี้ อาจจะนำมาแสดงให้เห็นในลักษณะที่เป็นความแตกต่างในแนวคิดหรือที่เรียกว่า paradigmatic pattern ได้ดังนี้

จากลักษณะดังกล่าวข้างต้น คู่ของสิ่งที่ตรงข้ามกันคือ “ตัวละคร” และ “พฤติกรรม” ของตัวละคร ซึ่งในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไททั้งสองแบบเรื่อง มีลักษณะการเริ่มเรื่อง จำนวนตัวละคร และการอธิบายความว่าตัวละครกับชาติมาเกิดในทั้งสองแบบเรื่องมีเหมือนกัน แต่สิ่งที่ต่างกันซึ่งแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 ความแตกต่างที่ตรงข้ามที่ปรากฏในอนุภาคเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวละคร กล่าวคือ ในตำนานส่วนมากจะอธิบายว่าพี่น้องทะเลาะกันโดยที่จะก่กับชาติมาเกิดเป็นพระอาทิตย์พระจันทร์ ส่วนคนน้องจะก่กับชาติมาเกิดเป็นกบหรือพระราหู ซึ่งจะเป็นผู้มากตีนกินหรือบั้งแสงพระอาทิตย์พระจันทร์ แต่ในตำนานไทเงินตำนานที่ 1 พบลักษณะตรงข้ามระหว่าง “พี่ - น้อง” โดยในตำนานไทเงินตำนานนี้กล่าวว่า ครอบครัวหนึ่ง มีพ่อแม่และลูก 2 คน วันหนึ่งพ่อแม่ใช้ให้ลูกทั้งสองทำอาหารอยู่ในครัว แต่ทั้งสองเกิดคิดใจทะเลาะกันขึ้น ก็เลยเอาทัพพีตีกันจนตาย คนพี่ได้ก่กับชาติมาเกิดเป็นกบ ส่วนคนน้องได้ก่กับชาติมาเกิดเป็นเดือน แล้วคนที่ก่กบได้กินน้องอยู่เรื่อยมา ซึ่งอาจแสดงให้เห็นความแตกต่างในแนวคิดได้ดังนี้

นอกจากนี้ ในตำนานไทยวนตำนานที่ 6 ยังปรากฏความตรงข้ามเกี่ยวกับเพศของตัวละคร กล่าวคือ ตำนานของคนไทส่วนมากจะกล่าวว่า พระอาทิตย์เป็นพี่ชายและพระจันทร์เป็นพี่ชายหรือน้องสาว ส่วนพระราหูส่วนมากจะเป็นน้องชาย แต่ในตำนานไทยวนตำนานที่ 6 พระอาทิตย์จะเป็นพี่สาวและพระจันทร์ก็จะเป็นพี่สาว ส่วนพระราหูก็เป็นน้องชายดังลักษณะความแตกต่างในแนวตั้ง ดังนี้

จากตำนานทั้ง 2 ตำนานข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในตำนานของคนไทบางกลุ่มจะอธิบายว่า พระอาทิตย์หรือพระจันทร์เป็นพี่ ส่วนพระราหูซึ่งบางครั้งกัณฑ์ชาติมาเกิดเป็นกบจะเป็นน้อง แต่ในทางตรงกันข้ามในลักษณะของตำนานเรื่องเดียวกัน บางถิ่นตัวละครเป็นพี่อาจจะมีฐานะเปลี่ยนเป็นน้อง หรือตัวละครบางถิ่นเป็นผู้ชาย แต่ในทางตรงกันข้ามอีกถิ่นอาจจะกลายเป็นผู้หญิงได้เช่นกัน ทั้งนี้ Claude Levi - Strauss อธิบายว่า ธรรมชาติของจิตใจของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่เป็นคู่ ดังนั้นความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมก็จะมีลักษณะเป็นคู่ด้วย เช่น ธรรมชาติ- วัฒนธรรม ชาย-หญิง ชีวิต - ความตาย (เสาวลักษณ์ อนันตสานต์, 2538 : 410-411) แสดงให้เห็นว่า รายละเอียดที่ต่างกันในแต่ละตำนานของตำนานเป็นรายละเอียดที่ต่างกันอย่างตรงกันข้าม

ประเภทที่ 2 ความแตกต่างที่ตรงข้ามที่ปรากฏในอนุภาคเกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวละคร กล่าวคือ ในช่วงอธิบายเหตุว่า สุริยคราสและจันทรคราสเกิดจากพี่น้อง “ทะเลาะกันหรือโกรธกัน” จึงแก้งับแงงกัน ซึ่งลักษณะที่แสดงให้เห็นเป็นคู่ตรงข้ามคือ สุริยคราสและจันทรคราสเกิดจากพี่น้องแสดง “ความรักใคร่กัน” จึงได้ไปเยี่ยมเยือนกัน แสงของพี่น้องจึงบังกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า พฤติกรรมที่ตัวละครในเรื่องมีตอกันนั้น สามารถที่จะพบเรื่องคู่ตรงข้ามได้ในกลุ่มชนที่มี วัฒนธรรมทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน

ความแตกต่างที่พบจึงสนับสนุนความคิดในเรื่องกลับหัวกลับหางหรือคู่ตรงกันข้าม ซึ่ง Claude Levi - Strauss เชื่อว่าเป็นความคิดที่เป็นสากลของมนุษย์อันมีระเบียบแบบแผนในด้านาน ทั้งนี้สิ่งที่ทำให้เกิดการกำหนดโครงสร้างพื้นฐาน และความคิดอันเป็นสากลของมนุษย์นั้นเกิดจากจิตไร้สำนึก อันมีผลต่อการกำหนดโครงสร้างของวัฒนธรรมและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ใน วัฒนธรรม นอกจากนี้อาจพิจารณาได้อีกแง่ว่าการที่เกิดความแตกต่างเช่นนี้ได้ อาจจะมีเหตุผลมา จากจำนวนของนิทานหรือตำนาน ซึ่งถ้ามีจำนวนจำนวนมากขึ้นก็จะพบลักษณะความแตกต่าง แบบคู่ตรงข้ามที่ปรากฏในนิทานหรือตำนานแต่ละตำนานได้มากยิ่งขึ้นเช่นกัน

3. แบบเรื่องกบกินเดือนกบกินตะวัน มีเหตุการณ์ F เป็นเรื่องหลัก แบบเรื่องประเภทนี้ เชื่อว่า การเกิดสุริยคราสและจันทรคราสเกิดจากกบถินกินเดือนหรือตะวันที่อยู่บนท้องฟ้า ซึ่ง เน้นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นกบที่กินเดือนกินตะวันจริง ๆ ไม่ได้เน้นพฤติกรรมการทะเลาะ กันหรือแสดงความรักใคร่กันเหมือนแบบเรื่องทั้งสองประเภทข้างต้น

4. แบบเรื่องราหูอมจันทร์หรือราหูอมพระอาทิตย์ มีเหตุการณ์ G เป็นเหตุการณ์หลัก แบบเรื่องประเภทนี้คล้ายกับแบบเรื่องประเภทที่ 3 คือ “กบถินกินเดือนกบถินตะวัน” กล่าวคือ เน้น พฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละครที่มากถิน ถิน หรืออม พระอาทิตย์และพระจันทร์ แต่มี จุดเน้นที่ต่างกันคือ “พระราหู” ซึ่งเป็นผู้มากถินกินพระอาทิตย์หรือพระจันทร์ ไม่ใช่กบเหมือน แบบเรื่องประเภทที่ 3 มีข้อสังเกตว่า แบบเรื่อง B หลายสำนวนที่นำมาศึกษา จะมีทั้งแบบเรื่อง B F และ G ประปนกันอยู่ในเรื่องเดียวกัน เช่น ในตำนานของไทยถือสำนวนที่ 1 กล่าวถึงพี่น้อง ทะเลาะกันโดยไม่บอกสาเหตุ (B11) แต่ในตำนานไทยถือสำนวนนี้ ยังกล่าวถึงว่าสุริยคราสและ จันทรคราสว่าเกิดจากราหูคอยบังแสงเดือนแสงตะวันไม่ให้ส่องสว่าง(G2)และยังเรียกเหตุการณ์นี้ ว่ากบถินเดือน (F) อีก ในลักษณะนี้ ผู้วิจัยพิจารณาว่า เป็นสำนวนที่มีแบบเรื่องหลักคือ G ซึ่งถือเอา ตัวละครและพฤติกรรมหรือการกระทำของพระราหูเป็นหลัก

หากพิจารณาตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่เกี่ยวบริวารมาได้ทั้งหมด จะพบว่ามีการผสมผสานในแบบเรื่อง BGF หรือ CGF มีข้อสังเกตว่า ตำนานเรื่องใดมีเหตุการณ์ B เป็นเรื่องหลัก ตำนานเรื่องนั้นก็จะมีเหตุการณ์ C ปรากฏในเรื่อง ในทางกลับกันเมื่อมีเหตุการณ์ C เป็นหลักในเรื่องใด ตำนานเรื่องนั้นก็จะมีเหตุการณ์ B เช่นกัน ซึ่งคล้ายกับตำนานที่มีเหตุการณ์ G หรือ F เป็นหลัก กล่าวคือ ถ้ามีเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งปรากฏอยู่ด้วย เหตุการณ์อื่นเหตุการณ์ก็จะไม่ปรากฏในตำนานจำนวนดังกล่าวเช่นกัน แต่เหตุการณ์ B และ G สามารถปรากฏอยู่ในตำนานจำนวนเดียวกันได้ และเหตุการณ์ C และ F ก็สามารถปรากฏอยู่ในตำนานจำนวนเดียวกันได้เช่นกัน ซึ่งจะเห็นได้จากอนุภาคที่ปรากฏในโครงเรื่องแบบต่าง ๆ เพื่อให้เห็นความแตกต่างและเหมือนคล้ายชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงจะขอนำเหตุการณ์ที่เหมือนกันของตำนานดังกล่าวมาเปรียบเทียบดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 4.1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.1 แสดงเหตุการณ์ที่เหมือนกันและแตกต่างกันที่ปรากฏในตำนานสุริยคราส
และจันทร์คราสของชนชาติไทจำนวนต่าง ๆ

กลุ่ม ตำนาน	สัญลักษณ์แทนค่าเหตุการณ์							
	A	B	C	D	E	F	G	H
ตำนานไทพ่าเก	/	/		/	/	/		/
ตำนานไทได้คง	/	/				/		
ตำนานไทใหญ่								
ต.1	/	/		/	/	/		
ต.2						/		/
ต.3	/	/				/		
ต.4	/	/			/		/	
ต.5	/	/				/		
ตำนานไทจีน								
ต.1	/	/			/	/		/
ต.2	/	/			/	/		
ต.3	/	/		/	/	/		
ตำนานไทลื้อ								
ต.1	/	/			/		/	
ต.2	/	/				/		/
ต.3	/	/					/	
ต.4	/	/			/	/		
ต.5	/	/			/	/		/
ต.6	/	/						/
ต.7	/	/			/	/		
ต.8						/		/
ตำนานไทฮวน								
ต.1	/	/			/	/		/
ต.2	/	/		/	/		/	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

กลุ่ม จำนวน	สัญลักษณ์แทนค่าลำดับเหตุการณ์							
	A	B	C	D	E	F	G	H
ตำนานไทยวน (ต่อ)								
ต.3	/					/		
ต.4	/	/			/			
ต.5	/	/						/
ต.6	/	/		/	/		/	/
ต.7	/	/		/	/		/	/
ต.8	/	/			/	/		
ต.9	/	/			/		/	/
ต.10	/						/	
ตำนานไทยอีสาน								
ต.1	/	/				/		/
ต.2	/					/		
ต.3	/		/		/			
ต.4	/	/					/	/
ต.5	/	/					/	
ต.6	/		/		/			
ต.7	/		/					/
ต.8	/	/						
ต.9	/						/	
ต.10	/		/					
ตำนานไทลาว								
ต.1	/	/		/		/		/
ต.2	/		/					/
ต.3	/		/	/				

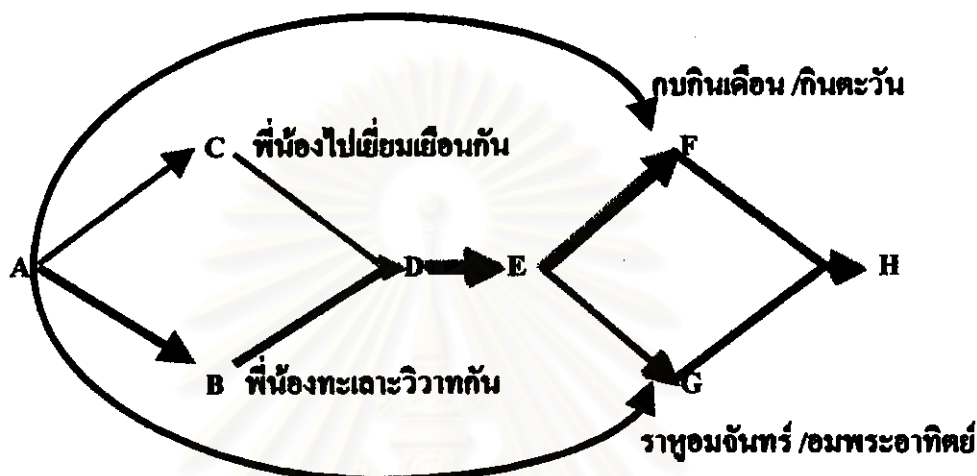
ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

กลุ่ม จำนวน	สัญลักษณ์แทนค่าลำดับเหตุการณ์							
	A	B	C	D	E	F	G	H
ตำนานไทดาว (ต่อ)								
ต.4	/		/					
ต.5	/		/		/			/
ต.6	/		/		/			/
ต.7	/		/		/			
ต.8	/		/		/			
ต.9	/					/		/
ต.10	/		/					/
ต.11	/							/
ตำนานทองคำขาว	/					/		/
ตำนานไทยภาคกลาง และไทยภาคใต้								
ต.1	/	/		/	/		/	/
ต.2	/	/		/	/		/	/
ต.3	/	/		/	/		/	/
ต.4	/	/			/		/	/
ต.5	/		/					
ต.6	/	/		/	/		/	/
ต.7	/	/		/	/		/	
ต.8	/	/		/	/		/	/
ต.9	/	/					/	
ต.10	/	/					/	
ต.11	/	/					/	/
ต.12	/	/		/			/	/

หมายเหตุ : ต.1 หมายถึง จำนวนที่ 1

: เครื่องหมาย / แสดงว่ามีเหตุการณ์ปรากฏในจำนวนนั้น

จากตารางเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่า มีเหตุการณ์หลักที่เหมือนกัน เพราะฉะนั้น ถ้านำแบบเรื่องทั้ง 4 แบบข้างต้นมาพิจารณาเขียนเป็นสูตร โครงสร้าง (syntax) ของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไทจะ ได้ลักษณะดังนี้

ภาพ : แสดงสูตรโครงสร้าง (syntax) ของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไท

อธิบายสูตร โครงสร้าง จากการศึกษาด้านานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไททั้ง 65 ตำนาน พบว่า มี “syntax” อันเดียวกัน แต่จะมีแบบเรื่อง 4 ประเภท กล่าวคือ แบบเรื่องทั้ง 4 ประเภทนี้จะเริ่มต้นอย่างเดียวกันคือ A (การกล่าวถึงความเกี่ยวพันหรือสถานภาพของตัวละครในเรื่อง ซึ่งอาจจะเป็นพี่น้องกัน หรือเป็นบุคคลอื่น ๆ ก็ได้) ส่วนเหตุการณ์การดำเนินเรื่องนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

ประเภทที่ 1 จะเน้นพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละครที่มีต่อกัน กล่าวคือ ในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสส่วนมากจะกล่าวถึงพี่น้องทะเลาะกัน (B) ซึ่งอาจจะเป็น “BDEG” หรือ “BDEF” ก็ได้ ทั้งนี้จุดเน้นประเภทนี้จะอยู่ที่ “B” และตอนท้ายเรื่องอาจจะเป็นการจบด้วย G หรือ F ก็ได้

ประเภทที่ 2 ในประเภทนี้ ยังมีจุดเน้นที่พฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละครในเรื่อง แต่มีลักษณะต่างไปจากประเภทที่ 1 ทั้งนี้เพราะเป็นการที่พี่น้องไปเยี่ยมชมเยือนกัน (C) ซึ่งมีส่วนคล้ายกับ “B” แต่จุดเน้นจะต่างกันคือ จะประกอบไปด้วย “CDEG” หรือ “CDEF” ในตอนท้ายอาจจบด้วย G หรือ F ได้เช่นกัน

ประเภทที่ 3 ในประเภทนี้จะมีจุดเน้นที่แตกต่างจากสองประเภทแรก กล่าวคือ จะเน้นที่ตัวละคร (dramatis personae) ซึ่งเป็นผู้กระทำให้เกิดเหตุการณ์ขึ้น ไม่ได้เน้นพฤติกรรมหรือการกระทำอย่างสองประเภทแรก ตัวละครในประเภทที่สามก็คือ “ราหูอมจันทร์” ในที่นี้หมายถึงตัวพระราหูเป็นผู้กระทำ (G) ซึ่งอาจจะประกอบไปด้วย “BDEG” หรือ “G” อย่างเดียวก็ได้

ประเภทที่ 4 จะเน้นตัวละครที่เป็นผู้กระทำเหมือนกับประเภทที่ 3 แต่ในประเภทนี้ผู้กระทำคือ “กบกินเดือน”(F) ซึ่งไม่ใช่พระราหูเหมือนประเภทที่ 3 อาจจะประกอบไปด้วย “BDEF” หรือ “F” อย่างเดียวก็ได้เช่นกัน แต่เรื่องทั้ง 4 ประเภทจะเริ่มต้นและจบอย่างเดียวกันคือ เริ่มต้นด้วย A (ความสัมพันธ์ของตัวละครในเรื่อง) และจบด้วย H (ธรรมเนียมนิยมในการช่วยเหลือพระอาทิตย์พระจันทร์)

มีข้อสังเกตว่า ประเภทโครงเรื่องในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสทั้ง 4 ประเภทข้างต้น จะมีความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางคติความเชื่อด้านศาสนาของคนไทยเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือเชื่อมโยงกับตำนานในแต่ละตำนานด้วย กล่าวคือ ตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไทยซึ่งส่วนมากจะได้รับอิทธิพลทางความคิดจากแนวคิดของอินเดียประเทศ ทั้งนี้เพราะกลุ่มคนไทยส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะอยู่ใน อินเดีย จีน พม่า ลาว เวียดนาม หรือในประเทศไทย รากฐานส่วนใหญ่ของวัฒนธรรมก็จะมาจากอินเดียเป็นหลัก ดังนั้น คติความเชื่อทั้งในลัทธิศาสนาที่มาจากอินเดีย ไม่ว่าจะเป็นพราหมณ์-ฮินดู หรือพุทธศาสนา และคติความเชื่อในศาสนาดั้งเดิมของชนชาติไทย (spirit) จึงปะปนกันอยู่จนยากที่จะแยกออกจากกันได้ เพื่อให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงจะขอก้าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทโครงเรื่องของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสกับคติความเชื่อทางศาสนาของชนชาติไทย

4.7 ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทโครงเรื่องในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสกับคติความเชื่อทางศาสนาของชนชาติไทย

ตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไทยที่นำมาศึกษาทั้ง 62 ตำนานนี้ จะเห็นได้ว่า ตำนานของคนไทยแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอนุภาคตัวละครหรือตัวละคร แต่ในความแตกต่างก็ยังมีเหมือนคล้ายกัน กล่าวคือ มีพฤติกรรมที่คล้าย ๆ กัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกัน เช่น มีเรื่องราวทะเลาะวิวาทกัน หรือพี่น้องไปเยี่ยมเยียนกัน หรือมีตัวละครที่ขึ้นไปกลืนกินพระอาทิตย์และพระจันทร์ ซึ่งอาจจะเป็น “กบ” หรือ “พระราหู” ก็ได้ ทั้งหมดนี้ เป็นที่มาของการเกิดสุริยคราสและจันทรคราสในคติความเชื่อของคนไทย ซึ่งถือเป็นลักษณะจุดเน้นพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละครของแต่ละตำนานที่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะ ถึงคม

ของกลุ่มชนชาติไทยเป็นสังคมที่มีการแลกเปลี่ยนผสมผสาน มีการติดต่อค้าขาย หรือแต่งงานข้ามกลุ่ม กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ทั้งเชิงการค้าและเครือญาติ หรือเป็นบ้านพี่เมืองน้องในกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไท (Tai) ด้วยกัน ซึ่งถือเป็นชนชาติหนึ่งที่มีความเหมือนกันทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และประวัติศาสตร์สังคมที่เกี่ยวข้องเชื่อมต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ถึงแม้จะมีถิ่นที่อยู่กระจัดกระจายในหลายประเทศก็ตาม

อนึ่ง ความแตกต่างและเหมือนกันของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของคนไทย แต่ละกลุ่ม ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประเภทโครงเรื่องในตำนานกับคติความเชื่อทางศาสนาของคนไทย ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์สังคมไทยที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาตั้งแต่อดีต

จากการศึกษาด้านานสุริยคราสและจันทรคราสตำนานต่าง ๆ ของชนชาติไทย ผู้วิจัยเห็นพ้องกับทัศนะของ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ว่า ความเชื่อเรื่อง “กบกินเดือน” คงจะมีมาก่อนความเชื่อเรื่อง “ราหู” ของอินเดีย และน่าจะเป็นคติความเชื่อเก่าแก่ของชนชาติไทย ดังจะเห็นได้จากคนไทยที่อยู่ทางภาคเหนือและภาคอีสาน รวมทั้งคนไทยที่อยู่นอกประเทศไทยยังคงมีคติความเชื่อเรื่องกบกินเดือนปรากฏอยู่ ถึงแม้คติความเชื่อของคนไทยส่วนใหญ่จะเปลี่ยนไปแล้วก็ตาม สืบเนื่องมาจากการผสมผสานแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยกับกลุ่มชนชาติอื่น ๆ แต่ร่องรอยที่หลงเหลือให้เห็นก็คือ ชื่อเรียกเหตุการณ์ว่า “กบกินเดือน”

ส่วนตำนานที่มีเรื่องของการทะเลาะกันหรือการ ไปเยี่ยมเยือนกันของตัวละครและตำนานที่มีตัวละครเป็นพระราหู ผู้วิจัยเห็นว่าล้วนแต่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิทางศาสนาที่มาจากอินเดียทั้งสิ้น ดังจะขอแจกแจงรายละเอียดให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจะนำเสนอในรูปแบบของตารางแสดงคติความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยกับคติที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาอื่น ดังตารางที่ 4.5

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พี่น้องทะเลาะกัน หรือพี่น้องไปเยี่ยมเยียนกันอยู่ในคำรับคำราชของพุทธศาสนา ไม่ว่าจะ เป็น คัมภีร์ อนาคตวงศ์ตำนานธำมณา คัมภีร์ไตรภูมิโลกวิจิตร หรือ จันทมาตชาดก ซึ่งเป็นชาดกนอกนิบาต ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรื่องปัญญาสาชด และกลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจาก คติทางศาสนาพราหมณ์ นั่นคือ ตำนานสุริยคราตและจันทรคราตที่มีแบบเรื่องราวมุขจินทร์ ซึ่ง เรื่องราวดังกล่าวมีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางศาสนาพราหมณ์ นั่นก็คือ เรื่องนารายณ์สิบปาง ซึ่งเป็น เทวดานานเรื่องหนึ่งที่แพร่หลายอยู่ในดินแดนแถบนี้มาเป็นเวลาช้านานแล้ว ด้วยเหตุนี้เอง ศาสนาจึงเป็นกลไกสำคัญ ในการรักษาคติความเชื่อเกี่ยวกับสุริยคราตและจันทรคราต ให้ยืนยงคง อยู่ตราบเท่าทุกวันนี้

4.8 ตำนานสุริยคราตและจันทรคราตในฐานะเครื่องบอกความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของ กลุ่มชนชาติไท

แม้เนื้อหาของตำนานสุริยคราตและจันทรคราต จะเป็นเพียงนิทานอธิบายเหตุเกี่ยวกับ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ แต่หากพิจารณาโดยอาศัยแบบเรื่องและอนุภาคที่ปรากฏในตำนาน สุริยคราตและจันทรคราตของกลุ่มคนไทยจะเห็นได้ว่า ตำนานดังกล่าวสามารถนำมาเป็นเครื่องมือ หรือวัสดุสำหรับการแบ่งเขตกลุ่มวัฒนธรรมของชนชาติไทได้ ดังนี้

4.8.1 แบบเรื่องพี่น้องทะเลาะหรือโกรธกัน ซึ่งมีสัญลักษณ์เป็น “B” จะพบแบบเรื่องนี้ใน ตำนานสุริยคราตและจันทรคราตของไทยภาค ไทได้คง ไทใหญ่ ไทจีน ไทลื้อ ไทขวนไทยภาค กลางและไทยภาคใต้ ซึ่งกลุ่มคนไทยดังกล่าวนี้ เป็นกลุ่มที่นับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท รวมทั้ง แบบเรื่องประเภทนี้ เป็นแบบเรื่องที่แพร่หลายในกลุ่มที่รับพุทธศาสนาตั้งที่ได้พิจารณาให้เห็นแล้ว ข้างต้น ถึงแม้จะปรากฏแบบเรื่องนี้ในการรับรู้ในกลุ่มคนไทยที่นับถือพุทธศาสนา แต่สิ่งหนึ่งที่ ผู้วิจัยพบก็คือ อนุภาคสามารถนำมาเป็นเครื่องบ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างตำนานสุริยคราตและ จันทรคราตกับกลุ่มวัฒนธรรมของคนไทยได้ ดังนี้

อนุภาค B2 (การแบ่งหรือทำอาหารใส่บาตร) จะพบในตำนานสุริยคราตและจันทรคราต ของไทยภาค ไทใหญ่ ไทจีน ไทลื้อ ไทขวน ซึ่งหมายถึงตำนานของคนไทยที่อาศัยอยู่ในแถบรัฐ อัสสัม รัฐฉาน เชียงตุง ติบสองปันนา และถ่านนา มีเรื่องของพี่น้องทะเลาะกันเพราะเรื่องการทำ อาหารใส่บาตร สะท้อนให้เห็นว่า แบบเรื่องหนึ่งที่ปรากฏในการรับรู้ของคนไทยที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดีย ในเขตรัฐฉานและเชียงตุงในสหภาพพม่า ตอนใต้ของจีนคือติบสองพันนา ตอนเหนือของประเทศไทย มีคติความเชื่อว่าตำนานสุริยคราตและจันทรคราตเกิดจากเรื่องพี่น้อง ทะเลาะกันเพราะเรื่องการทำอาหารใส่บาตร

มีข้อสังเกตว่า แบบเรื่องพี่น้องทะเลาะกัน ยังมีปรากฏในการรับรู้ของคนไทยภาคกลาง และไทยภาคใต้ แต่ทั้งนี้แบบเรื่องของคนไทยภาคกลางและภาคใต้อีกก็ยังมีความแตกต่างจากกลุ่มคนไทยที่อยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทยและนอกประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากอนุภาคที่ปรากฏในการรับรู้ของคนไทยภาคกลางและภาคใต้จะเป็น B1 ซึ่งเป็นเรื่องของกาแย่งอาหารใส่บาตร ไม่ได้แย่งอาหารหรือเป็นเรื่องการทำอาหารใส่บาตร แสดงให้เห็นว่าคนไทยที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มคนไทยที่อยู่นอกประเทศ โดยเฉพาะในพม่า จีน และอินเดีย มากกว่าคนไทยภาคกลางและภาคใต้

4.8.2 แบบเรื่องพี่น้องไปเยี่ยมเยียนกัน สัญลักษณ์ที่แทนคำคือ "C" จะพบในตำนานของไทยวน ไทยอีสาน ไทยลาว และไทยภาคกลาง ทั้งที่เป็นข้อมูลลายลักษณ์และข้อมูลมุขปาฐะ มีข้อสังเกตว่าแบบเรื่องประเภทนี้จะปรากฏแพร่หลายในการรับรู้ของคนไทยลาว ถึงแม้ว่ากลุ่มคนไทยทั้ง 4 กลุ่มนี้จะมีตำนานที่ปรากฏอยู่ในการรับรู้ นอกเหนือจากแบบเรื่อง C ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นแบบเรื่อง B G หรือ F ซึ่งเป็นการนำเอาเรื่องราวที่รับรู้ในอดีตมาผสมผสานกับคติอื่น ๆ โดยเฉพาะคติทางศาสนาที่รับมาจากอินเดีย ดังนั้น จึงเกิดการแลกเปลี่ยนคิดแปลงหรือสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ทำให้ตำนานที่รับรู้ในอดีตนั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ความคิดเรื่องสุริยคราสและจันทรคราสว่า เกิดจากพี่น้องไปเยี่ยมเยียนกันของกลุ่มคนไทยลาวและไทยอีสาน อาจจะได้รับอิทธิพลทางความคิดความเชื่อมาจาก ปัญญาชาครค ซึ่งเป็นชาครคกอนอกนิบาตเรื่องจันทนชาครค ทั้งนี้เพราะวรรณกรรมเรื่องนี้กล่าวถึงเรื่องราวของตัวละครเอกคือ จันทรคราสและสุริยคราส ทั้งสองเป็นพี่น้องกันและได้พลัดพรากจากกัน ซึ่งในตอนท้ายเรื่องทั้งสองได้กลับมาเยี่ยมเยียนกัน อันเป็นวรรณกรรมชาครคได้รับความนิยมนแพร่หลายในประเทศไทยลาวดังที่ได้อธิบายมาแล้วในหัวข้อข้างต้น

อนึ่ง หนังสือผูกที่ตีบทคมจากประเทศลาวหรือล้านช้างมาสู่อีสานนั้น เป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างที่ทำให้ดินแดนทั้งสองมีวรรณกรรมที่อยูในการรับรู้หลาย ๆ เรื่องร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมคำสอน นิทานชาครค หรือนิทานชีวิต รวมทั้งมีลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมด้านภาษาที่ยากจะแยกออกจากกันได้ ซึ่งอาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งให้ชัดเจนและเข้าใจยิ่งขึ้นว่า ทั้งสองดินแดนนี้มีลักษณะเป็นบ้านพี่เมืองน้องกันมาตั้งแต่อดีต จึงทำให้มีวัฒนธรรมหลาย ๆ อย่างเหมือนกัน รวมทั้งตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่มีแบบเรื่องพี่น้องไปเยี่ยมเยียนกันด้วย

4.8.3 แบบเรื่องกบกินเดือนและกบกินตะวัน มี F เป็นสัญลักษณ์แทนค่าเหตุการณ์ในเรื่อง จะพบว่า แบบเรื่อง F จะมีลักษณะคล้ายกับแบบเรื่อง B (พี่น้องทะเลาะกัน) ทั้งนี้เพราะในแบบเรื่อง F อาจจะมีแบบเรื่อง B และ G ปรากฏอยู่ด้วยได้เช่นกัน ดังนั้นการที่จะนำเอาแบบเรื่อง F มาเป็นหลักในการพิจารณาหาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนไทย ก็อาจจะไม่ได้คำตอบที่ชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่า อนุภาคที่ปรากฏในแบบเรื่องกบกินเดือนและกบกินตะวัน (F) สามารถนำมาพิจารณาในประเด็นดังกล่าวนี้ได้ ดังนี้

อนุภาคกบตัวหนึ่งเหาะ/ป็น/ไต่ขึ้นไปกินเดือนกินตะวัน (F1) จะพบในตำนานของกลุ่มไทยวน ไทยอีสาน ไทลาว ไทคำไทขาว เท่านั้น ซึ่งในแต่ละถิ่นอาจจะมีเรื่องเล่าแตกต่างกันออกไป เป็นต้นว่า ตำนานไทยวนตำนานที่ 3 มีเรื่องเล่าสั้น ๆ ว่า คำโบราณของไทยเหนือกล่าวว่า กบตัวหนึ่งเหาะขึ้นไปกัดเอาดวงอาทิตย์และดวงจันทร์เข้า จึงเป็นอุปราชา ส่วนตำนานไทยอีสานตำนานที่ 2 กล่าวว่า ตั้งแต่สมัยที่บ้านเมืองบ่กุ่มบ่มเย็น ฟ้าบ่คกฝนบ่ลงได้เกิดความแห้งแล้งในโลกมนุษย์เพราะแสงอาทิตย์แสงจันทร์ เพื่อให้ฟ้าฝนตกลงมา จึงได้มีกบขึ้นไปกินเดือน ส่วนในตำนานไทลาวตำนานที่ 9 และ 10 กล่าวตรงกันว่า ดวงจันทร์กำลังตกอยู่ในอันตราย ทั้งนี้เพราะกบกำลังพยายามจะมากินกินดวงจันทร์ ซึ่งถูกขวางอยู่ในท้องฟ้าและจะปล่อยให้โลกตกอยู่ในความมืด

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพิจารณาว่าตำนานกบกินเดือนตำนานที่เก่าที่สุดน่าจะเป็นตำนานของกลุ่มคนไทยคำไทขาวที่กล่าวถึงในยุคสร้างโลกว่า แต่ก่อนฟ้าดินอยู่ใกล้กัน แดนได้ส่งตะวัน 12 ดวง เดือน 12 เดือน ลงมาสู่โลกมนุษย์ ทำให้มีแสงสว่างอยู่ตลอดเวลา หาวนคืนบ่ได้ และทำให้น้ำแห้งแล้งไปหมด เวลานั้นยังมีคนกับกบเหลืออยู่ ในยุคนั้นสัตว์กับคนพูดจากรู้เรื่อง คนจึงบอกให้ตัวกบช่วยเหลือ โดยการให้ป็นขึ้นไปกินเดือนบนท้องฟ้าที่มีมากเกินไป แต่พอกบขึ้นไปกินเดือนก็เกิดความอว้อยจึงได้กินไปเกือบหมดเหลือดวงสุดท้าย คนเมืองถุ่มกลัวว่ากบจะกินเดือนหมดจึงได้ตีร้องหรือถ้องข้าวเพื่อเรียกตัวกบลงมา แต่กบก็หาฟังไม่จึงได้ขึ้นไปกินเดือนครบเท่าทุกวันนี้ มีข้อสังเกตว่า คติความเชื่อเกี่ยวกับสุริยคราสว่าเกิดจาก “หมีกินตะวัน” ของกลุ่มคนไทยคำไทขาวในเวียดนามอาจจะได้รับอิทธิพลทางความคิดเรื่องหมีกินตะวันมาจากตำนานของชาวจีน ซึ่งเป็นชาวเขาในจีนก็ได้ ทั้งนี้เพราะกลุ่มชนดังกล่าวก็มีคติเรื่องหมีกินตะวันเช่นกัน นอกจากนี้ในวัฒนธรรมโดยเฉพาะในวรรณกรรมของชาวจีนจะยกย่องให้ “หมี” เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นวีรบุรุษผู้กล้าหาญเข้มแข็ง ดังนั้นความเชื่อเรื่องหมีกินตะวันจึงอาจจะได้รับอิทธิพลมาจากจีนอีกทางหนึ่ง เพราะฉะนั้น คติความเชื่อดังเดิมของคนไทยจริง ๆ จึงน่าจะเป็นเรื่อง “กบกินเดือน” เพียงอย่างเดียว ดังที่ได้กล่าวเหตุผลมาแล้วข้างต้น

ในแบบเรื่อง F ยังมีอนุภาคที่สามารถนำมาพิจารณาได้อีกคือ อนุภาคกบบังแสงพระจันทร์ และพระอาทิตย์ ซึ่งจะพบในตำนานของกลุ่มไทได้คง ไทใหญ่ ไทจีน ไทลื้อ และไทขวน สะท้อนให้เห็นว่า คนไทที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำฉานในประเทศจีน หรือกลุ่มคนไทที่อาศัยอยู่ในรัฐฉาน และเชียงตุงในสหภาพพม่า หรือคนไทในสิบสองพันนาทางตอนใต้ของจีน และคนไทที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย จะมีคติเรื่องตัวกบไปบังแสงพระอาทิตย์แสงพระจันทร์

จากลักษณะพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวละครพบว่า คนไทยรับรู้ว่าสุริยคราสและจันทรคราสเกิดจากพระราหูบังแสงพระอาทิตย์และพระจันทร์ ซึ่งปรากฏแทรกในหนังสือเรื่อง ไครภูมิพระร่วง และ นารายณ์สิบปาง อันเป็นคัมภีร์ทางพุทธศาสนาและพราหมณ์-ฮินดู ดังนั้นคติเรื่องกบบังแสงอาทิตย์หรือแสงจันทร์ คนไททางตอนเหนือของประเทศไทยและคนไทที่อยู่นอกประเทศไทยกลุ่มดังกล่าวข้างต้นนั้น อาจได้รับแนวคิดไปพร้อมกับพุทธศาสนาก็ได้ ทั้งนี้เพราะกลุ่มไทได้คง ไทใหญ่ ไทจีน ไทลื้อ และไทขวน ล้วนเป็นกลุ่มคนไทที่นับถือศาสนาพุทธทั้งถิ่นและอิทธิพลของพุทธศาสนาที่คนไทนอกประเทศรับไปไม่ว่าจะเป็นกลุ่มไทได้คง ไทใหญ่ ไทจีน ไทลื้อ ล้วนได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนาจากอาณาจักรล้านนาหรือกลุ่มไทขวนทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือวรรณกรรมที่กลุ่มชนดังกล่าวมีร่วมกัน เพราะฉะนั้นชาวบ้านอาจนำเรื่องราวดังกล่าวไปปะปนผูกเรื่องเป็นนิทานขึ้นใหม่ ซึ่งร่องรอยคติความเชื่อดั้งเดิมที่เหลืออยู่คือ ชื่อเรียกเหตุการณ์ว่า “กบกินเดือน” หรือตัวละครในเรื่องที่เป็นตัว “กบ” ไม่ได้เป็น “ราหู” อย่างที่รับมาจากคติทางพุทธศาสนา ซึ่งความเชื่อดังกล่าวนี้อาจไม่ได้อยู่ในการรับรู้ของคนไทยภาคกลางและภาคใต้แล้ว แสดงให้เห็นว่าคนไทยทางตอนเหนือของประเทศไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนไทที่อยู่นอกประเทศไทยมากกว่าคนไทยภาคกลางและภาคใต้

4.8.4 แบบเรื่องราหูอมจันทร์ มีอักษร G เป็นสัญลักษณ์แทนคำเหตุการณ์ พบว่าแบบเรื่องประเภทนี้ เป็นแบบเรื่องที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากประเทศอินเดีย ทั้งที่เป็นพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ดังจะเห็นได้จากแบบเรื่องนี้ปรากฏปะปนอยู่บ้าง แต่ไม่มากเท่าวนนิก ซึ่งผู้วิจัยพบว่ามีอนุภาค “F1” คือ อนุภาคราหูอม หรือกลืน หรือกินจันทร์ จะพบมากในตำนานของกลุ่มไทภาคกลางและภาคใต้ในประเทศไทย ทั้งที่เป็นตำนานลายลักษณ์และมุขปาฐะ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชนแถบนี้มีความใกล้ชิดและผูกพันกับคติที่มาจากศาสนาฮินดู มากกว่ากลุ่มคนไทที่อยู่ทางตอนเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย รวมทั้งกลุ่มคนไทที่อยู่นอกประเทศไทยด้วย เพื่อให้เห็นภาพรวมที่แสดงถึงตำนานสุริยคราสและจันทรคราสในฐานะเป็นเครื่องบอกความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไท ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอโดยใช้แผนที่แสดงแบบเรื่องประเภทต่าง ๆ ของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไท เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมในดินแดนของชนชาติไท ดังแผนที่ที่ 4.6

จากแผนที่ข้างต้น เราจะพบว่าแบบเรื่องของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของคนไทแต่ละกลุ่ม สะท้อนให้เห็นระบบคิดของผู้คนในดินแดนแถบนี้ที่มีลักษณะร่วมและแตกต่างกันไป ซึ่งพิจารณาได้จากเครื่องหมายแทนค่าแบบเรื่อง 4 ประเภท คือ

1. แบบเรื่องพี่น้องทะเลาะวิวาทกันหรือโกรธกัน ซึ่งมีเครื่องหมาย ○ แทนค่าแบบเรื่อง ที่แพร่กระจายในดินแดนของคนไทกลุ่มต่าง ๆ จะพบมากในกลุ่มคนไททางซีกตะวันตก และทางตอนกลาง อันได้แก่ ไทพ่าเก ไทได้คง ไทใหญ่ ไทจีน ไทลื้อ และไทขวน แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวนี้ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากกว่ากลุ่มคนไททางซีกตะวันออก

2. แบบเรื่องพี่น้องไปเยี่ยมเยือนกันหรือแสดงความรักใคร่กัน มีเครื่องหมาย Δ แทนค่าแบบเรื่อง ที่แพร่กระจายในดินแดนของคนไทกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งจะพบมากในกลุ่มคนไททางซีกตะวันออก และบางส่วนของตอนกลางของดินแดนชนชาติไท อันได้แก่ ไทลาว ไทอีสาน ไทขวน และไทภาคกลาง แสดงให้เห็นว่า แบบเรื่องชนิดนี้นิยมแพร่หลายในกลุ่มคนไททางซีกตะวันออก เน้นเฉพาะกลุ่มคนไทที่นับถือพุทธศาสนาเท่านั้น นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มคนไทขวน ไทอีสาน และไทภาคกลาง นั้นก็มีความสัมพันธ์กันในฐานะที่เป็นคนไทยในประเทศไทยด้วยกันอีกด้วย

3. แบบเรื่องกบกินเดือนกบกินตะวัน มีเครื่องหมาย □ แทนค่าแบบเรื่อง ที่แพร่กระจายในดินแดนของคนไทกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งจะพบในกลุ่มไททางซีกตะวันออกเป็นส่วนมาก ไม่ว่าจะเป็นไทดำ ไทขาว ไทลาว ไทอีสาน และในกลุ่มไทขวน ซึ่งอยู่ในตอนกลางของดินแดนของชนชาติไท

4. แบบเรื่องราหูอมจันทร์ราหูอมพระอาทิตย์ มีเครื่องหมาย ☆ แทนค่าแบบเรื่อง ที่แพร่กระจายในดินแดนของคนไทกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งจะพบในกลุ่มคนไททางตอนใต้ของดินแดนไท อันได้แก่คนไทที่อยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มไทภาคกลางและไทภาคใต้

4.9 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามและความขัดแย้งที่ปรากฏในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไท

ในการวิเคราะห์ความหมายทางวัฒนธรรมที่ซ่อนเร้นอยู่ในตำนานแต่ละเรื่องนั้น เนื่องจาก Levi-Strauss ได้เคยใช้วิธีนำตำนานแต่ละเรื่องมาแยกแยะออกเป็นmytheme ซึ่งเป็นพฤติกรรมหรือเรื่องราวที่มีเนื้อหาประเภทเดียวกันในตำนานเรื่องนั้น ๆ หรือในตำนานต่าง ๆ ของตำนานเรื่องนั้น ๆ เช่น เจ้าชายฆ่ายักษ์ เทวดารับกับมนุษย์ ทั้งนี้เขาได้นำมาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ที่

เชื่อมโยงกันในแต่ละช่วงเหตุการณ์ หรือองค์ประกอบของตำนานเรื่องนั้น ๆ โดยพิจารณาหรือตั้งเกิดจากสิ่งที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ การจำแนกโดยอาศัยพื้นฐานดังกล่าวนี้ Levi-Strauss ใช้คำว่า "bundle of relations" คือกลุ่มหรือชุดของประโยคซึ่งมีความสัมพันธ์แบบเดียวกัน ซึ่งเขาเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้ อาจเป็นภาพสะท้อนให้เห็นความเป็นจริง ที่แฝงเร้นหรือเปิดเผยความคิดร่วมในวัฒนธรรมของกลุ่มชนได้

จากลักษณะดังกล่าว Levi-Strauss ได้วิเคราะห์ตำนานเรื่องอิติพิศ โดยเขานำตำนานเรื่องนี้ มาเขียนแยกออกเป็นประโยค ๆ โดยย่อ ๆ ให้เป็นประโยคที่สั้นที่สุด หลังจากนั้นจึงพิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ในประโยค แล้วจึงนำมาจัดเป็นกลุ่ม ๆ หรือชุด ๆ นั่นก็คือ mytheme หนึ่ง ๆ แล้วจึงดูว่า mytheme ต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างไร ทั้งนี้ Levi-Strauss ได้จัดเรียงไว้ให้อยู่ในแถวเดียวกัน โดยแบ่งตำนานเรื่องอิติพิศ ออกเป็น 4 แถว เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแถวทั้ง 4 แล้ว เขาสามารถนำไปสู่การอธิบายความหมายทางวัฒนธรรมที่ซ่อนอยู่ในตำนานได้ เพราะ mytheme ในบางแถวก็เป็นเรื่องของการปฏิเสธการกำเนิดมาจากมนุษย์ นั่นคือ การที่มนุษย์ยอมรับว่าตนเองเกิดมาจากพื้นดิน ซึ่งสะท้อนให้จากชื่อต่าง ๆ เช่น อิติพิศ ซึ่งหมายถึงผู้กำเนิดมาในโลกแบบคนพิการ ทั้งนี้เพราะไม่สามารถยึดให้ตรงขึ้นได้ บาง mytheme ก็เป็นการยืนยันว่ามีกำเนิดมาจากมนุษย์ แสดงให้เห็นว่า ตำนานเรื่องนี้เป็นเครื่องมือที่พยายามจะไขปริศนาว่า "มนุษย์เกิดจากอะไร" ระหว่างมนุษย์เกิดจากพื้นดิน หรือมนุษย์เกิดจากมนุษย์ด้วยกันเอง คือ พ่อ แม่ ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ ซึ่งเป็นคู่ ๆ ที่คู่เป็นคนละเรื่อง แต่เกิดการเชื่อมโยงหรือสัมพันธ์กันได้ เนื่องจากทั้งสองคู่เป็นความสัมพันธ์ของความขัดแย้ง

จากแนวความคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพยายามจะนำตำนานสุริยคราสและจันทรคราสมาจัดจำแนกออกเป็น mytheme เพื่อจะนำไปอภิปรายให้เห็นความหมายทางวัฒนธรรมของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไทย ที่สะท้อนให้เห็นพัฒนาการทางความคิดความเชื่อของคนไทย เมื่อนำตำนานสุริยคราสและจันทรคราสมาจัดจำแนกเป็นกลุ่มหรือที่เรียกว่า mytheme แล้วพบว่า สามารถแยกตำนานสุริยคราสและจันทรคราสออกได้เป็น 4 mytheme ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 แถว โดยจะขอนำเสนอในรูปของตาราง 4 ตารางตามแบบเรื่องของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไทยแต่ละแบบ ดังนี้

* เนื้อเรื่องย่อตำนานเรื่องอิติพิศ และการแบ่งตำนานออกเป็น 4 แถว ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในบทที่ 2 แล้ว

ตารางที่ 4.2 แสดง mytheme ในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่เกิดจากกบกินเดือน/กบกินตะวัน โดยยึดจำนวนของกลุ่มไทคำไทยว่าเป็นหลักในการพิจารณา ทั้งนี้เพราะตำนานตำนานดังกล่าวนี้ยังมีกลิ่นอายของคติความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการนับถือบูชาธรรมชาติที่ชัดเจนกว่ากลุ่มอื่น ๆ และยังไม่มียุคหรือระบบความเชื่อจากศาสนาอื่นมาเจือปนแต่อย่างใด ตารางที่ 4.3 แสดง mytheme ในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่เกิดจากพี่น้องทะเลาะกัน หรือแกล้งกัน ซึ่งเป็นตำนานที่ปรากฏอยู่ในคติทางพุทธศาสนา ตารางที่ 4.4 แสดง mytheme ในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่เกิดจากพี่น้องไปเยี่ยมเยือนหรือแสดงความรักใคร่กัน ซึ่งเป็นตำนานที่ปรากฏอยู่ในคติทางพุทธศาสนาอีกเช่นกัน และตารางที่ 4.5 แสดง mytheme ในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่เกิดจากราหุอมจันทร์/ อาทิตย์ ซึ่งเป็นตำนานที่ปรากฏอยู่ในคติทางศาสนาฮินดู

ถ้าหากเหตุผลของการจัดกลุ่มตามลำดับข้างต้นนั้น เพื่อให้เห็นพัฒนาการในด้านแนวความคิดของคนไทย ที่สะท้อนจากตำนานสุริยคราสและจันทรคราส ทั้งนี้เพื่อค้นหาคำตอบที่แฝงเร้นอยู่ในความคิดดั้งเดิมของคนไทย และที่ได้ปรับเปลี่ยนเมื่อได้รับอิทธิพลพุทธศาสนา หรือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู หรือความคิดที่ได้มีการตีบทอดจากคติความเชื่อดั้งเดิมมาสู่คติพุทธศาสนา หรือศาสนาพราหมณ์ โดยจะพิจารณาไปแต่ละแนวเป็นกลุ่ม ๆ ตามความสัมพันธ์ในลักษณะคู่ตรงข้าม ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.2 แสดง mytheme ในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่เกิดจากกบกินเดือน/ตะวัน

ความมืด	พระอาทิตย์พระจันทร์	กบ	ความสว่าง
		น้ำท่วมโลก ทำให้มนุษย์ได้รับความเดือนร้อน	
	แถบได้ตั้งตะวัน 12 ดวงและเดือน 12 ดวงมาสู่โลกมนุษย์ทำให้น้ำแห้งจนแห้ง		
			ตะวันและเดือนมากเกินไปทำให้หาวันหาคืนไม่ได้ เพราะมีแสงสว่างทั้งวันทั้งคืน ทำให้มนุษย์ได้รับความเดือนร้อน
		มนุษย์ให้กบขึ้นไปกินเดือนกินตะวันเพื่อให้แสงสว่างลดน้อยลง	
กบกลืนกินเดือน/ตะวัน ทำให้โลกมืด			
		มนุษย์กลัวกบจะกินเดือน/ตะวันไปจนหมด ทำให้โลกไม่มีแสงสว่าง จึงได้ทำการช่วยเหลือ โดยการให้หญิงสาวไป "ตีร้องกลิ้งข้าว "	
			ตะวันและเดือนยังคงให้แสงสว่างแก่โลกต่อไป

ตารางที่ 4.3 แสดง *mytheme* ในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่เกิดจากที่น้องทะเลาะกัน

ความมืด	พี่	น้อง	ความสว่าง
	พี่คือพระอาทิตย์กับ พระจันทร์แย่งชิง ภาชนะหรือข้าวดี ๆ ไปใส่บาตร		
		น้องคือพระราหูได้ ภาชนะหรือข้าวไม่ดี/ ไหม้ไปใส่บาตร ทำให้ โกรธแค้นที่ทั้งสองคน	
	ที่ทั้งสองอธิษฐานให้ ได้เกิดเป็นพระอาทิตย์ และพระจันทร์คอยให้ แสงสว่างแก่โลก มนุษย์		
		น้องอธิษฐานให้ได้เกิด เป็นพระราหู/ กบ ค่อย ก่กั้นแก่งหรือกั๊กั้น ที่ทั้งสอง	
พระราหู/กบคอยแก่ง บังแสงพระอาทิตย์ และพระจันทร์ ทำให้ โลกมืดมิดไป			
			พระอาทิตย์ และพระ จันทร์ได้ไปขอพรพระ พุทธเจ้าให้รอดพ้นจาก พระราหู/กบ จึงได้มี แสงสว่างให้กับโลก ต่อไป

ตารางที่ 4.4 แสดง mytheme ในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่เกิดจากพี่น้องไปเยี่ยมเยียนกัน

ความมืด	พี่	น้อง	ความสว่าง
		พระจันทร์เป็นน้อง พลัดพรากจากพระ อาทิตย์ซึ่งเป็นพี่ ด้วย ความคิดถึงกันจึงได้ ออกติดตามหากัน	
	เมื่อพระอาทิตย์พบกับ พระจันทร์ ทั้งสองจึง ได้เข้าไปกอดกัน / พุด จากตามไถ่กัน		
เมื่อทั้งสองที่น้องกอด กันหรือพุดจากตามไถ่ หรือเข้าไปใกล้ ๆ กัน ทำให้แสงของทั้งสอง บังกันจึงเกิดเป็นอุป- ราคาขึ้น			
			แต่เกิดความคิดได้ไม่ นานทั้งสองก็ต้องแยก ออกจากกัน เพราะ มนุษย์ดีเกราะเกาะไม้ เดือน สติให้พระ อาทิตย์พระจันทร์ทำ หน้าที่ของคนต่อไป

ตารางที่ 4.5 แสดง *mytheme* ในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่เกิดจากราหุมจันทร์/อาทิตย์

ความมืด	พระอาทิตย์พระจันทร์	ราหู	ความสว่าง
		อสุราราหุปลอมตัวเข้ามาคืบกินน้ำอมฤตในชุมนุมของเทพ	
	พระอาทิตย์และพระจันทร์ นำเรื่องที่พระราหุปลอมตัวเข้ามาไปแจ้งแก่พระนารายณ์		
		พระราหุถูกลงโทษจนทำให้ตัวขาดเป็นสองท่อน เป็นเหตุให้โกรธแค้นพระอาทิตย์และพระจันทร์	
พระราหูแค้นพระอาทิตย์และพระจันทร์ โดยการฮ้ำปากรอกกินกินพระอาทิตย์และพระจันทร์เมื่อโคจรเข้ามาใกล้ ทำให้โลกมืดไป			
	การที่พระราหูไม่สามารถกลืนกินพระอาทิตย์พระจันทร์ได้ถาวรเพราะตัวพระราหูขาดครึ่ง		
			แสงสว่างของโลกมนุษย์จึงยังคงอยู่ตราบนานเท่านาน

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า แถวที่ 1 และแถวที่ 4 คือ โครงสร้างของความมืด-ความสว่าง ซึ่งเราจะเห็นว่าแถวแรก เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมหรือเหตุที่ทำให้เกิดสุริยุคราสและจันทรคราสขึ้น กล่าวคือ ในตารางที่ 4.2 จะพบว่าเกิดจากบปเป็นผู้มา “กฉินกิน” พระอาทิตย์และพระจันทร์ไป ส่วนในตารางที่ 4.3 เกิดจากการ “นถัง” บังแสงอาทิตย์และจันทร์ โดยราหูหรืออาทิตย์และจันทร์แก้งบังกันเอง ซึ่งทำให้โลกมืด ตารางที่ 4.4 เกิดจากการไป “เยียมเยียนฉานไถ่กัน” แสงจึงบังกันทำให้โลกเกิดความมืดมนขึ้น ส่วนตารางที่ 4.5 พบว่า เกิดจากพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นราหูมา “กฉินกิน” พระอาทิตย์และพระจันทร์ไป

ในแถวที่ 4 เป็นโครงสร้างของความสว่างซึ่งเป็นที่ตรงข้ามกับความมืด หากแทนค่าสัญลักษณ์พฤติกรรมด้านคิดด้วยเครื่องหมาย “+”(บวก) และด้านไม่คิดหรือร้ายด้วยเครื่องหมาย “-”(ลบ) เราจะพบว่าเรื่องความสว่างในตอนแรกซึ่งปรากฏอยู่ในตารางที่ 4.2 จะเป็น “-” (ลบ) ดังจะเห็นได้จากในเนื้อเรื่องตำนานสุริยุคราสและจันทรคราสของกลุ่มไทคำไทขาว ซึ่งอธิบายไว้ว่า “แดนส่งพระอาทิตย์และพระจันทร์ลงมายังเมืองลุ่มอย่างละ 12 ควง ทำให้มนุษย์โลกได้รับความเดือนร้อน ทั้งนี้เพราะไม่มีกลางวันกลางคืน ทำให้โลกร้อนเพราะมีแสงสว่างมากเกินไป” หลังจากที่กบขึ้นไปกินเดือนกินตะวันจนกระทั่งเหลือดวงสุดท้าย ความสว่างของพระอาทิตย์และพระจันทร์จึงเปลี่ยนสถานภาพกลายเป็นสิ่งที่ให้คุณ นั่นก็คือ “+” (บวก) แทน ส่วนในตารางที่ 4.3, 4.4 และ 4.5 พบว่าโครงสร้างของความสว่างในตารางดังกล่าวเหล่านี้ มีลักษณะเป็น “+” (บวก) เพียงอย่างเดียว

ลักษณะเช่นนี้อาจพิจารณาได้ว่า ตำนานสุริยุคราสและจันทรคราสที่รับเข้ามาใหม่นั้นไม่ว่าจะเป็นคติทางพุทธศาสนาหรือพราหมณ์-ฮินดู การลำดับเหตุการณ์ในเรื่องตำนานสุริยุคราสและจันทรคราสในคติเหล่านี้ได้กลายหรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมแล้ว ดังจะเห็นไม่มีคติหรือแนวความคิดที่ว่า ความสว่างที่มีจำนวนมากเกินไป (แดนได้ส่งพระอาทิตย์และพระจันทร์ลงมายังโลกมนุษย์อย่างละ 12 ควง) จะก่อให้เกิดความเดือนร้อนหรือให้โทษแก่มนุษยชาติได้ แสดงให้เห็นว่าเนื้อเรื่องหรือคำอธิบายเกี่ยวกับเหตุการณ์สุริยุคราสและจันทรคราสใน “ช่วงต้นหาย แต่ช่วงท้ายยังเหลืออยู่” กล่าวคือ ในตอนต้นเรื่องของตำนานสุริยุคราสและจันทรคราสในคติความเชื่อดั้งเดิมเดือนกับตะวันซึ่งมีมากเกินไป จนก่อให้เกิดความเดือนร้อนแก่มนุษย์โลก ซึ่งหลังจากนั้นมนุษย์ก็ได้ส่งกบขึ้นไปกินเดือนกินตะวัน เพื่อให้คลายความร้อนลง ดังนั้น บทบาทของกบในตอนต้นเรื่องจึงมีฐานะเป็นผู้รักษาสมดุลทางธรรมชาติให้แก่มนุษย์ แต่หลังจากนั้นกบได้กินเดือนกินตะวันไปเกือบหมด ซึ่งเป็นสาเหตุของการทำให้แสงสว่างดับไป นั่นก็คือการเกิดสุริยุคราสและจันทรคราส บทบาทของกบจึงได้แปรเปลี่ยนไปกลายเป็นผู้ทำลายแสงสว่าง ซึ่งหากย้อนกลับมาพิจารณา

เนื้อเรื่องของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอื่น จะพบคำอธิบายเหตุเฉพาะช่วงท้าย ๆ เท่านั้น ซึ่งกบมีบทบาทเป็นผู้ทำลายแสงสว่าง เพื่อให้เห็นพัฒนาการโครงสร้างของความสว่าง ที่อยู่ในระบบความคิดของคนไทยชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงจะแสดงให้เห็นในรูปของตาราง ดังนี้

**ตารางแสดงพัฒนาการลักษณะโครงสร้างความสว่างในตำนานสุริยคราสและจันทรคราส
ของคนไทย**

คติความ เชื่อ ช่วง เหตุการณ์	คติความเชื่อดั้งเดิม (กบกินเดือน/คะวัน)	คติในศาสนาพุทธ (พี่น้องทะเลาะ, เข็มเขื่อน)	คติในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (ราหูอมจันทร์/อาทิตย์)
ช่วงคืน	-	0	0
ช่วงท้าย	+	+	+

หมายเหตุ : 0 หมายถึง ไม่ปรากฏลักษณะใด ๆ

- หมายถึง มีลักษณะที่เป็นโทษ

+ หมายถึง มีลักษณะที่เป็นคุณ

มีข้อสังเกตว่า ในช่วงสุดท้ายแถวที่ 4 ของทุกตาราง จะกล่าวถึงการดำรงอยู่ของความสว่างนั่นคือ พระอาทิตย์และพระจันทร์ ซึ่งอธิบายว่า ทำไมสุริยคราสและจันทรคราสจึงไม่เกิดขึ้นถาวรหรือเกิดขึ้นชั่วขณะใดขณะหนึ่ง กล่าวคือ ตารางที่ 4.2 และ 4.4 มีแนวความคิดว่า การที่สุริยคราสและจันทรคราสไม่เกิดขึ้นถาวร เพราะมนุษย์เป็นผู้ช่วยเหลือพระอาทิตย์และพระจันทร์หรือความสว่างให้คงอยู่ โดยการ “ตีเกราะเคาะไม้” หรือ “ตีร้องก้องข้าว” ขับไล่ถึงชั่วร้ายที่มากถกถกความสว่างไป ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากระบบคิดในคติความเชื่อดั้งเดิมและคติทางพุทธศาสนา มีข้อสังเกตว่า ผู้ช่วยเหลือในคติความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยจะเป็น “เทพหญิง (หญิงสาว)” ส่วนในตารางที่ 4.4 ผู้ช่วยเหลือจะไม่ระบุเพศแต่อย่างใด ซึ่งหมายถึงช่วยได้ทั้งหญิง-ชาย ส่วนตารางที่ 4.3 ผู้ช่วยเหลือพระอาทิตย์พระจันทร์จะเป็นพระพุทธรูปเจ้าแทน ซึ่งเป็นคติความเชื่อในพุทธศาสนาอีกแบบเรื่องหนึ่ง และสุดท้ายตารางที่ 4.5 ผู้ช่วยเหลือที่ทำให้พระอาทิตย์พระจันทร์รอดพ้นจากการถกถกเข้าไปในท้องของพระราหูอย่างถาวรนั่นคือ “พระนารายณ์” ทั้งนี้เพราะเป็นผู้ใช้จักรขว้างไปตัดร่างพระราหูขาดออกเป็น 2 ท่อน ราหูจึงถกถกพระอาทิตย์และพระจันทร์ไม่ได้

จากลักษณะดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าบทบาททางเพศของผู้ช่วยเหลือในเหตุการณ์ศรัทธา และจันทรศรัทธาได้เปลี่ยนไปเป็นตรงข้าม จากหญิงเป็นชาย (หญิง \Rightarrow ชาย) เพื่อให้เห็นพัฒนาการทางด้านแนวคิดของคนไทยเกี่ยวกับโครงสร้างของความสว่างที่เกิดจากตัวละคร ซึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือพระอาทิตย์และพระจันทร์ อันเป็นลักษณะพัฒนาการของตัวละครและพฤติกรรมในการช่วยเหลือพระอาทิตย์และพระจันทร์ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงจะแสดงให้เห็นในลักษณะของตาราง ดังนี้

ตารางแสดงพัฒนาการด้านความคิดเกี่ยวกับผู้ช่วยเหลือพระอาทิตย์และพระจันทร์ของคนไทย

คติความเชื่อดั้งเดิม (กบดินเดือน/กบดินตะวัน)	คติในศาสนาพุทธ (การทะเลาะ/เย็บเย็บกัน)	คติในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (ราหูอมจันทร์/ราหูอมอาทิตย์)
มนุษย์ (เพศหญิง) ↓ การตีรังกัดองข้าว	มนุษย์ / พระพุทธเจ้า (ทั้งชาย-หญิง)/(เพศชาย) ↓ ตีเกราะเคาะไม้, ให้คาถาขับไล่ ถึงชั่วร้าย	พระนารายณ์ (เพศชาย) ↓ ใช้จักรตัดร่างราหูขาดเป็น 2 ท่อน

ลักษณะดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า ในคติความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยนั้น มนุษย์และธรรมชาติอยู่ร่วมกันในระบบเกื้อกูล ทั้งสองฝ่ายให้ดูแลแก่กัน ดังจะเห็นได้จากธรรมชาติให้ปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตแก่มนุษย์ ไม่ว่าจะเป็น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ก็ต้องเป็นผู้ดูแลรักษาธรรมชาติ ดำเนินในคติความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยที่ระบุว่ามีการตีเกราะเคาะไม้ช่วยขับไล่ถึงชั่วร้ายจึงสะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์พยายามช่วยรักษาสมดุลให้ธรรมชาติ เมื่อพระอาทิตย์หรือพระจันทร์ถูกบดบัง ดำเนินในคติพุทธศาสนาบางตำนานก็ยังคงเรื่องการตีเกราะเคาะไม้เพื่อช่วยเหลือธรรมชาติ และบางตำนานยังได้เพิ่มเติมว่าพระพุทธเจ้าให้คาถาแก่พระอาทิตย์และพระจันทร์เพื่อสวดขับไล่ราหู ในแง่นี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้ในตำนานที่ได้รับอิทธิพลพุทธศาสนาในเชิงโครงเรื่อง ก็ยังคงเรื่องการพยายามรักษาสมดุลให้ธรรมชาติ

ส่วนคู่ตรงข้ามและความขัดแย้งในแถวที่ 2 และแถวที่ 3 เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับการที่มีสิ่งมาทำให้เกิดความมืดมนหม่นหมองแก่พระอาทิตย์และพระจันทร์ หรือที่เรียกว่าสุริยคราสและจันทรคราส อันได้แก่ “กบ และ ราหู” ซึ่งเป็นตัวละครที่มากลืนกิน หรือมาบังแสงสว่างของพระอาทิตย์และพระจันทร์ไปจนทำให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น หากพิจารณาให้ลึกซึ้ง เราจะพบว่า ตัวละครในแถวที่ 2 จะเป็นพระอาทิตย์และพระจันทร์ ที่หมายถึงดวงสว่างในระบบสุริยจักรวาลที่ให้แสงสว่างแก่โลก และในแถวที่ 3 จะเป็นรูปสัตว์ที่เป็นผู้ทำให้เกิดเหตุการณ์สุริยคราสและจันทรคราสขึ้น นั่นก็คือ “กบ” ซึ่งเป็นผู้มากลืนกินพระอาทิตย์และพระจันทร์ไป ส่วนในคติความเชื่อของพุทธศาสนา ในตารางที่ 4.3 และ 4.4 พบว่า มีตัวละครหลักอยู่ 3 ตัวเช่นกัน นั่นคือในแถวที่ 2 จะเป็นพระอาทิตย์และพระจันทร์ และแถวที่ 3 จะเป็นตัวที่มากลืนกินหรือบังแสงสว่างของพระอาทิตย์และพระจันทร์นั่นคือ “ราหู และ กบ”

มีข้อสังเกตว่า ตัวละครในแถวที่ 2 ซึ่งหมายถึงพระอาทิตย์และพระจันทร์นั้นหากพิจารณาย้อนกลับไปดูในตารางที่ 4.2 จะพบว่า พระอาทิตย์และพระจันทร์มีสถานภาพเป็นกลุ่มดวงดาวที่ปรากฏอยู่ในระบบสุริยจักรวาล แต่ในตารางที่ 4.3 และ 4.4 ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากธรรมชาติเป็นบุคลาธิษฐานของธรรมชาติ หรือเปลี่ยนแปลงให้เป็นคนหรือเป็นเทพ กล่าวคือ ในช่วงต้นของเนื้อเรื่องจะเป็นมนุษย์ที่เป็นพี่น้องกัน ชื่ออาทิตย์และจันทร์ แต่หลังจากนั้นเมื่อทั้งสองหายไปจึงได้กลับชาติมาเกิดเป็นพระอาทิตย์และพระจันทร์ที่อยู่ในระบบสุริยจักรวาล

อนึ่ง ตัวละครแถวที่ 3 ในตารางที่ 4.3 และ 4.4 ซึ่งหมายถึง “ราหูและกบ” ก็เป็นมนุษย์เช่นเดียวกับอาทิตย์และจันทร์ ทั้ง 3 คนเป็นพี่น้องกัน ส่วนในแถวที่ 2 และแถวที่ 3 ของตารางที่ 4.5 เป็นสุริยคราสและจันทรคราสที่เกิดจากราหูนอมจันทร์/อาทิตย์ ตัวละครในเรื่องได้กลายมาเป็น “เทพ” ทั้งหมด มีข้อสังเกตว่าไม่มีคติเรื่อง “กบ” อยู่เลย ทั้งนี้อาจพิจารณาได้ว่าเรื่องราวดังกล่าวนี้เป็นคติที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงมาจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งไม่ใช่การสร้างสรรค์ของคนไทย ทั้งนี้เพราะคติเรื่องราหูนอมจันทร์อมพระอาทิตย์ ซึ่งเกิดในลักษณะของเทวดานานในคติฮินดูนั้นมีอยู่ในการรับรู้ของคนในแถบนี้มาช้านานแล้ว ไม่ว่าจะเป็น ไทย ลาว พม่า เขมร มาเลเซีย หรือ อินโดนีเซีย

จากลักษณะดังกล่าวข้างต้น เราจะพบว่าบทบาทและสถานภาพของตัวละครในเรื่องได้กลายหรือเปลี่ยนแปลงไป แต่อย่างไรก็ตามในคติความเชื่อของคนไทยหลาย ๆ กลุ่มก็ยังมีกลิ่นอายหรือร่องรอยของคติความเชื่อดังเดิมปรากฏอยู่ โดยเฉพาะในคติทางพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นลักษณะของพัฒนาการด้านบทบาทและสถานภาพของตัวละครที่ปรากฏในตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไทยชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงจะแสดงให้เห็นในรูปของตาราง ดังนี้

ตำนานที่ได้รับอิทธิพลจากคติทางพุทธศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่าพัฒนาการของเรื่องราวดังกล่าวนี้ ซึ่งมีร่องรอยของระบบความเชื่อดั้งเดิมของคนไทแฝงเร้นอยู่ เช่น การกตายนามของตัวละคร กล่าวคือ ในตำนานสุริยคราสและจันทร์คราสตำนานดั้งเดิมของกลุ่มไทดำไทขาวนั้น จะพบว่า มีตัวละครหลัก ๆ อยู่ 3 ตัว คือ เดือน ตะวัน และกบ ตำนานในตำนานที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดทางพุทธศาสนา ตัวละครหลัก ๆ ก็มีอยู่ 3 ตัว เช่นเดียวกัน แต่บทบาทและสถานภาพของตัวละคร เปลี่ยนไป กล่าวคือ มี พระอาทิตย์ พระจันทร์ และพระราหู ซึ่งทั้ง 3 ตัว เป็นพี่น้องกัน และเป็นมนุษย์ ซึ่งบางตำนานอาจเป็นการกตายนในลักษณะของการใช้เป็นชื่อคนแทน เช่นใน ตำนานของกลุ่มไทลื้อตำนานที่ 3 และตำนานที่ 7 ซึ่งทั้ง 3 เป็นพี่น้องกัน คนหนึ่งชื่อ “ดีด” คนที่สองชื่อ “จัน” คนที่สามชื่อ “ราหู” แต่หลังจากที่ทั้งสามได้ตายไปแล้ว จึงได้กลับชาติมาเกิดเป็นพระอาทิตย์ พระจันทร์ ที่เป็นพลังงานแสงสว่างให้แก่โลก และอีกคนเกิดเป็นพระราหู ซึ่งบางตำนานคนไทย บางกลุ่มอาจอธิบายว่า “พระราหูเกิดเป็นกบ” เป็นต้น

จากลักษณะดังกล่าวอาจพิจารณาได้ว่า เรื่องราวหรือคำอธิบายเกี่ยวกับเหตุการณ์สุริยคราส และจันทร์คราสในระบบความเชื่อดั้งเดิมของคนไท นั้นคือเรื่อง “กบกินเดือน/กบกินตะวัน” เป็นพื้นฐานการรองรับพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่แพร่เข้ามาที่ดัง ดังจะเห็นได้ชัดเจนในเรื่องที่เกี่ยวกับพระราหู ซึ่งบางตำนานกบอาจจะกลายเป็นพระราหู หรือพระราหูอาจจะกลายเป็นกบ และถึงหนึ่งที่เราเห็นได้ชัดในคติทางพุทธศาสนา ก็คือการกตายนามของตำนานสุริยคราส และจันทร์คราสให้ดูมีลักษณะของชีวิตมนุษย์หรือคนมากขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องราวที่อาจเกิดขึ้นจริงได้ในชีวิตจริงของคนเรา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพี่น้องทะเลาะกัน พี่น้องไปเยี่ยมเยือนกัน เพราะฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า พัฒนาการของตำนานสุริยคราสและจันทร์คราสของชนชาติไทนั้น เริ่มจากการค้นหาคำตอบให้กับข้อสงสัยบางประการที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติ โดยใช้ธรรมชาติแวดล้อมนำมาสร้างสรรค์ปรุงแต่งเป็นเรื่องราวขึ้น เมื่อมีคติความเชื่อเข้ามาใหม่โดยเฉพาะคติที่มาจากชมพูทวีป ทั้งศาสนาพุทธและพราหมณ์ คนไทยโดยเฉพาะกลุ่มที่นับถือพุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธหรือเพิกเฉยกับคติที่เข้ามาใหม่แต่อย่างใด ในทางตรงข้ามคนไทยส่วนมากยอมรับโดยการนำมาปรุงแต่งให้เข้ากับเรื่องราวที่ตนเองเคยรับรู้มาในอดีต อันเป็นการสอดรับสิ่งที่รับเข้ามาใหม่ให้เข้ากับสิ่งที่มีอยู่แต่เดิมแล้วได้อย่างน่าสนใจ

ในการวิเคราะห์ตำนานสุริยคราสและจันทร์คราสของชนชาติไทในแง่โครงสร้างและเนื้อหานั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เพื่อให้เห็นส่วนประกอบต่าง ๆ ของตำนานนี้ว่า แต่ละเหตุการณ์มีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างไร หรือมีการผูกเรื่อง หรือการจัดวางลำดับเหตุการณ์อย่างไร อันจะทำให้มองเห็น โครงสร้างตำนานของกลุ่มชนชาติไท นอกจากนี้ยังทำให้เห็นว่า ตำนานสุริยคราสและจันทร์คราสที่ปรากฏในการรับรู้ของกลุ่มชนชาติไทกลุ่มต่าง ๆ นั้น สะท้อนอิทธิพลทาง

ความเชื่อและศานา ทั้งที่ต่างกันและร่วมกัน นอกจากนั้น แบบเรื่องประเภทต่าง ๆ ยังช่วยในการจัดกลุ่มความสัมพันธของชนชาติไทย และยังสะท้อนความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลของคนไทยในเรื่องคู่ความสัมพันธแบบตรงข้ามและขัดแย้งของตำนานสุริยคราสและจันทรคราสอีกด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย